

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

MAGISTRSKO DELO

TRAJNOSTNI VIDIKI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

ADA PREZEL

VELENJE, 2021

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

MAGISTRSKO DELO

TRAJNOSTNI VIDIKI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

ADA PREZEL

Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentorica: izr. prof. dr. Irena Mrak

VELENJE, 2021

Na podlagi Diplomskega reda izdajam naslednji

SKLEP O MAGISTRSKEM DELU

Študentka Visoke šole za varstvo okolja **Ada Prezel** lahko izdela magistrsko delo z naslovom v slovenskem jeziku:

Trajnostni vidiki zavarovanih plezalnih poti.

Naslov magistrskega dela v angleškem jeziku:

Sustainable aspects of secured climbing routes.

Mentorica: **izr. prof. dr. Irena Mrak.**

Magistrsko delo mora biti izdelano v skladu z Diplomskim redom.

Pouk o pravnem sredstvu: zoper ta sklep je dovoljena pritožba na Senat VŠVO v roku 8 delovnih dni od prejema sklepa.

Izr. prof. dr. Boštjan Pokorny
dekan

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Ada Prezel, vpisna številka 34150061, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa Varstvo okolja in ekotehnologije, sem avtorica magistrskega dela z naslovom **Trajnostni vidiki zavarovanih plezalnih poti**, ki sem ga izdelala pod:

- mentorstvom izr. prof. dr. Irene Mrak.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo moje avtorsko delo, torej rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- oddano delo ni bilo predloženo za pridobitev drugih strokovnih nazivov v Sloveniji ali tujini;
- so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili VŠVO;
- so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili VŠVO;
- se zavedam, da je plagiatorstvo kaznivo dejanje;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in moj status na VŠVO;
- je magistrsko delo jezikovno korektno in da je delo lektorirala Mija Čuk, univ. dipl. spl. jez.;
- dovoljujem objavo magistrskega dela v elektronski obliki na spletni strani VŠVO;
- sta tiskana in elektronska verzija oddanega dela identični.

Datum: 12. 2. 2021

Podpis avtorice: _____

IZVLEČEK

Nadelava zavarovanih plezalnih poti je nov trend v Sloveniji, v tujini pa so tovrstne poti prisotne že dalj časa. Raziskava se nanaša na zavarovane plezalne poti, ki niso običajne zahtevne planinske poti. Zavarovane plezalne poti ne sodijo pod okvir Planinske zveze Slovenije z vidika nadelave in vzdrževanja. Kljub temu je zaradi vse bolj pogostih nadelav zavarovanih plezalnih poti po Sloveniji izdala priporočila za gradnjo, vzdrževanje in obnovo zavarovanih plezalnih poti. Vanje so zaobjeli zakone in predpise, ki jih izdelovalci zavarovanih plezalnih poti morajo upoštevati. Kljub temu da so poti izdelane v skladu s predpisi, je raziskava pokazala, da nekaj pomanjkljivosti vseeno obstaja, in še vedno ostaja vprašanje potrebe po zavarovanih plezalnih poteh.

V magistrskem delu smo prek statističnih podatkov, intervjujev in anket zbirali ključne kvantitativne in kvalitativne podatke (med drugimi zanimanje posameznikov za uporabo zavarovanih plezalnih poti, pogled uporabnikov na te poti, vplive teh poti na okolje in deloma njihov vpliv na gospodarstvo v lokalnem okolju). Veliko ljudi ne razlikuje med planinskimi potmi, ki so opremljene z jeklenico le ponekod in so označene s planinsko markacijo, in med zavarovanimi plezalnimi potmi, ki so od začetka do konca opremljene s pomagali, pri katerih se srečujemo z večjimi težavnostmi. Večini obiskovalcev ni pomembna težavnost poti, ampak vrh, premagovanje strahu, želja po dosežku ipd. Zakaj torej graditi take poti, če obstajajo številne označene planinske poti, ki so prav tako zavarovane? Skozi raziskavo se je pokazalo, da ljudje kljub neznanju in strahu obiščejo zavarovane plezalne poti, večinoma v okviru organiziranih tečajev z gorskimi vodniki, ki nadelane poti ponudijo kot razširjeno turistično ponudbo nekega kraja ali pa skupinskih planinskih izletov. Povečan obisk v gorah nasploh predstavlja večji pritisk na okolje, vse bolj je pomembno spremljati in usmerjati različne oblike aktivnosti, ki jih v gorah izvajamo. To področje je slabo proučeno, z našo raziskavo pa smo se lotili prednostne obravnave le manjšega dela aktivnosti, ki so relativno nov pojav v naših gorskih območjih, priljubljenost rabe zavarovanih plezalnih poti pa hitro narašča. Posledično to predstavlja večje prometne obremenitve, potrebe po novi prometni infrastrukturi (npr. urejena parkirišča), povečan pritisk na naravne razmere v ostenjih, kjer so tovrstne poti. Povečan obisk zaradi tovrstne nove infrastrukture, kot so zavarovane plezalne poti, pomeni tudi spremembe v življenju lokalnih skupnosti. Slednja deloma lahko ima od obiska ekonomske koristi, po drugi strani pa množičen obisk tudi negativno vpliva na njihovo vsakdanje življenje.

KLJUČNE BESEDE: zavarovana plezalna pot, planinska pot, okolje, gospodarstvo, lokalne skupnosti.

ABSTRACT

Laying out protected climbing trails is a new trend in Slovenia, but other countries have followed this trend for a long time. This research discusses protected climbing trails, which are normally not demanding hiking trails. The construction and maintenance of protected climbing trails do not fall within the scope of activities of the Alpine Association of Slovenia. Nonetheless, due to a growing trend of laying out protected climbing trails across Slovenia, the Association published recommendations for the construction, maintenance and renovation of protected climbing trails, encompassing the laws and regulations that must be observed by the establishers of protected climbing trails. Although the trails are established in accordance with the regulations, the research yet showed the presence of some shortcomings and questioned the need for protected climbing trails.

By reviewing statistical data and by conducting interviews and surveys, we obtained key quantitative and qualitative data (the degree of interest for the use of protected climbing trails, the users' opinion on such trails, the effect of protected climbing trails on the environment and partly their impact on the local economy, etc.). Many people fail to differentiate between the trails equipped with a wire cable only in some places and marked with an orientation mark and the protected climbing trails entirely equipped with aids, which differ in their level of difficulty. Most of the visitors do not mind the trail's level of difficulty, but they only consider the destination, the top, the aim of overcoming fear, the desire to achieve something, etc. Why lay out such trails if many marked hiking trails, which are also protected, already exist? It was determined that, despite their fear and lack of knowledge, people follow protected climbing trails, mostly in organised courses with Alpine guides, who promote laid-out trails as extended tourist offer within a certain place, or in form of group hikes. In general, the increased visit to the mountains has a negative impact on the environment, and the need to monitor different types of activities, performed in the mountains, is growing. This field is little studied, and our research mainly addresses a smaller part of relatively new activities, performed in our mountain areas. Protected climbing trails are quickly becoming more and more popular. As a consequence, this results in greater traffic load, the need for new traffic infrastructure (e. g. parking areas) and an increased disturbance to the ecosystem on rocky walls. The increased visit of the mountains due to the new infrastructure, such as protected climbing trails, also affects the life of the local community. They can profit economically or, on the other hand, the frequent visits can have a negative impact on their everyday life.

KEYWORDS: protected climbing trail, hiking trail, environment, economy, local communities.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV PROBLEMA RAZISKAVE	1
1.2	NAMEN IN CILJI	2
1.3	METODE RAZISKOVANJA	3
2	ZNAČILNOSTI POTI V GORAH	5
2.1	ZGODOVINA ZAHTEVNIH IN ZELO ZAHTEVNIH PLANINSKIH POTI	6
2.2	VRSTE ZAVAROVANIH POTI V GORSKEM SVETU	7
2.3	VREDNOTENJE TEŽAVNOSTI PLANINSKIH POTI	7
2.4	VREDNOTENJE TEŽAVNOSTI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI	8
2.5	TEHNIČNA OPREMA POTI	11
2.6	UPORABNIKI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI	12
3	GRADBENO-TEHNIČNE SMERNICE	13
3.1	NAČRTOVANJE ZAVAROVANE PLEZALNE POTI	13
3.2	GRADNJA ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI	13
3.3	VZDRŽEVANJE POTI V GORSKEM SVETU	15
3.4	OZNAČEVANJE POTI V GORSKEM SVETU	16
4	ZAKONSKE PODLAGE	17
4.1	ZAKON O OHRANJANJU NARAVE	17
4.2	ZAKON O GRADITVI OBJEKTOV	17
4.3	ZAKON O PROSTORSKEM NAČRTOVANJU	18
4.4	ZAKON O GOZDOVIH	18
4.5	ZAKON O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU	18
4.6	STVARNOPRAVNI ZAKONIK	19
4.7	ZAKON O PLANINSKIH POTEH	19
5	OKOLJSKI VPLIVI IN UČINKI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI	20
5.1	VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE NA OKOLJE	20
5.2	SONARAVNI TURIZEM IN REKREACIJA	22
6	ZAVAROVANE PLEZALNE POTI V SLOVENIJI	24
6.1	JULIJSKE ALPE	24
6.2	KARAVANKE	24
6.3	KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE	25
6.4	POSAVSKO HRIBOVJE	26
6.5	PRIMERI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V SLOVENIJI IN V SVETU	26
7	RAZISKOVANJE VPLIVOV ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI NA OKOLJE	34
7.1	PRIMERJAVA	34
7.2	SLABO VZDRŽEVANE ZAVAROVANE PLEZALNE POTI, ZAHTEVNE IN ZELO ZAHTEVNE PLANINSKE POTI	41
7.3	TURISTIČNI OBISK V SLOVENIJI	43
7.4	INTERVJUJI S KLJUČNIMI DELEŽNIKI RABE ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI	49
7.5	ANKETA	52
8	ANALIZA VPLIVOV ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI NA OKOLJE	60
8.1	VPLIVI NA NARAVNO OKOLJE	60
8.2	VPLIVI NA GOSPODARSTVO	61
8.3	VPLIVI NA LOKALNE SKUPNOSTI	62
9	PREVERJANJE HIPOTEZ	63
10	ZAKLJUČEK	64
11	POVZETEK	65
12	SUMMARY	66
13	LITERATURA IN VIRI	67
14	PRILOGE	1

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Slovenska klasifikacija zavarovanih poti	8
Preglednica 2: Italijanska lestvica	8
Preglednica 3: Dodatne ocene	9
Preglednica 4: Avstrijska lestvica	9
Preglednica 5: Nemška lestvica po Hülserju	9
Preglednica 6: Nemška lestvica po Wernerju	10
Preglednica 7: Francoska lestvica	11
Preglednica 8: Število ZPP v Sloveniji	44
Preglednica 9: Število ZPP v Avstriji	44
Preglednica 10: Število ZPP v Italiji	45
Preglednica 11: Število planinskih in gorskih vodnikov v Sloveniji v letu 2019	45
Preglednica 12: Število intervencij 2019	47
Preglednica 13: Število intervencij 2009	48
Preglednica 14: Število intervencij po dejavnostih 2019	48
Preglednica 15: Število intervencij po dejavnostih 2009	49

KAZALO SLIK

Slika 1: Poti v gorskem svetu	1
Slika 2: Primer zavarovane plezalne poti	5
Slika 3: Zahtevna planinska pot na Ojstrico iz leta 1940	6
Slika 4: Ostanki za alpinističnimi odpravami, kisikove bombe, šotori	22
Slika 5: Lega Julijskih Alp v Sloveniji	24
Slika 6: Lega Karavank v Sloveniji	25
Slika 7: Lega Kamniško-Savinjskih Alp v Sloveniji	26
Slika 8: Zavarovana plezalna pot Spodnji Plot	27
Slika 9: Zavarovana plezalna pot Mojstrana	28
Slika 10: Zavarovana plezalna pot Gonžarjeva peč	29
Slika 11: Zavarovana plezalna pot na Češko koč	30
Slika 12: Zavarovana plezalna pot Ožarjeni kamen	31
Slika 13: Zavarovana plezalna pot Havadnik	32
Slika 14: Zavarovana plezalna pot Bürgeralm z možnostjo Arena	32
Slika 15: Domnevno najtežja zavarovana plezalna pot na svetu	33
Slika 16: Pot čez Findeneggov ozebnik	34
Slika 17: Gneča na Pipanovi lestvi	35
Slika 18: Jeklenica na poti Via del Amicizia, Cima SAT	36
Slika 19: Jeklenica na gozdni poti na ZPP Fausto Susatti na Cima Capi	36
Slika 20: Prva lestev	37
Slika 21: Najdaljša lestev na poti	37
Slika 22: Naravni prehodi po grebenu	37
Slika 23: Zavarovana plezalna pot na Cima Capi, pot po grebenu	38
Slika 24: Začetek poti	38
Slika 25: Uhojena pot med skalnimi skoki	38
Slika 26: Naravni prehodi na poti	39
Slika 27: Prehod čez vodo	40
Slika 28: Gladka površina, kjer ni naravnih stopov in so zato nameščeni klini	40
Slika 29: Neprimerno vzdrževanje poti Ožarjeni kamen nad Bohinjskim jezerom	41
Slika 30: Nepritrjen svedrovec in obroč na poti Ožarjeni kamen	42
Slika 31: Pretrgana jeklenica na poti Čez Kajzljevo škrbino	43
Slika 32: Prihodi in prenočitve turistov po letih	44
Slika 33: Primer označitve pred zavarovano plezalno potjo v Avstriji	45
Slika 34: Odzivi vprašanih na planinarjenje	53

Slika 35: Odzivi vprašanih na alpinizem	53
Slika 36: Odzivi vprašanih na gorsko kolesarjenje.....	54
Slika 37: Odzivi vprašanih na turno smučanje.....	54
Slika 38: Odzivi vprašanih na drugo	55
Slika 39: S kom anketiranci zahajajo v gore	55
Slika 40: Zakaj anketiranci zahajajo v gore	56
Slika 41: Koliko časa se anketiranci zadržujejo v gorah	56
Slika 42: Kaj je anketirancem pomembno pri obisku gora	57
Slika 43: Kakšne poti izbirajo anketiranci	57
Slika 44: Kakšne poti izbirajo anketiranci	58
Slika 45: Kako anketiranci zbirajo poti.....	58
Slika 46: Koliko ZPP so obiskali anketiranci	59
Slika 47: Kolikokrat anketiranci obiskujejo ZPP	59
Slika 48: Parkirišče za zavarovano plezalno pot Hvodnik.....	60
Slika 49: Dostopna pot skozi gozd, ki nima drugega namena.....	61
Slika 50: Začetek zavarovane plezalne poti v potoku	61

KAZALO PRILOG

Priloga A: Intervjuji članov Planinskega društva za Selško dolino	1
Priloga B: Intervju z gostinci, Damjan Štefe	7
Priloga C: Intervju z gostinci – Nina Mikša	8
Priloga D: Intervju z gorskim vodnikom – Gregor Kofler	9
Priloga E: Intervju s PD za Selško dolino Železniki – Alojz Lotrič.....	11
Priloga F: Intervju s PD Tržič – Stane Koblar.....	13
Priloga G: Anketa.....	14

OKRAJŠEVANJE IN SIMBOLI

PD	planinsko društvo
PZS	Planinska zveza Slovenije
ZPP	zavarovana plezalna pot
(Z)PP	zahtevna planinska pot

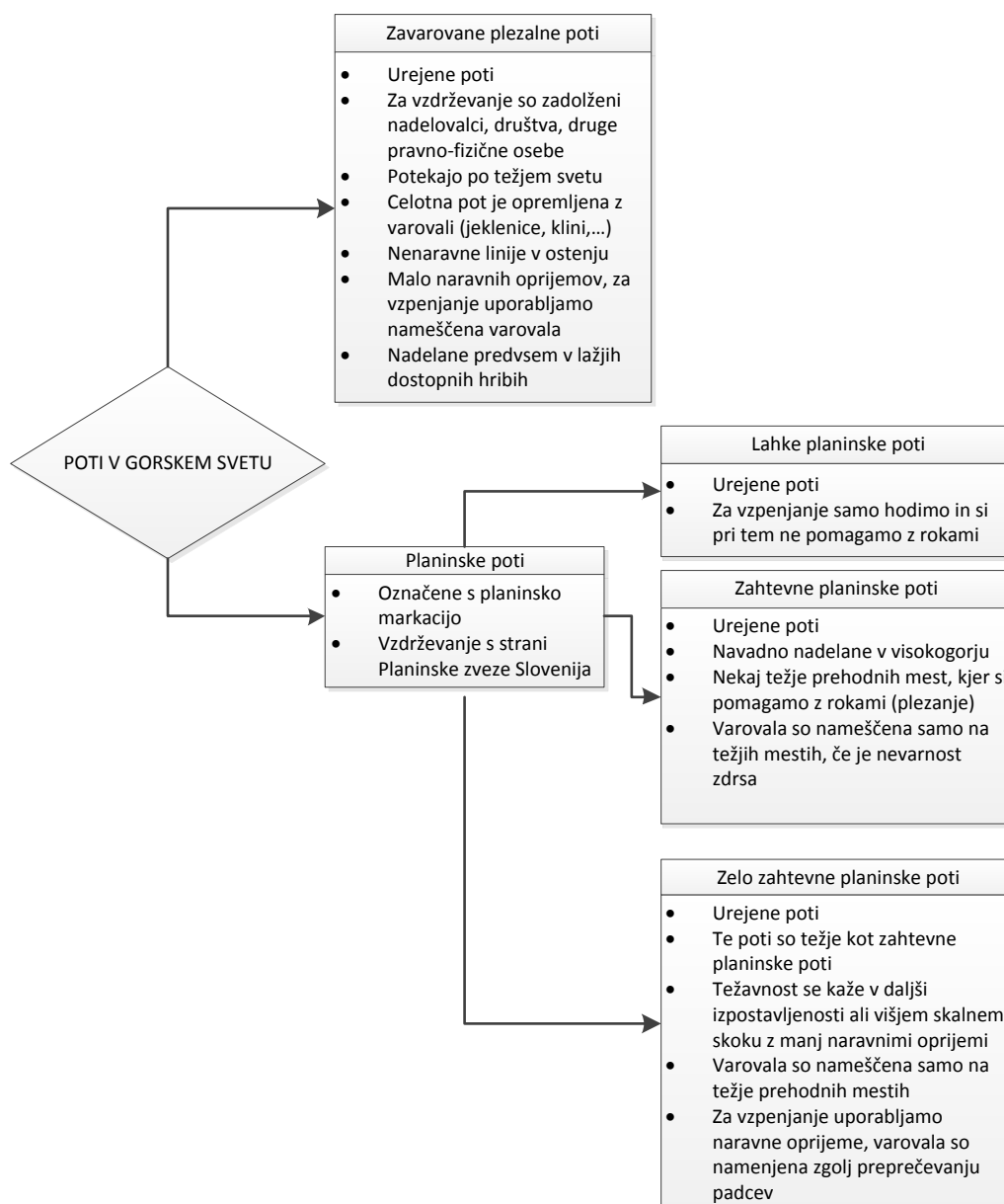
1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA RAZISKAVE

V delu se bomo posvetili različnim tipom zavarovanih poti v gorskem območju, pri čimer se bomo osredotočili na zavarovane plezalne poti, ki se v Sloveniji gradijo v zadnjih letih in niso del sistema označenih planinskih poti. Ugotoviti želimo, kakšni so trajnostni vidiki umeščanja zavarovanih plezalnih poti, saj so vse bolj ključne v razvoju turizma, predvsem na lokalni ravni.

RAZMEJITEV ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI IN PLANINSKIH POTI

Velikokrat pride do zamenjave **ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI** in **ZAHTEVNIH, ZELO ZAHTEVNIH PLANINSKIH POTI**, zato je na Sliki 1 prikazano, kako se te poti ločijo.

Slika 1: Poti v gorskem svetu (Vir: Mašera, 2011a, str. 1)

Zahtevne, zelo zahtevne planinske poti so poti, ki imajo med potjo težje skalne odseke, na katerih so nameščena varovala, drugje pa, kjer potrebe po varovanju ni, varoval ni nameščenih. Te poti so označene s Knafelčevo markacijo, so starejše in nameščene navadno v visokogorjih, kjer svet postane skalnat in strm, tako so z nameščanjem jeklenic in klinov pohodnikom zagotovili večjo varnost pri doseganju najvišjih vrhov Slovenije. Zahtevne planinske poti so speljane po lažjem svetu v gorah, kjer varovala služijo le kot pomagalo in ne kot oprijemalo. Cilj uporabnikom teh planinskih poti pa je osvojen vrh in ne težavnost poti. Te poti pregleduje in vzdržuje Planinska zveza Slovenije.

Zavarovane plezalne poti so tiste, ki potekajo čez težko prehodna območja v gorskem svetu. Poti so varovane z jeklenicami in drugimi pomagali, ki posamezniku omogočajo varen prehod čez težja mesta na poti. Take poti se nahajajo po vsej Sloveniji, predvsem se jih namešča na lažje dostopnih ostenjih nižjih vrhov. Namešča se jih zaradi porasta turizma v gorah in želja gornikov po težje speljanih poteh, kot jih lahko najdemo v slovenskem visokogorju. Te poti nameščajo posamezna društva ali pa posamezniki z interesom učnega poligona ali pa za vodene ture. Največ jih uporabljajo posamezniki in skupine, ki si želijo take težavnosti poti, ki jim je lahko izziv in ni dosegljiva prav vsem. Težava lahko nastane, če se take vrste poti spelje tako, da so dostopne množičnemu turizmu, kar bi lahko pomenilo večji negativen vpliv na celotno območje, ki se ga dotakne neka zavarovana plezalna pot. Trajnostni vidiki zavarovanih plezalnih poti, s poudarkom na njihovem vplivu na okolje, je območje, ki je še dokaj slabo raziskano, postaja pa vedno bolj aktualno. Takšno poseganje predvsem v gorsko naravo ima vsekakor posledice na različnih območjih. Posledice teh poti bi lahko bile različne in bi lahko imele vpliv na ljudi, ki živijo v tem okolju. Predvsem so nezaželene vse negativne posledice ali pa da pozitivne spremembe pretehtajo negativne. V magistrskem delu bomo raziskali vplive zavarovanih plezalnih poti na okolje, prav tako pa tudi njihove socialne in ekonomske vplive in učinke. Z vidika njihovega nameščanja danes jih bomo primerjali z zahtevnimi in zelo zahtevnimi planinskimi potmi. Proučili bomo, kakšna je bila raba zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti v zgodovini in kakšna je danes, kako se planinske poti razlikujejo od zavarovanih plezalnih poti, kako so zavarovane plezalne poti vključene v okolje in ali imajo te poti negativne vplive in učinke na okolje. Te poti vplivajo tudi na druga področja, kot je gospodarstvo (kdo so investitorji, kakšno je vzdrževanje, kdo in kakšne imajo koristi zelo zahtevne plezalne poti, kako se razvija turizem), in ne samo na okolje. In ravno turizem prinese tudi povečanje odpadkov, prometa, v kakšni meri se to izplača in kdaj se začnejo poznati vplivi na okolje. Pomemben vidik je tudi družba, na katero ima lahko povečanje števila turistov pozitivne učinke, lahko pa prinese veliko težav v manjše kraje, ki niso pripravljeni na večji obisk. Tudi ta področja je treba raziskati za razumevanje, zakaj se zavarovane plezalne poti potrebuje in ali imajo več pozitivnih učinkov kot negativnih.

Zavarovane plezalne poti zahtevajo večje psihofizične napore, namen njih pa ni prehod težjih območij na neki poti do vrha, ampak je cela pot speljana po izpostavljenem, ponekod tudi previsnem svetu, tako je tudi cilj uporabnikov teh poti uspešno preplezana smer. Pri plezanju si pomagajo z jeklenicami, ki jim služijo tudi kot oprijemala, in z vlečenjem po jeklenicah napredujemo.

1.2 NAMEN IN CILJI

Namen magistrskega dela je proučitev zavarovanih plezalnih poti, in sicer z vidika njihovega vpliva na okolje, deloma tudi na življenje lokalnih skupnosti in turizma v okolici. Postavitev zavarovanih plezalnih poti vpliva na okolje, tako posredno kot neposredno. Na prvem mestu je poseg v naravno okolje, ugotavljali bomo, kako se v naravnem okolju postavitev zavarovanih plezalnih poti pozna na okolici, na kaj vse vpliva in kako daleč se ta vpliv pozna. Zavarovane plezalne poti pa se postavljajo zaradi želje posameznih skupin ali ljudi, ki v tem vidijo korist. Skozi delo bomo poizkusili poiskati te skupine in posameznike, ki vidijo potrebo po postavitvi zavarovanih plezalnih poti, in z njimi skupaj odgovoriti na vprašanja o smislu in vplivu zavarovanih plezalnih poti z vidika gospodarstva, v katerega vključimo tudi turizem.

Zavarovane plezalne poti pa ne vplivajo samo na uporabnike in ljudi, ki jih iz kakršnih koli razlogov koristijo, ampak tudi na celotno družbo, kjer so zavarovane plezalne poti postavljene. Z ljudmi, ki živijo v bližini takih poti, bomo odkrivali vplive, ki jih imajo te poti na njihovo vsakdanjo življenje.

Cilji dela:

- ugotoviti, kako je načrtovanje zavarovanih plezalnih poti urejeno z zakonodajo v Sloveniji in sosednjih alpskih državah. Ker gre za dokaj nov način nadelave zavarovanih plezalnih poti, jih je treba tudi pravilno umestiti v zakonodajo, kjer vsekakor ne morejo biti obravnavane kot klasične zavarovane poti, ki so bile postavljene že v preteklosti in z drugačnimi razlogi. V sosednjih državah se tovrstne poti pojavljajo že dalj časa in je pomembno, da raziščemo tudi tujo zakonodajo, saj bi lahko lažje razumeli to območje;
- ugotoviti stališča različnih planinskih društev v Sloveniji do nameščanja zahtevnih plezalnih poti;
- opredeliti, kdo so uporabniki zavarovanih plezalnih poti in kateri so njihovi motivi za uporabo zahtevnih plezalnih poti;
- ugotoviti, kakšni so postopki za umeščanje teh poti v prostor, kdo nadeluje te poti in kdo jih kasneje tudi vzdržuje;
- ugotoviti vplive in učinke zavarovanih plezalnih poti na okolje;
- ugotoviti vplive in učinke teh poti na lokalne skupnosti.

Hipoteze, ki jih želimo skozi delo preveriti:

- Hipoteza 1: Nameščanje novih zavarovanih plezalnih poti je posledica razvijajoče se turistične ponudbe v Sloveniji, kjer lokalne skupnosti tovrstne poti spodbujajo.
- Hipoteza 2: Uporabniki zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti nimajo potrebe po novih zavarovanih plezalnih poteh.
- Hipoteza 3: Zavarovane plezalne poti predstavljajo večjo obremenitev okolja v primerjavi z zahtevnimi in zelo zahtevnimi planinskimi potmi, saj so zaradi nižje ležečih lokacij v rabi večji del leta, zahtevne in zelo zahtevne planinske poti, ki so večinoma prisotne v visokogorju, pa so v rabi krajši čas (poletni čas). Pri umeščanju zavarovanih plezalnih poti je potrebnih več varoval kot pri zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, kar predstavlja večji poseg v izbrano skalno pobočje/ostenje.

1.3 METODE RAZISKOVANJA

V delu bomo uporabili deskriptivno metodo dela, metodo kompilacije in statistične metode. Magistrsko delo bo sestavljeno iz teoretičnega in raziskovalnega dela. V teoretičnem delu bomo proučili domačo in tujo literaturo ter druge vire s širšega področja obravnavane problematike. K teoretičnemu delu spada tudi pregled obstoječe zakonodaje.

Empirični del magistrskega dela bo temeljil na lastnem raziskovalnem delu, ki bo opravljen s pomočjo pregleda stanja na terenu in intervjujev z izbranimi deležniki, povezanimi z zavarovanimi plezalnimi potmi. V analizi stanja se bomo osredotočili na pregled lokacij, števila in trendov nameščanja novih zavarovanih plezalnih poti v Sloveniji. Z opazovanjem na terenu bomo primerjali zavarovane plezalne poti in zahtevne planinske poti, ki so bile ene prvih v našem okolju. Pri tem bomo predvsem pozorni na njihove okoljske učinke, primerjali jih bomo po vnaprej pripravljenem naboru elementov, ki jih bomo na terenu opazovali, jih dokumentirali z opisom in fotografijami. Kvantitativna analiza bo temeljila na dostopnih statističnih podatkih. Prav tako bomo v tem delu uporabljali metodo intervjuja z nekaj investitorji in vzdrževalci zavarovanih plezalnih poti, pobudniki zavarovanih plezalnih poti in z društvom, kjer so pobudo za zavarovano plezalno pot zavrnil. Intervjuji bodo sestavljeni iz niza vprašanj, ki bodo posebej prilagojena za vprašanca, intervjuji se bodo izvedli individualno s posamezniki. Prav tako bomo intervjuje naredili tudi z ljudmi, ki živijo v

neposredni bližini novejših plezalnih poti, z namenom ugotavljanja pozitivnih in negativnih posledic (z gostinci, ponudniki nastanitev, pridelovalci domačih izdelkov in z ljudmi, ki ne živijo od turizma). Intervjuji bodo sestavljeni iz zelo podobnih vprašanj, tako da bodo med seboj lahko primerljivi. Potekali pa bodo individualno s posamezniki, na katere tovrstne poti vplivajo. Izvedli bomo tudi spletno anketo, s katero bomo spoznali odnos planincev do zavarovanih plezalnih poti. Spletna anketa je namenjena uporabnikom zavarovanih plezalnih poti ter zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti. To smo dosegli, da so anketo reševali člani planinskih društev in športnih društev, ki nudijo tečaje za varno gibanje po zavarovanih plezalnih poteh.

2 ZNAČILNOSTI POTI V GORAH

Zahtevne in zelo zahtevne planinske poti so poti, ki so označene s Knafelčevo markacijo in potekajo po težje prehodnih pobočjih in stenah. Te poti so opremljene z jeklenicami, verigami ali drugim v ta namen izdelanim pomagalom, ki posamezniku omogočajo varovanje samo na izpostavljenih delih neke planinske poti. Zahtevne in zelo zahtevne planinske poti v pogovoru največkrat poimenujemo ferate (iz italijanščine ferrate), s tujko jim rečemo tudi klettersteige. Zahtevne in zelo zahtevne planinske poti so se v naravnem okolju pojavile že zelo zgodaj, prve predvsem z namenom olajšanja težko prehodnih delov planinskih poti (Slika 3). Skozi obdobja pa so v gorah nastajale različne zavarovane poti, ki so vedno bolj težile k ekstremom in večji težavnosti. Tako se je pojavila raznolikost teh zavarovanih poti, ki imajo različne namene in so nastajale v različnih obdobjih. Samo jeklena vrv še ne pomeni, da je ta pot zahtevna plezalna pot. Zavarovane plezalne poti so poti, ki so zavarovane s fiksno jekleno vrvjo, lahko tudi s klini ali skobami, po njih se vsak plezalec/planinec samostojno giblje in za zavarovanje uporablja samovarovalni komplet. Zaradi povečanega obiska gora je temu primerno naraslo tudi zanimanje za zavarovane plezalne poti. Tako je nastala oblika gorniškega udejstvovanja, ki ga poimenujemo feratarstvo. Gre za vzpenjanje po težjih previsnih in tehnično zahtevnih zavarovanih plezalnih poteh, potekajo predvsem po nenaravnih prehodih, kjer je uporaba plezalne opreme obvezna. Feratarstvo je popolnoma neodvisna in samostojna dejavnost, namenjena je predvsem gornikom, ki si želijo gore podoživeti drugače kot samo pohodnik (Slika 2). Danes se pojavljajo zavarovane plezalne poti, ki pa so vse bolj priljubljene med obiskovalci gora (Leskovšek 2015).

Slika 2: Primer zavarovane plezalne poti (Vir: Rehberger, 2019)

Slika 3: Zahtevna planinska pot na Ojstrico iz leta 1940 (Ferate: kako ..., 2018)

2.1 ZGODOVINA ZAHTEVNIH IN ZELO ZAHTEVNIH PLANINSKIH POTI

Gorske infrastrukture, imenovane zahtevne in zelo zahtevne planinske poti (ital. *Via ferrata*), so v Sloveniji in v svetu prisotne že dolgo časa. V Sloveniji je bila prva taka pot zgrajena že v zadnjem desetletju 19. stoletja, to je plezalna pot v Kamniško-Savinjskih Alpah s Presedljaja na Konja. V tem obdobju je Jakob Aljaž dal opremiti nekatere izpostavljene poti v Julijskih Alpah na Triglav. Pri tem je uporabil 130 metrov jeklenice in 36 jeklenih kolov. Vsaka zavarovana pot pa je odraz tistih ljudi, ki so jo nadelali. Tako so zahtevne in zelo zahtevne planinske poti speljane po naravnih prehodih, ki so najbolj logični, in so v skalo posegli le tam, kjer v takih naravnih prehodih ni omogočeno varno napredovanje. Kot rojstni kraj ferat se štejejo Dolomiti, kjer so zgradili tri ferate, zahodni greben Marmolade, Ferrata delle Mesukes, stara Ferrata Tissi v Civetti. Gradnja ferat v Dolomitih je v medvojnem obdobju malo zastala. Pri nas pa so bili v tem času zelo aktivni, ena izmed ferat, ki je nastala v medvojnem obdobju, je ferata v Kamniško-Savinjskih Alpah na Ojstrico – Kopinškova pot. Razcvet zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti se je zgodil po drugi svetovni vojni prav v Dolomitih, kjer so nastale številne znamenite ferate (Olivieri v Torani di Mezzo, Lipella v Tofani di Rozes in na desetine drugih). Vse te poti pa so se uspele izogniti najpomembnejšim dolomitskim velikanom in tako so ohranili pristnost vrhov. V Sloveniji so v povojnem času nastale: Slovenska pot na Mangart, Kopiščarjeva pot skozi Prednje okno v Prisojniku, Pot Silva Korena v Krnu, vse v Julijskih Alpah. V prvih letih 20. stoletja so se nadelale zahtevne in zelo zahtevne planinske poti tako v Alpah kot tudi drugod po Evropi. Na Slovenskem v tem obdobju so nadelave teh poti pripisali krivični meji z Italijo, ki poteka ravno prek Julijskih Alp. Primera takih zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti sta Hanzova pot na Prisojnik in Malo Mojstrovko. Zavarovane poti so v teh časih koristile tudi v javno službene namene, primer je nadelana zahtevna planinska pot Via della Vita na Poncah (Julijske Alpe), pot je služila za potrebe dela obmejne komisije. Pri klasičnih feratah se varovala na poti zelo razlikujejo, najprej so za poti nameščali kline, na katere je bilo mogoče stopiti in se jih oprijeti. Kasneje, ko so se pojavile samovarovalne naprave, ki ščitijo gornika pred padcem in omogočajo le zdrs gornika, pa so kline nadomestili z jeklenicami (žične vrvi) ali z verigami. Pri zavarovanju poti se ponekod uporabljajo tudi druga varovala, kot so lestve. Zelo prelomno leto v zgodovini zavarovanih poti je leto 1969, takrat so zgradili ferat Cesco Tomaselli na Cimo Fanis Sud v osrednjih Dolomitih, tukaj je jeklenica edino varovalo, ki se ga lahko oprimemo, za stope pa poskrbimo s trenjem ob skalo in s stopanjem na skalne police. Kasneje so s podobnimi plezalnimi potmi pričeli ob Gardskem jezeru, kjer sta bili tudi

dve zavarovani plezalni poti. Pri teh vrstah poti vrh ni markanten in ni pomemben, cilj je ferata samo po sebi. V tem obdobju se je razvil tako imenovano športno feratarstvo (Mašera 2011b).

2.2 VRSTE ZAVAROVANIH POTI V GORSKEM SVETU

ZAHTEVNE IN ZELO ZAHTEVNE PLANINSKE POTI

Planinske poti se delijo na lahke, zahtevne in zelo zahtevne planinske poti. Ne glede na težavnost pa za te poti v Sloveniji skrbi Planinska zveza Slovenije in vse poti so označene s planinsko markacijo.

Zelo zahtevne in zahtevne planinske poti se nahajajo v pravem gorskem svetu, kjer je ta razčlenjen in ima različne lastnosti, ki prehajajo iz lažjega v težji gorat svet. Za gibanje po lažjem gorskem svetu ne potrebujemo tehničnih pripomočkov za samovarovanje, prav tako ni potrebe po poseganju v naravo z različnimi varovali, kot so jeklene vrvi, klini ... Imajo daljše dostope, saj vodijo na vrhove gora, tako je treba do vznožja stene prehoditi del lažje poti, ki so praviloma označene. Gorniki morajo biti fizično pripravljene na daljše ture, pri tem pa biti vedno zbrani, saj lahko vsaka napaka vodi do zdrsa po zahtevnejšem terenu. Klasične (Z)PP so smiselno speljane po naravnih razčlembah, izogiba se težjim delom pobočja. Če se je tem nemogoče izogniti, se za premagovanje teh uporabi fiksne lestve ali druga pomagala, ki služijo tudi kot varovala (Priporočila Planinske ... 2016).

ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

- **ŠPORTNE ZAVAROVANE PLEZALNE POTI**

Športne plezalne poti so namenjene uporabnikom, ki niso nujno gorniki in pohodniki. Športne ZPP imajo običajno kratek dostop in imajo malo varoval, lahko je samo ena jeklena vrv, zaradi tega je psihofizična pripravljenost športnika zelo pomembna. Za razliko od gornikov zahajajo na športne objekte, kjer jim je izziv čas, pot, zahtevnost in ne vrh gore ali hriba. Za svoje udejstvovanje v naravi organizirano trenirajo v telovadnicah in za svoje dosežke potrebujejo neko oceno, v tem primeru je zahtevnost zavarovane plezalne poti. Za razliko od alpskih klasičnih zahtevnih planinskih poti tukaj športniki ne potrebujejo izkušenj v hribih in orientacije, saj imajo take poti vedno zasilni izhod, če športnik v kateri od točk ne zmore več zahtevnosti poti (Priporočila Planinske ... 2016).

- **ZABAVNE ZAVAROVANE PLEZALNE POTI**

Zabavne zavarovane plezalne poti izhajajo iz francoskih Alp, kjer so jih od leta 1922 nadelali kar nekaj. Nahajajo se večinoma v dolinah, kjer so manj pomembne stene. Potek jeklenih vrvi je zelo izpostavljen, saj stika s steno ni ali pa ga je zelo malo. So zelo dobro varovane, vsebujejo žičnice, mreže, tudi viseče mostove. Potrebno je plezalsko predznanje, gorniško znanje tukaj ni pomembno. Za razliko od športnih zavarovanih plezalnih poti je tukaj cilj zabava in adrenalinsko doživetje (Priporočila Planinske ... 2016).

2.3 VREDNOTENJE TEŽAVNOSTI PLANINSKIH POTI

Vrednotenje vseh planinskih poti je v Sloveniji urejeno s Pravilnikom o označevanju in opremljanju planinskih poti. Vse planinske poti so označene s Knafelčevo markacijo, ki je okrogla z rdečo obrobo in belo piko na sredini. Zahtevnost poti se označi že na usmerjevalnih tablah, tako pohodniki ne zaidejo v nevarno območje brez zahtevane opreme. Znak za zahtevno planinsko pot je trikotnik Δ , ki se nahaja na robu usmerjevalne table. Če je pot označena z zelo zahtevna planinska pot, pa ima na sredini trikotnika še klicaj Δ !.

Planinske poti načeloma delimo na tri težavnosti (Pravilnik o ... 2008):

1. LAHKE PLANINSKE POTI – to so urejene poti, ki nas vodijo proti vrhovom, kjer za vzpenjanje samo hodimo in si pri tem ne pomagamo z rokami (lahko imamo v roki pohodne palice);
2. ZAHTEVNE PLANINSKE POTI – te poti so na mestih izpostavljene in težje prehodne, tako si pomagamo z rokami, da se oprimemo skale. Tukaj imamo na težjih mestih nameščena varovala, ki so namenjena vpenjanju samovarovalnega kompleta;
3. ZELO ZAHTEVNE PLANINSKE POTI – te poti so težje kot zahtevne planinske poti, težavnost se kaže v daljši izpostavljenosti ali višjem skalnem skoku, tudi tukaj so nameščena varovala, s katerimi si lahko pomagamo, vendar so mišljena le za varovanje s samovarovalnim kompletom, da prestrežemo padec.

2.4 VREDNOTENJE TEŽAVNOSTI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Zaradi nadelave veliko novih zavarovanih plezalnih poti je prišlo do neenotnega kategoriziranja zavarovanih poti. Pri tem lahko zavedemo posameznika na pot, za katero ni pripravljen ali pa nima dovolj znanja in opreme. Lestvice so različne, nekako pa lahko prepoznamo podobnosti v vrednotenju. Poznamo:

- italijansko lestvico,
- avstrijsko lestvico (Kurt Scnall),
- dve nemški lestvici (Eugen Hülser in Paul Werner),
- francosko lestvico.

Zaradi nejasnosti lestvic so se leta 2016 v odboru UIAA odločili in prevzeli italijansko lestvico kot mednarodni standard za ocenjevanje zavarovanih plezalnih poti. Nekateri kot mednarodno lestvico imenujejo avstrijsko, vendar pa je niso prevzele vse organizacije in društva.

Zaradi vseh novodobnih zavarovanih plezalnih poti pa prihaja tudi do zmede pri vrednotenju klasičnih zahtevnih planinskih poti. Planinska zveza Slovenije ima klasifikacijo poti, ki jih loči na lahke, zahtevne in zelo zahtevne poti. Ker vse »težje« zavarovane poti spadajo pod zelo zahtevne, prihaja do napačnega vrednotenja, saj se vendarle te razlikujejo med sabo po težavnosti. Tako je vzporedna slovenska klasifikacija z avstrijsko začela z oznakami, ki jih prikazuje Preglednica 1 (Mašera 2011a). Vzporedna slovenska klasifikacija je uradna in se jo uporablja za ocenjevanje planinskih poti (težavnosti od A do C) in prav tako tudi zavarovanih plezalnih poti v Sloveniji, ki pa so označene s težavnostjo D ali več.

Preglednica 1: Slovenska klasifikacija zavarovanih poti (Vir: Mašera, 2011a)

Težavnost	Opis težavnosti
A	Zahtevne poti
B	Zelo zahtevne poti
C	Zelo zahtevne poti (izpostavljenih odsekov je več kot pri težavnostnih poteh B in ti odseki so daljši)
D-F	Zavarovane plezalne poti

Italijanska lestvica

Preglednica 2: Italijanska lestvica (Vir: Bressan in Melchiorri, 2020)

Težavnost	Opis težavnosti
F	Opremljena pot z malo izpostavljenimi deli in dolgimi dostopi. Pritrjena varovala so predvsem jeklene vrvi, ki so namenjene povečani varnosti uporabnikov.
PD	Krajša, manj izpostavljena zavarovana plezalna pot, kjer so pritrjena varovala namenjena tudi napredovanju.

D	Zavarovana plezalna pot, ki je daljša in zahteva dobro fizično pripravljenost in tehnično opremo. Na poti so lahko prisotni previsi in težji odseki. Lahko so fiksirane tudi lestve in drugi pripomočki za napredovanje.
TD	Izpostavljenost je vedno prisotna in odseki so težki. Vedno pot poteka vertikalno po nenaravnih prehodih.
ED	Pot poteka po izredno težkem terenu in je vedno izpostavljena. Za varovanje je poskrbljeno, vendar se padcev ne priporoča, zaradi tega je potrebna zelo dobra psihofizična pripravljenost skupaj z dobro tehnično opremo in plezalskim znanjem.

Preglednica 3: Dodatne ocene (Vir: Bressan in Melchiorri, 2020)

Dodatni opisi in priporočila	
Tehnična oprema	1. Zelo nezahtevna težavnost, zelo dobra opremljenost
	2. Opremljeno z mostovi, lestvami in jeklenicami, včasih je treba za napredovanje uporabiti naravne oprimke.
	3. Zelo veliko težko premostljivih ovir in previsnih odsekov, plezanje po naravnih oprimkih pa je nujno za napredovanje, priporočljivo je znanje vrvne tehnike.
Fizična pripravljenost	1. Zahteva fizični napor, ki je podoben hoji v hrib.
	2. Zahteva dobro fizično pripravljenost.
	3. Zahteva zelo dobro fizično pripravljenost, ki jo dosežemo s treningi.
Izpostavljenost	1. Izpostavljenosti je malo.
	2. Izpostavljenost se pojavlja ponekod.
	3. Zelo izpostavljeno.
Okolje	1. Nižji vrhovi, blaga klima, lažji izhod s poti.
	2. Gorski vrhovi med 1000 in 2000 m n. v.; potrebna je pazljivost pri nevihtah, vetru in mrzlem vremenu.
	3. Višji vrhovi nad 2000 m n. v.; možnost sneženja ni izključena tudi v poletnih mesecih, potrebno je poznavanje vremena.

Avstrijska lestvica (Kurt Scnall)

Preglednica 4: Avstrijska lestvica (Vir: Bressan in Melchiorri, 2020)

Težavnost	Opis težavnosti
A	Enostaven dostop; prisotni so dobri naravni prijemi in stopi; pot je v celoti opremljena.
B	Enostaven dostop; prehodi se spreminjajo; pot je dobro opremljena, zahteva pa že fizične napore.
C	Dostop zahteva nekaj navigacijske sposobnosti in poteka po gorskem svetu; pot je strma in zahteva dobro psihično in fizično pripravljenost.
D	Dostop kot pri težavnosti C, lahko zahteva krajše plezalne odseke; pot je strma in ima veliko izpostavljenih mest; opremljena je z jeklenimi vrvmi, večkrat lahko nevarovano; potrebne plezalske izkušnje in znanje.
E	Dostop je podoben kot pri težavnosti D; pogosto previsna stena, kjer ni veliko pomoči; opremljena z jeklenimi vrvmi; zahteva izjemno moč plezalca in dobro tehniko gibanja; primerno za izkušene plezalce zavarovanih poti.

Nemška lestvica (Eugen Hülser)

Preglednica 5: Nemška lestvica po Hülserju (Vir: Bressan in Melchiorri, 2020)

Težavnost	Opis težavnosti
K1	Označena pohodna pot, vsake toliko časa se pojavi skalnat teren v naravnih prehodih. Varovana je z jeklenimi vrvmi, verigami, ograjami ... Varovala

	služijo za povečanje občutka varnosti na izpostavljenem terenu. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost I. stopnje po lestvici UIAA.
K2	Lahka zavarovana plezalna pot, pojavlja se skalnat teren, kjer pa umetna varovala služijo kot pripomoček za napredovanje. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost I.–II. stopnje po lestvici UIAA.
K3	Nekoliko zahtevnejša plezalna pot, kjer je večina poti zavarovana z jeklenimi vrvmi, klini, lestvami. Zavarovani deli pa zahtevajo dovolj moči v rokah, saj tako napredujemo. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost III. stopnje po lestvici UIAA.
K4	Zahtevna pot z strmimi odseki, za zaščito se uporablja predvsem samo jeklene vrvi, na zahtevnejših odsekih pa tudi druga varovala, ki služijo za napredovanje, ponekod je treba uporabljati tudi naravne oprimke in stope. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost III.–IV. stopnje po lestvici UIAA.
K5	Ponekod zelo izpostavljena pot, ki teče po strmem delu stene, kjer je na voljo manj naravnih oprimkov. Za varovanje se uporablja jeklena vrv in le malo umetnih opor. V najtežjih delih sta potrebna poznavanje tehnike plezanja in zelo dobra fizična sposobnost. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost V.–VI. stopnje po lestvici UIAA.
K6	Zelo podobno kot poti KS5, tukaj je še manj umetnih opor, ponekod jih ni. To so zelo dolge in izredno težke poti, kjer mora plezalec uporabiti zgolj samo moč svojega telesa z minimalnimi prijemi in popolnoma brez stopov. Potrebno je plezanje na trenje.

Nemška lestvica (Paul Werner)

Preglednica 6: Nemška lestvica po Wernerju (Vir: Kublak, 2014)

Težavnost	Opis težavnosti
KS1	Označena pohodna pot, vsake toliko časa se pojavi skalnat teren v naravnih prehodih. Varovana je z jeklenimi vrvmi, verigami, ograjami ... Varovala služijo za povečanje občutka varnosti na izpostavljenem terenu. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost I. stopnje po lestvici UIAA.
KS2	Lahka zavarovana plezalna pot, pojavlja se skalnat teren, kjer pa umetna varovala služijo kot pripomoček za napredovanje. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost I.–II. stopnje po lestvici UIAA.
KS3	Nekoliko zahtevnejša plezalna pot, kjer je večina poti zavarovana z jeklenimi vrvmi, klini, lestvami. Zavarovani deli pa zahtevajo dovolj moči v rokah, saj tako napredujemo. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost III. stopnje po lestvici UIAA.
KS4	Zahtevna pot s strmimi odseki, za zaščito se uporablja predvsem samo jeklene vrvi, na zahtevnejših odsekih pa tudi druga varovala, ki služijo za napredovanje, ponekod je treba uporabljati tudi naravne oprimke in stope. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost III.–IV. stopnje po lestvici UIAA.
KS5	Ponekod zelo izpostavljena pot, ki teče po strmem delu stene, kjer je na voljo manj naravnih oprimkov. Za varovanje se uporablja jeklena vrv in le malo umetnih opor. V najtežjih delih sta potrebna poznavanje tehnike plezanja in zelo dobra fizična sposobnost. Brez umetnih varoval bi bila pot ocenjena na težavnost V.–VI. stopnje po lestvici UIAA.
KS6	Zelo podobno kot poti KS5, tukaj je še manj umetnih opor, ponekod jih ni. To so zelo dolge in izredno težke poti, kjer mora plezalec uporabiti zgolj samo moč svojega telesa z minimalnimi prijemi in popolnoma brez stopov. Potrebno je plezanje na trenje.

Francoska lestvica

Preglednica 7: Francoska lestvica (Vir: Bressan in Melchiorri, 2020)

Težavnost	Opis težavnosti
F	Enostaven dostop; prisotni so dobri naravni prijemi in stopi; pot je v celoti opremljena.
PD	Enostaven dostop; prehodi se spreminjajo; pot je dobro opremljena, zahteva pa že fizične napore.
AD	
D	Dostop zahteva nekaj navigacijske sposobnosti in poteka po gorskem svetu; pot je strma in zahteva dobro psihično in fizično pripravljenost.
TD	
ED	Dostop kot pri težavnosti C lahko zahteva krajše plezalne odseke; pot je strma in ima veliko izpostavljenih mest; opremljena je z jeklenimi vrvmi, večkrat lahko nevarovano; potrebne plezalske izkušnje in znanje.
Ni enakovredne ocene	Dostop je podoben kot pri težavnosti D; pogosto previsna stena, kjer ni veliko pomoči; opremljena z jeklenimi vrvmi; zahteva izjemno moč plezalca in dobro tehniko gibanja; primerno za izkušene plezalce zavarovanih poti.

Ocenjevanje zavarovanih plezalnih poti se po svetu razlikuje in ni enotnega ocenjevanja tovrstnih poti. V Sloveniji pa se za ocenjevanje zavarovanih poti uporablja slovenska klasifikacija, težavnosti od A do C so ocene za planinske označene poti, poti, ki niso del Planinske zveze Slovenije, pa se ocenjuje od težavnosti D naprej in nekaj lažjih zavarovanih plezalnih poti, ki so prav tako ocenjene z oceno C.

2.5 TEHNIČNA OPREMA POTI

Oprema, ki se uporablja za varovanje na zavarovanih plezalnih poteh ter zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, je podobna z nekaj razlikami.

Za varno prečenje zavarovane plezalne poti gorniki in športniki potrebujejo primerno tehnično opremo, ki mora biti izdelana v skladu z evropskimi varnostnimi standardi in jo lahko kupimo ali si jo sposodimo. Danes je na trgu možno izbirati med veliko proizvodi različnih proizvajalcev, tako lahko resnično izberemo opremo, ki ustreza posamezniku.

Kot v vsem gorništvi je najbolj pomembna **obutev**. Obutev mora biti primerna zahtevnosti poti, prav tako pa moramo upoštevati dostope in sestope, ki jih bomo opravljali s to obutvijo. Najbolj pogosta obutev je visok ali polvisok gorski čevelj, kjer je zelo pomembna guma na podplatu, da je le-ta narejena proti zdrsanju. Razlika pri obutvi je ta, da imamo lahko pri zahtevnih plezalnih poteh nizke gorniške čevlje, ki so lažji in nam tako omogočajo hitrejše napredovanje po zavarovani poti, pri zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh pa je bolje uporabljati visok ali polvisok gorniški čevelj.

Za obiskovanje zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti mnogi najprej potrebujejo **palice**, saj so dostopi dolgi, sestop pa navadno vodijo po lažjih označenih poteh, kjer pri spustu palice odvzamejo veliko teže in tako manj obremenjujemo kolena. Palice morajo biti zložljive, saj na težjih in zahtevnejših predelih palice pospravimo v nahrbtnik ali pa jih pritrdimo ob njem. Če so palice predolge, nas lahko ovirajo pri napredovanju, tako pa povečujemo možnost za zdrs. Pri zavarovanih plezalnih poteh pa palice ne pridejo v poštev, saj jih moramo za čas plezanja pospraviti v nahrbtnik in nas pri plezanju motijo.

Plezalni pas je del opreme, ki je nepogrešljiv pri vzpenjanju po zavarovanih plezalnih poteh ter zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh. Plezalni pas je lahko enodelen (zaobjame le spodnji del trupa) ali dvodelen, ki pri padcih in zdrsih poskrbi, da je obremenitev trupa čim

bolj enakomerna. Plezalni pas mora biti nastavljiv, da ga lahko zategujemo v zelenih predelih (pas, stegna, rame ...), s tem smo bolj prilagodljivi in lahko nosimo plezalni pas tudi, ko smo oblečeni v vrhnja oblačila. Služi za povezavo našega telesa na jeklene vrvi ali druge varovalne točke. Z jeklenimi vrvmi se povezujemo s **samovarovalnim kompletom**, tudi ta del opreme je namenjen za zavarovane plezalne poti ter zahtevne in zelo zahtevne planinske poti. Samovarovalni komplet nam služi samo za zavarovane plezalne poti in zahtevne in zelo zahtevne planinske poti ter ga v drugih dejavnostih ne moremo uporabiti, saj je narejen izključno za te dejavnosti. Služi nam v primeru zdrsa, da ne pride do padca. Vsebuje absorpcijski sistem, ki pri zdrsu absorbira energijo in nam tako omogoča dinamično padanje.

Zelo pomemben del opreme za obiskovanje zavarovanih plezalnih poti ter zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti je **čelada**, ki ščiti našo glavo. Lahko pride do padajočega kamenja ali pa do udarca ob skalo pri bolj zahtevnem ali ozkem terenu ter preprečuje poškodbe glave. Čelada nam mora ustrezati, paziti je treba na velikost in namembnost, navadno se za zavarovane poti uporabljajo plezalne čelade.

V zadnjem času so obvezen kos opreme **rokavice**, ki predvsem preprečujejo površinske poškodbe dlani in neprijeten občutek ob dotikanju jeklenic in drugih železnih varoval. Rokavice se uporablja za zavarovane plezalne poti, kjer si za napredovanje pomagamo z jeklenicami. Pri zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh rokavic načeloma ne potrebujemo, saj napredujemo s plezanjem po naravnih oprimkih in ne po jeklenici.

2.6 UPORABNIKI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Za gradnjo zavarovanih plezalnih poti je pomembno poznati uporabnike teh poti. Da nastane zavarovana plezalna pot, je potrebna pobuda, ki prihaja iz različnih smeri. To so lahko planinska društva, ki z izdelavo novih zavarovanih planinskih poti privabljajo več plezalcev in gornikov v bližino svojih postojank, tako si lahko povečujejo obisk in zanimanje za njihove konce. Pobudniki so lahko tudi alpinistična društva, ki bi uporabila zavarovane plezalne poti kot učni poligon. Prav tako se za zanje zagrevajo gorski vodniki, ki jim to pomeni več ponudbe in večjo pestrost vodenih tur.

Končni uporabniki pa so gorniki, ki si želijo doživeti nekaj novega v gorskem svetu. Doživljajo naklonino stene in se pri tem bojujejo s svojimi strahovi in nesposobnostmi, morajo pa obiti tudi težje predele in se soočiti z zahtevnostjo posameznega odseka. Zagreti plezalci zavarovanih poti stremijo tudi k vedno težjim plezalnim potem, kjer lahko bolj preizkušajo svoje zmožnosti. Nekaterim je cilj vrh neke gore ali hriba, kjer jim je pot samo del izziva. Obstajajo pa poti, kjer je uporabnikom cilj težavnost in ne vrh ali ambient. Za najtežje poti je potreben že strukturiran trening za fizično moč in pa psihična pripravljenost, ki je pri tem športu in plezanju po ekstremnih zavarovanih plezalnih poteh najbolj pomembna. Najboljši temu posvečajo ves prosti čas in si prilagajajo način življenja, da lahko trenirajo v zavarovanih plezalnih poteh. Prav tako je to šport, v katerem nekateri služijo, da so v njem najboljši, tako kot pri vseh športih.

3 GRADBENO-TEHNIČNE SMERNICE

3.1 NAČRTOVANJE ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

Pri načrtovanju novih zavarovanih plezalnih poti sta predvsem pomembna namen in potreba po taki poti. Najpomembnejši je potek poti, ki naj bi bil atraktiven za obiskovalce in varen. Ob vedno večjem obisku neizkušenih uporabnikov je treba načrtovati tudi možnosti reševanja uporabnikov zavarovanih plezalnih poti. To lahko predvidimo, kjer so težja mesta na poti, naredimo obvoz ali pa izhod v lažji svet. Smiselno je upoštevati vremenske pojave na nekem območju (burjo, oblačnost, hitre spremembe ...). V visokogorju velikokrat pride do hitrih sprememb v vremenu in se tako uporabniki ne morejo umakniti na varno pravočasno, zaradi tega je smiselno zavarovane plezalne poti načrtovati v nižjem svetu, kjer je vreme bolj stabilno in reševanje manj zahtevno. Ena od nevarnosti, ki preti uporabnikom zavarovanih plezalnih poti, je udar strele in naelektreno ozračje pred nevihto, najbolj izpostavljene tej nevarnosti so grebenske zavarovane poti. Ob udaru strele v jekleno vrv ni zaščite, lahko le pripomoremo k varnosti z daljšimi razmiki med jeklenimi vrvmi, da se naelektrenost ne prenaša na celoten objekt poti. Ker ni ustrezne zaščite proti strelam, se morajo uporabniki zavedati svoje odgovornosti, kam in kdaj se podajajo v zavarovane plezalne poti. Pomembno pa je tudi, da ob nevihti ne opustijo samovarovanja. Zavarovane plezalne poti pa je treba tudi umakniti iz vpadnic padajočega kamenja ali pot načrtovati in postaviti v zelo kompaktnem kamnitem svetu. Obiskovalce lahko pritegne težavnost zavarovane plezalne poti, kjer ni pomemben osvojeni vrh ali lepota narave okoli poti. Lahko pa obiskovalce pritegnejo ravno lepota, razgledi (na jezera, nedosegljive vrhove ...) in cilj, ki je vrh. Načrtovati je treba prehode, ki naj bodo pod previsnimi deli v steni, tako zmanjšamo vremenske vplive na jeklene vrvi. Prav tako je treba upoštevati izrabo jeklenih vrvi pozimi, kjer so še posebej obremenjene v položnejših in prečnih predelih. V taki zavarovani plezalni poti je vzdrževanje bolj pogosto, to pa pomeni, da bo tudi strošek lahko večji, in je pomembno, če financ za prekomerno vzdrževanje nimamo. Za načrtovanje varne poti moramo poznati tudi obremenitve, do katerih lahko pride, in kakšne padce ali zdrse pričakujemo.

Zavarovane plezalne poti naj bi se gradile samo v turističnih in prometno dostopnih območjih. Prepovedana je gradnja novih zavarovanih plezalnih poti v visokogorju na vsak vrh, katerega je možno doseči le s plezanjem. Predvsem pa združenje CAA (Club Arc Alpin), katerega članica je tudi Planinska zveza Slovenije, poudarja konservativen pristop h gradnji novih zavarovanih plezalnih poti, ki naj bi upošteval lokalne okoljske in kulturne značilnosti. S tem se izključuje gradnja športnih ZPP (Zavarovane plezalne ... 2017).

3.2 GRADNJA ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

NAČINI GRADNJE

Imamo več različnih načinov gradnje zavarovanih plezalnih poti. Preizkušenih načinov gradnje se je obvezno držati, v drugem primeru lahko pride do nepravilne gradnje poti, ki je lahko nevarna za uporabnike. Obstajata dva osnovna načina gradnje, ki se ločita v poteku jeklene vrvi. Pri prvem načinu je vrv speljana napeto, ta način imenujemo tudi tirolski način. Pri drugem načinu pa vrv visi v zankah, to je francoski način gradnje. Tirolski način gradnje je bolj primeren na mestih, kjer je potrebna pomoč za napredovanje z vrvjo, francoski način pa je bolj varen v primeru hudih padcev/zdrsov, saj ima višjo zaščito pred deformiranjem sider ob maksimalnih obremenitvah. Imamo veliko načinov za gradnjo zavarovane plezalne poti, katerega bomo uporabili, je odvisno tudi od poteka in zahtevnosti poti. Tako so poznani še štirje različni načini gradnje, ki so osnovani na osnovnih dveh načinih (Priporočila Planinske ... 2016):

- francoski način gradnje z zankami na sidrih in fiksiranjem na njih;

- neposredno vpeta jeklena vrv na sidra in ne poteka skozi luknje, vrv ni prednapeta, napeta je ročno ali s težo telesa;
- očesni način gradnje, kjer jeklena vrv poteka skozi luknje v sidrih in je prednapeta s pomočjo orodja;
- sistem gradnje z dvojno jekleno vrvjo, ena vrv služi za samovarovanje, ni napeta na sidrih in je v zankah, druga vrv pa je močno napeta, s katero si lahko pomagamo za napredovanje.

SIDRA

Jeklene vrvi moramo fiksno pritrditi v skalo, za to uporabljamo sidra. Sidra se razlikujejo in vsako je namenjeno za drugi način gradnje zavarovanih poti. Očesna sidra omogočajo, da vrvi prosto tečejo skozi. Za fiksno pritrdjevanje jeklene vrvi na sidro uporabljamo sidra z objemkami. Tukaj delimo sidro z zastavico in stisnjeno sidro. Pri sidrih z zastavo je največji problem pri nehomogiranem varu nosilne ploščice, zaradi tega pri testih niso dosegli stalne ponovljivosti nosilnih lastnosti, opredelili so jih negativno. Vsa sidra morajo biti iz materialov, ki so primerni, to so armaturna jekla, ki pa morajo biti izdelana po standardu EN DIN 10080. Minimalen premer sider je 20 mm. Razlikujemo še vmesna in končna sidra. Za končna sidra se zahteva večja nosilnost in pravilna montaža v skalo, ne sme imeti vzvoda. Zunanje dimenzije sider so pri premeru sidra 20 mm (minimalen premer), za nenapeti sistem 123 mm in za prednapeti sistem in končna sidra 72 mm. Sidra je treba tudi pravilno fiksirati v skalo, zato obstajata dva načina: potisno fiksiranje s trenjem in z lepilno tehniko. Razdalja med sidri naj bi bila krajša od treh metrov (globina padca največ pet metrov). Kočna sidra morajo biti toliko od tal, da v primeru padca ne pademo na tla. V prečnih odsekih pa razdalja ne sme biti daljša od petih metrov (Priporočila Planinske ... 2016).

JEKLENE VRVI

Jeklena vrv naj bo namenjena za zavarovano plezalno pot, take vrvi so pramenasti tipi. Po standardu EN 12385-4 so to vrvi, ki imajo šest pramenov, vsaka ima 19 žic ali pa šest parametrov po sedem žic. Te jeklene vrvi so zelo oprijemljive, kar je zelo pomembno za zavarovane plezalne poti, saj jih uporabljamo tudi za oporo in napredovanje. Materiali, iz katerih so izdelane pramenaste jeklene vrvi, so različni, pomembna dejavnika sta hitrost korozije teh materialov in vpojnost mokrote, zaradi tega so priporočljive umetne zmesi. Kakršni koli plašči okoli jeklenih vrvi niso priporočljivi, saj se pod plaščem zadržuje vlaga in tako pospešuje korozijo vrvi. Debelina jeklene vrvi naj bo med 14 in 20 mm, te dimenzije so lahko oprijemljive in tudi vponke samovarovalnega sistema po takih vrveh tečejo brez zatikov.

Vsaka dodatna oprema, ki povezuje ali zaključuje jeklene vrvi ali sidra, mora biti testirana in primernih dimenzij za napeljevanje vrvi. To so objemke jeklenih vrvi, ki konec vrvi povežejo, za konec vrvi se zahtevajo tri ali štiri (odvisno od debeline vrvi) vrvne objemke, ki morajo biti pravilno obrnjene in razporejene. Obstajajo različni povezovalni elementi, to so napenjalniki, očesna sidra, verižni zglobi, ki se jih uporablja samo vroče cinkane z matico, ki morajo zadoščati kriterijem alpinističnih vponk, kjer je minimalna sila loma 25 kN, drugače se jim izogibamo. Vse konice jeklene vrvi moramo zaključiti, to naredimo z zaključno kapo, ki jo stisnemo s posebnimi kleščami, tako da je jeklena vrv zaščitena pred razparanjem.

Veliko nevarnost predstavlja zlom samovarovalne vponke ob padcu na sidro, kjer je pritrjena jeklena vrv na skalo, za preprečevanje tega se uporablja varovalne stožce, ki so iz umetne mase in so votli, delujejo kot absorpcijski sistem ob padcu (Priporočila Planinske ... 2016).

POMOČ ZA NAPREDOVANJE

Pri zavarovanih plezalnih poteh nimamo dovolj naravnih opor, s katerimi lahko napredujemo po steni, zaradi tega je treba ustvariti umetne opore. Take opore so lahko skobe, klini in lestve. Morajo biti take velikosti, da ustrezajo manjšemu stopalu, ne smejo imeti ostrih robov in pravilno razmaknjeni. S pravnimi odmiki od stene in med pomagali dosežemo, da se ob normalni uporabi ne deformira in lahko zmanjšamo poškodbe pomagal zaradi snežnih obremenitev pozimi (Priporočila Planinske ... 2016).

3.3 VZDRŽEVANJE POTI V GORSKEM SVETU

Vse poti v gorskem svetu morajo biti vzdrževane in preverjene. Tako kot tudi vsaka zavarovana plezalna pot in zahtevna in zelo zahtevna planinska pot potrebuje vzdrževanje in preverjanje. To je treba narediti, preden se začne uporaba poti v polni meri, saj lahko na zahtevnih predelih poškodovane vrvi pomenijo povečanje reševanja ali pa poškodbe uporabnikov. Pregled je smiselno opraviti zgodaj spomladi, ko sneg skopni in se odlomljeni predeli zrušijo. Tako pripravimo pot na novo sezono. Sanacije morajo potekati hitro in na vseh poškodovanih delih poti še pred prvo uporabo. Največ škode povzročijo snežne obremenitve in skalni podori. Vzdrževalna dela morajo obsegati pregled vseh delov zavarovane poti, to so sidra, jeklena vrv in pomagala, občasno čiščenje skale, ki povečuje kasnejšo varnost uporabnikov, ki ne prožijo kamenja na plezajoče za njimi. Za vsa vzdrževalna dela je zadolžen upravljavec, ki prevzame tudi skrb za varnost na tej poti. Vsa popravila na poškodovanih delih je treba opraviti takoj. Da opazimo poškodbe, pa moramo opravljati redne preglede, ki so odvisni od pogostosti poškodovanja varoval in terena, po katerem teče pot. Za vsa popravila se vodi knjigo vzdrževanja, ta vsebuje čas in dela, ki so bila opravljena na določeni zavarovani poti. Priporočljivo je, da se pri sanaciji kot pri gradnji uporabljajo poenotena sidra in vrvi, to omogoča enostavnejši pregled. Odseke, kjer opažamo večkratne poškodbe napeljanih vrvi in sider, se za večjo varnost označi s ploščicami, ki so poimenovane ali oštevilčene, tako lahko v primeru nezgode reševalcem sporočimo točno lokacijo. Za vsako lokacijo ima reševalna služba določen način reševanja in postopke, ki jih tako olajšamo. Prav tako je smiselna vpisna knjiga na zavarovani plezalni poti, s pomočjo katere lahko ugotovimo zadnje nahajanje plezalcev in smer vstopa/sestopa. Pri zavarovanih plezalnih poteh je brezhibnost poti še toliko bolj pomembna, saj se uporabniki bolj izpostavljajo nevarnostim in lahko pride do padca (Priporočila Planinske ... 2016).

VZDRŽEVANJE PLANINSKIH POTI

Za vzdrževanje in označevanje planinskih poti skrbi Planinska zveza Slovenije, za vsako pot pa je določen skrbnik, kateremu se tudi javi vse nepravilnosti na poteh. Skrbnika določi pristojna planinska zveza s seznama planinskih društev, za skrbnika se šteje društvo, ki ima najmanj 30 polnoletnih članov in da imata vsaj dva predpisane pogoje za markacista. Za markacista se šteje fizična oseba, ki je opravila preizkus usposobljenosti s področja vzdrževanja planinskih poti in njihovega označevanja, postavljanje skrinjic, varovalne opreme in usmerjevalnih tabel. Skrbnik poti pa mora biti napisan tudi na usmerjevalni tabli na poti. Za vzdrževanje se vsa finančna sredstva pridobijo iz občinskih in državnih proračunov (Zakon o planinskih ... 2007).

VZDRŽEVANJE ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Za vzdrževanje zavarovanih plezalnih poti so pristojni postavljalci, društva oziroma druge pravno-fizične osebe, ki se jih določi. Pri zavarovanih plezalnih poteh pa je brezhibnost varoval še toliko bolj pomembna, saj gre za edino oprijemno in varovalno točko in ob poškodbi lahko pride do smrtne nevarnosti uporabnika. Poškodbe se javlja vzdrževalcem, ki pa jih moramo najprej poiskati, saj je za vsako takšno pot pristojen drugi vzdrževalec. Zato prihaja do poškodovanih poti, saj so vzdrževalci neznani.

3.4 OZNAČEVANJE POTI V GORSKEM SVETU

OZNAČEVANJE ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Za okolje imata zelo velik pomen dostop do zavarovanih plezalnih poti in sestop. Pri tem se lahko uporabljajo poti, ki niso označene, ali bližnjice, to pa pospešuje erozijo tal, spreminjati se začne rastlinje in mikroorganizmi v tleh. Zato je zelo pomembno, da so vse poti, ki vodijo do zavarovanih plezalnih poti in z njih, jasno označene in lahko sledljive. Najboljše je, če lahko v ta namen uporabimo že obstoječe planinske poti in nadelovanje novih ni potrebno. Vse poti morajo biti urejene v skladu s pravilnikom o označevanju in opremljanju planinskih poti. Označevanje zavarovanih plezalnih poti je nepotrebno, kjer so jeklenice speljane brez prekinitve, poti med temi težjimi odseki pa so označene z različnimi oznakami, ki jih opredeli postavljalec tovrstne poti (rdeče pike, barvne puščice ...). Opis poti naj bo v vodnikih, kjer so opisane zavarovane plezalne poti. Pri dostopu je velik problem promet, ki je neposredno povezan z obiskom zavarovanih plezalnih poti. Združenje CAA (Club Arc Alpin) je v svojih Načelih planinstva leta 2008 oblikovalo zahteve, ki pravijo, da naj bi gradnjo zavarovanih poti omejili na območja, ki so bližje prometnim infrastrukturam, in s tem omejili še dodatno onesnaževanje (Zavarovane plezalne ... 2017).

Za razliko označevanja planinskih poti pa pri zavarovanih plezalnih poteh dostopna in sestopna pot nista nujno označeni oziroma za označevanje dostopnih poti ni dogovorjenih znakov, največkrat so te poti označene s puščicami, lahko pa tudi s postavljanjem »možicev«, to je iz kamnja naložen kup, ki v gorskem svetu velja za neuradnega pokazatelja poti, te vrste oznake se pojavljajo navadno na poteh, kjer je dovolj kamnja za postavitve tega »možica«. Te vrste oznake poti niso uradne in jih postavljajo posamezniki, ki za to niso usposobljeni. Če pa se za dostopno ali sestopno pot izbere planinsko pot, pa je ta označena s Knafelčevo markacijo, tako gre za souporabo planinske poti, kjer je to možno.

OZNAČEVANJE PLANINSKIH POTI

Označevanje planinskih poti je urejeno s Pravilnikom o označevanju in opremljanju planinskih poti. Vse planinske poti, ne glede na težavnost, se označuje s Knafelčevo markacijo, ki je v obliki kroga, na sredini pa ima belo piko, obrobljeno z rdečim kolobarjem. Vse planinske poti so označene tudi z usmerjevalnimi tablami, te so v obliki smerokaza in so rdeče barve, napisi na njih pa so v beli barvi. Postavljene morajo biti na stebriček iz kovine ali lesa ali pa na stavbo, zid, drevo ali na drugo trdno in stalno konstrukcijo. Usmerjevalna tabla mora biti nameščena na višini 2,0 m. Na tabli morajo biti označeni smer in cilj poti, čas hoje, zahtevnost planinske poti, nadmorska višina, na kateri je tabla postavljena, in pa podatki o skrbniku planinske poti (Pravilnik o ... 2008).

4 ZAKONSKE PODLAGE

Gradnja novih zavarovanih plezalnih poti pomeni poseganje v okolje in v življenjski prostor ljudi ter drugih živih in neživih sistemov. Ker pa je zanimanje za te poti vedno večje, je treba zakonsko omejiti gradnjo in uporabo zavarovanih plezalnih poti. Zakonsko to sega v različna področja, ki jih morajo načrtovalci in graditelji poznati zelo dobro.

4.1 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE

Zakon določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednosti z namenom prispevati k ohranjanju narave. Zakon piše o ohranjanju ravnovesja, ohranjanju naravnih vrednot in ohranjanju biotske raznovrstnosti. Naravno ravnovesje se poruši, če poseg v okolje uniči številčno ali kakovostno strukturo rastlinskih ali živalskih vrst, lahko se porušijo tudi njihovi naravni habitati ali pa se spremeni njihova sposobnost delovanja ekosistemov. Lahko že z manjšimi posegi v okolje škodujemo naravnemu ravnovesju in pri tem ne le da kršimo zakon, ampak lahko tudi spremenimo delovanje ekosistemov, ki so tudi za nas ključnega pomena. Zakon se ne uporablja le v primerih, če gre za neposredne nevarnosti za življenje in zdravje ljudi ali izvajanje nujnih ukrepov obrambne države.

Za postavitev in uporabo zavarovane plezalne poti, tudi če se te ne nahajajo v visokogorju, je treba upoštevati določila tega zakona, ki pravi, da v naravo lahko posegamo le, če uporabljamo načine, metode in tehnične pripomočke, ki prispevajo k ohranjanju ugodnega stanja narave. Po zakonu (Zakon o ohranjanju ... 2004, čl. 28. a) se morajo vse človekove aktivnosti v naravi izvajati tako, da ne obremenjujejo habitatov populacij rastlinskih in živalskih vrst do stopnje ogroženosti vrste in ne ogrožajo stabilnosti naravnih procesov. Te aktivnosti ne sodijo med gospodarske dejavnosti (lov, ribolov, gozdarsko in kmetijsko dejavnost) in se lahko izvajajo v času, ki je za ohranitev rastlinskih in živalskih vrst ugoden, in na način, da ne vplivamo na naravne procese, ter na območjih, kjer je človekov vpliv prisoten že dalj časa in v večji meri. Za vse projekte, plane, programe, prostorske in druge akte je potrebna presoja sprejemljivosti tega. Izvaja se zaradi ohranitve ugodnega stanja v naravi ali preprečitve slabšanja ugodnega stanja. To presojo izvaja ministrstvo v skladu z zakonom. Če je plan potrjen, ga pristojni državni ali lokalni organ lahko sprejme. Če je prepoznana naravna vrednota, se lahko splošna raba izvaja tako, da ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva. Prav tako se morajo posegi in dejavnosti na zavarovanem območju izvajati v skladu s predpisanimi pravili, ki se nahajajo v Aktu o zavarovanju, s katerim se ustanovi zavarovano območje (Zakon o ohranjanju ... 2004, čl. 53).

Zakon določa tudi prepoved vožnje, ustavljanja in parkiranja vozil na motorni pogon ali drugi lasten pogon vozila v okolju, ki obsega neživo in živo naravo nekega območja, ki ga ni ustvaril človek, nanj pa vpliva, uporablja in ga oblikuje, to je pomembno za plezalce zavarovanih plezalnih poti predvsem zaradi dostopnih poti do plezalnih poti.

4.2 ZAKON O GRADITVI OBJEKTOV

Zavarovane plezalne poti so objekti, ki se nahajajo v naravnem okolju, zaradi tega je treba upoštevati tudi zakone gradnje objektov. V 1. členu Zakon o graditvi objektov pojasnjuje območje uporabe, to je urejanje pogojev za graditev vseh objektov, določa bistvene zahteve in njihovo izpolnjevanje glede lastnosti objektov, predpisuje pogoje in način za opravljanje dejavnosti, ki so v zvezi z graditvijo objektov, ureja organizacijo in delovno območje dveh poklicnih zbornic, ureja inšpekcijsko nadzorstvo, določa sankcije za prekrške, ki so v zvezi z graditvijo objektov, in ureja druga vprašanja, povezana z graditvijo objektov.

Kot objekt definira neko stvaritev, ki je s pomočjo gradbenih del povezana s tlemi in stoji na stalnem mestu, kjer je bila prvič postavljena in se je ne da odstraniti brez škode na njej. Zakon objekte deli po zahtevnosti, in sicer na zahtevne, manj zahtevne in enostavne objekte. Bolj podrobno pa jih ureja Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost (Zakon o graditvi ... 2004).

V uredbi je zavarovana plezalna pot opredeljena kot pešpot in spada med enostavne objekte, za katere pa ne potrebujemo gradbenega dovoljenja (Uredba o razvrščanju ... 2018).

4.3 ZAKON O PROSTORSKEM NAČRTOVANJU

Zakon o prostorskem načrtovanju ureja prostorsko načrtovanje, določa prostorske akte, njihove vsebine in razmerja med njimi ter postopke za njihovo pripravo in sprejem. Po 4. členu zakona morata država in lokalna skupnost s prostorskim načrtovanjem zagotoviti kakovostno življenjsko okolje, tako da raba prostora zadovoljuje potrebe sedanje generacije in ne ogroža predhodnih generacij. Upoštevati mora dolgoročno varovanje okolja, ohranjanja narave in trajnostno rabo naravnih dobrin in drugih virov. V 16. členu zakon piše o celoviti presoji na okolje, ki pomeni, da se za prostorske akte, razen za državni strateški prostorski načrt, mora izvesti postopek celovite presoje vplivov na okolje ob upoštevanju tega zakona in Zakona o varstvu okolja, revizija okoljskega poročila pa ni potrebna (Zakon o prostorskem ... 2017).

4.4 ZAKON O GOZDOVIH

Zakon o gozdovih se nanaša na varstvo, izkoriščanje, gojenje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom, cilj je zagotoviti trajnostno sonaravno in večnamensko gospodarjenje ob upoštevanju načel varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij. Zakon o gozdovih se naše teme dotakne v pomenu zavarovanja gozda, tako moramo po tem zakonu v okolje posegati v skladu s predpisi o urejanju prostora, za to je treba pridobiti dovoljenje. Poleg dovoljenja za poseg v prostor mora tudi Zavod za gozdove Slovenije ali pristojna območna enota dati soglasje. Če bodo posegi v okolje vplivali na gozd, gozdna tla, rastlinstvo ali živalstvo, se soglasje ne izda. V soglasju so lahko tudi usmeritve, ki jih načrtovalci in graditelji morajo upoštevati (Zakon o gozdovih 2016).

4.5 ZAKON O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

V Zakonu o Triglavskem narodnem parku so določila in prepovedi samo za Triglavski narodni park, prav tako za zavarovane plezalne poti znotraj narodnega parka. To je zakon, s katerim se je ustanovil narodni park, določa se njegovo območje, varstvena območja v narodnem parku, pravila ravnanja in varstvene režime, načine upravljanja narodnega parka, trajnostne razvojne usmeritve v narodnem parku in na območjih samoupravnih lokalnih skupnosti v narodnem parku ter način njihovega izvajanja, nadzora, financiranja, sankcije in druga ravnanja, povezana s cilji tega zakona, in sodelovanje javnosti in prebivalcev narodnega parka pri upravljanju narodnega parka. Po zakonu so poti parkovna infrastruktura, prav tako pa znaki, parkirišča, počivališča in vsi drugi objekti, ki so pomembni za nadzor, upravljanje in obiskovanje narodnega parka. Prav tako zakon piše o tradicionalni rabi naravnih virov in trajnostni razvojni usmeritvi, to so usmeritve, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju gospodarstva, družbe in kulture prebivalcev narodnega parka. Nanašajo se na vse ukrepe o investicijah, projektih in izvajanju dejavnosti v narodnem parku, ki so skladni s cilji parka. Zakon v 13. členu prepoveduje gradnjo in postavljanje objektov ali naprav na gorske vrhove, sedla, skalne osamelce, grebene, v naravna okna in vsa druga izpostavljena mesta. Poleg gradnje novih objektov je na nekaterih predelih, ki spadajo v ožja zavarovana območja, prepovedano tudi izvajanje športnih rekreativnih dejavnosti, ki bi lahko ogrozile

naravne vrednote. Zavarovane plezalne poti se zakon dotakne tudi v 23. členu, ki omejuje poseganje, ravnanje in vsako dejavnost, ki se izvaja v narodnem parku. Vse se izvaja v obsegu, na način in z uporabo tehničnih pripomočkov, ki najmanj ogrožajo cilje narodnega parka, naravno ravnovesje, ugodno stanje živih organizmov in različne vrednote v narodnem parku, prav tako ne sme ogrožati kulturne dediščine. V skladu s tem zakonom in po predpisih, ki urejajo ohranjanje narave, pa se lahko za namen ogledovanja in obiskovanja uredi del narodnega parka, ki vključuje tudi dostopne poti, ki lahko na nedostopnem delu vključuje tudi potrebno infrastrukturo za varovanje, kot so lestve, jeklenice, varovalne ograje ... Ti deli parka, ki se lahko uredijo, pa se določijo v načrtu upravljanja. Za vsak poseg v del narodnega parka se potrebuje koncesija. V načrtu upravljanja se pojavi tudi zmanjševanje obstoječega obremenjevanja planinskih koč in drugih objektov v visokogorju, sem spadajo tudi zavarovane plezalne poti. Zakon določa tudi zelo visoke kazni (od 7.000 do 70.000 evrov) za pravne osebe, ki gradijo ali postavljajo objekte na gorske vrhove, grebene, sedla, v naravna okna, skalne osamelce ali na druga izpostavljena mesta. Kakršno koli poseganje v narodni park mora najprej potrditi upravljavalec parka, to pa je javni zavod Triglavski narodni park (Zakon o Triglavskem ... 2020).

4.6 STVARNOPRAVNI ZAKONIK

Stvarnopravni zakonik ureja stvarno pravo, posest in stvarne pravice, način njihove pridobitve, varstva, prenosa in prenehanja. Stvarne pravice so lastninska pravica, zastavna pravica, služnost, pravica stvarnega bremena in stavbna pravica. Za gradnjo zavarovanih plezalnih poti sta predvsem pomembni lastninska pravica in služnost. Imetnik ali lastnik stvarne pravice (nepremičnina, posestvo, območje ...) lahko upravlja z njo proti vsakomur. Samo z dovoljenjem lastnika lahko posegamo na neko območje in ga uporabljamo. Pred gradnjo zavarovanih plezalnih poti tako moramo dobiti dovoljenje lastnika. Od njega pa moramo pridobiti še pisno soglasje za izdelavo in kasnejše vzdrževanje poti. Če pridobimo služnost, pa se še bolj zavarujemo, saj je trajno veljavna in zavezujoča za pravne naslednike in vse tretje osebe (Stvarnopravni zakonik 2020).

4.7 ZAKON O PLANINSKIH POTEH

Zakon o planinskih poteh ureja področje planinskih poti, to so poti, ki so označene s Knafelčevo markacijo in za katere skrbi Planinska zveza Slovenije. Ureja pogoje vzdrževanja in označevanja ter gradnjo planinskih poti. Ureja tudi ostale pogoje za varne planinske poti. Z zakonom se določi območje planinskih poti in se vzpostavi evidenca že obstoječih planinskih poti. Za vsako planinsko pot se določi skrbnika, ki je lahko društvo, ki izpolnjuje pogoje in ima vsaj 30 polnoletnih članov in vsaj dva markacista, ki sta usposabljanje opravila pri Planinski zvezi Slovenije. Skrbnik je dolžan poročati o stanju poti, katere nadzoruje, in poškodbe poti tudi sanirati. Planinske poti so z zakonom razdeljene v tri težavnostne stopnje, in sicer lahko planinsko pot, zahtevno planinsko pot in zelo zahtevno planinsko pot, vse planinske poti so označene z markacijo. Izdelava novih poti je z zakonom prepovedana z nekimi izjemami, kot so: če se obstoječa pot nadomesti z novo in se staro pot zapre ter se vzpostavi prvotno stanje, če je zaradi nevarnosti na poti treba del obstoječe poti speljati drugje ali pa če ni v območju 1200 metrov ali tri ure hoje nobene označene poti. Vse nove poti iz kakršnega koli razloga pa morajo upoštevati predpise s področja gozdov, divjadi in lovstva ter s področja ohranjanja narave. Upoštevati je treba tudi pogoje vode, tal, rastlinstva in živalstva ter se tako čim bolj prilagoditi naravnemu okolju. Pomemben člen v zakonu je tudi sanacija bližnjic, katere mora skrbnik ali odgovorno društvo sanirati, pri tem pa ni treba pridobivati soglasij pristojnih organov za varnost okolja, urejanje gozdov, kulturne dediščine in ohranjanja narave (Zakon o planinskih ... 2007).

5 OKOLJSKI VPLIVI IN UČINKI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Z zavarovanimi plezalnimi potmi naj ne bi uničevali narave ali kakor koli škodovali okolici. Priporočila naravovarstvenikov so zelo pomembna in naj bi jih pri gradnji zavarovanih plezalnih poti upoštevali. S posegi naj ne bi škodovali posameznim rastlinskim in živalskim vrstam. Za gradnjo zavarovanih plezalnih poti so najbolj primerna že degradirana območja. To so lahko kamnolomi, ki so lahko zelo dobra alternativa naravnim visokogorskim stenam. Prav tako pa se začne uporaba območja, ki je bilo degradirano in ne služi več svojemu namenu. Za gradnjo je potrebno natančno prostorsko načrtovanje, skladno mora biti tudi z Občinskim prostorskim načrtom. Pri načrtovanju zavarovanih plezalnih poti naj bo vse čim bolj usmerjeno k varovanju narave, saj nanjo z gradnjo zavarovanih plezalnih poti lahko vplivamo tudi s pristopnimi potmi, sestopnimi potmi in množičnimi parkirišči. O vseh možnih vplivih na okolje je treba razmisliti pred gradnjo in ali je neko območje primerno za gradnjo zavarovanih plezalnih poti. Pomembna je tudi turistična in splošna stopnja razvitosti nekega območja in že obstoječi športni objekti in ponudba za turiste (Priporočila Planinske ... 2016).

5.1 VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE NA OKOLJE

Človek vsak dan z vsako dejavnostjo posega v naravno okolje, tako je planinstvo ena izmed dejavnosti, ki najmanj boleče posega v naravno okolje, vseeno pa tudi planinstvo pomeni obremenitev za naravno okolje in ga je treba načrtovati in izvajati tako, da čim manj spreminjamo ekosisteme.

Hoja je osnova za človeško premikanje, pa vendar lahko poškodujemo z njo tla, po katerih se premikamo. Posledice so uničenje ali poškodovanje rastlin, zavrt razvoj ali pa zmanjšanje njihove aktivnosti. Potencialno so najbolj ogrožena rastišča, ki so vlažna. Občutljivost vegetacije rastišča se poveča ob mokrih obdobjih (spomladi, ob dežju), takrat moramo biti posebej pozorni, da ne zahajamo z uhojene poti in te ne širimo. Pri hoji je pomemben tudi pritisk na površino, kjer se lahko zbitost tal povečuje, kar vpliva na talne organizme. Celotna obremenitev pomeni erozijo tal, kar se sčasoma kaže v erozijskih jarkih, ki so neprijetni za hojo, tako se planinci temu izogibajo po levi ali desni, zgoraj opisani procesi pa se nato ponovijo. Na hojo ne moremo vplivati, lahko pa vplivamo na naše obnašanje v času obiska naravnega okolja, to so povzročanje nemira, trganje cvetja, motenje krajinskega videza in odmetavanje odpadkov (Bobovnik 2016).

Območje visokogorja, kjer so nadelane zavarovane poti že od samega začetka obiskovanja višjih gora, je vedno bolj obremenjeno. V visokogorju so značilne posebne geografske razmere in pa izrazito gorsko podnebje, na vse to pa je prilagojeno rastlinstvo in živalstvo, ki ga lahko z množičnimi obiski visokogorja zmotimo. V to okolje človeštvo zahaja že od nekdaj, prvi obiski so bili seveda povezani s preživetjem, kot so lov, pašništvo, rudarjenje. Še danes je veliko neoznačenih poti, ki so opisane le redkokdaj in so tudi uhojene slabo, večina teh poti je lovskih. Obiski visokogorja so se spremenili, ko so ljudje začeli zahajati v to okolje zaradi športa, pa najsibo to hoja, plezanje ali kakšno drugo adrenalinsko doživetje (Cigale 2014).

V ogled smo vzeli anketo iz leta 2007, ki nakazuje obisk gora po posameznih aktivnostih.

Iz ankete je razvidno, da je poleg klasičnega pohodništva v 40 % prisotno tudi drugo gibanje (alpinizem, športno plezanje, jadralno padalstvo, gorsko kolesarjenje, turno smučanje, vožnja s terenskimi vozili, vožnja z motornimi sanmi, ribolov ...), ki pa lahko bolj kot pohodništvo uničuje celotno okolje visokogorja ali drugega območja gibanja. Poleg pohodništva sta zelo priljubljena gorsko kolesarjenje in alpinizem. Negativen vpliv človeka se zaznava predvsem ob možnih postojankah in lažjih dostopih (planinske kočje, bivaki ...), zaradi lažje dostopnosti pa se lahko ti vplivi začnejo širiti tudi višje v visokogorje. Tako bodo odzivi potrebni glede na

večjo obiskanost naravnega okolja, kakšni naj bi bili ti odzivi, pa je odvisno od obravnavanega območja in zmožnosti (Cigale 2014, str. 137–153).

Za čim manjši vpliv na okolje ob obisku naravnega okolja ne zapuščamo uhojene poti, če že, upoštevajmo različno občutljivost gorskega rastlinstva in živalstva.

Plezanje in nadelava zavarovanih plezalnih poti posegata v naravo na mestih, kjer naj se ljudje po naravnih zmožnostih ne bi smeli gibati, prav tako se skala ne obnavlja (v milijonih letih v primerjavi s tlemi). Negativni vplivi plezanja so najbolj očitni pri množičnosti in zunaj alpskih sten, ki pomenijo posebno življenjsko okolje sredi ekološko drugačnega sveta. Ta osamljena območja dajejo zavetišče živalim in rastlinam, ki se drugje ne morejo obdržati. Nadelava novih poti v osamljenih ostenjih mora biti v sodelovanju z Zavodom za varstvo narave, ne glede na to pa ne smemo posegati v rastlinstvo in živalstvo v stenah (npr. čiščenje ovijalk, mahu, odstranjevanje gnezd).

Upoštevati moramo lokalne predpise in skrbeti za dober odnos z lokalnim prebivalstvom, tako da spoštujemo lastnino, plačujemo parkirišča, ki so namenjena uporabnikom poti, uporabljamo urejene poti in poskrbimo za svoje odpadke (Bobovnik 2016).

OKOLJSKI VPLIVI TURIZMA IN REKREACIJE

Ko je neko območje obremenjeno več od zmogljivosti, se pojavijo negativni vplivi na okolje. Množični turizem, ki ni nadzorovan, je lahko potencialna grožnja za okolje, ne glede na območje, kjer se to dogaja. Turizem vpliva na vodne vire, ki so v visokogorju zelo omejeni in pomenijo tudi preživetje živali v teh območjih. V nižje ležečih krajih pa lahko prekomerna poraba ali onesnaževanje vode pomeni pomanjkanje za lokalno prebivalstvo. Lokalni viri, kot so hrana, različne surovine in energija, so prav tako obremenjeni, predvsem če gre to za sezonski turizem, take vrste turizem obstaja v srednjegorju in visokogorju, kjer je v poletnem času veliko več turistov in oblik rekreacije, saj so razmere bolj ugodne. S povečanim turizmom prihaja tudi do onesnaževanja zraka. S turizmom se poveča transport, ki ga zaznavamo tudi v gorskih deželah, to so štirikolesniki, motorne sani, vlečnice, gondole, helikopterji ... Zrak lahko onesnažujemo tudi s hrupom, ki je posledica večjega števila ljudi/turistov na nekem območju in njihove potrebe po krajših dostopih, uporaba helikopterjev za panoramske prelete, smučanje in podobno. Hrup vpliva na prostoživeče živali, spremembe se opazajo v spremenjenih življenjskih navadah. Kljub temu da naj bi turisti, ki zahajajo v gore, poznali etiko in moralo obnašanja v tem okolju, onesnažujejo občutljivo gorsko okolje tudi s trdnimi odpadki, ti pa lahko postanejo največji onesnaževalci okolja. Velja pravilo, da odpadke odnesemo s seboj v dolino, kjer jih pravilno odvržemo v za to namenjena odlagališča. Ko se tega ne držimo, ostanejo za nami razni znaki, ki vplivajo na okolje, kjer smo pustili naše odpadke, ki so težje razgradljivi (Slika 4). Ob obisku turistov je potrebna tudi turistična infrastruktura, razni objekti lahko kazijo videz okolice, ker ne sledijo tradicionalni arhitekturi posameznih območij. Prav tako vizualno onesnažujejo naravo razni objekti, ki so iz oči turistov potrebni, eden takih primerov so vlečnice in gondole, da si z njimi krajšamo dostope do bolj odročnih krajev, ki jih sicer ne bi osvojili. Pohodništvo, ki je najbolj razširjena oblika rekreacije v gorskem okolju, vpliva na pohodniške poti ob prekomerni rabi teh. Povzroča zbitost prsti in uničevanje vegetacije. To na dolgi rok pomeni zmanjšanje biotske raznovrstnosti in povečano erozijo prsti. Po podatkih naj bi evropske Alpe letno obiskalo 100 milijonov turistov, ob takem številu tudi najmanjši odstopi lahko pomenijo katastrofalne posledice za naravo in okolje (Mrak 2009, str. 55–58).

Slika 4: Ostanke za alpinističnimi odpravami, kisikove bombe, šotori ... (Vir: Hrastar, 2014)

SOCIALNI IN KULTURNI VPLIVI TURIZMA IN REKREACIJE

Interakcija turistov in lokalnega prebivalstva je normalna, lahko pa povzroči spreminjanje kulture in običajev. Ob prevelikem prilagajanju povpraševanju turistov lahko neko območje izgubi svojo identiteto in postane prirejena in prilagojena različica originalu. Lahko je to zgolj sprememba jedilnika planinske postojanke. Navadno imajo planinske postojanke hrano in pijačo, ki je sezonska in jo lahko pridelajo sami v bližini postojanke, da je transporta čim manj. Ponudbe je malo, saj za pripravo hrane potrebujejo vodo in surovine, ki so v gorskem svetu prav tako omejene, in s pripravo lokalne in sezonske hrane manj obremenjujemo okolje. Zaradi povpraševanja turistov pa prihaja do raznolike ponudbe, ki ne izhaja iz območja, vendar se prilagaja (npr. pizza, morske jedi v slovenski planinski koči). Take vrste prilagajanje turistom pa lahko privede tudi do spremembe kulturnih in družbenih običajev. Lahko pride do spreminjanja barv in vzorcev tkanin in običajnih oblačil. Lahko prihaja tudi do kulturnih konfliktov, ki so posledica ekonomskih razlik med lokalnimi prebivalci in turisti.

EKONOMSKI VPLIVI TURIZMA IN REKREACIJE

Turizem ima ugoden vpliv na ekonomijo nekega okolja, kjer je prisoten, kot tudi na regionalni in državni ravni. Lahko tudi kot neposredni vplivi, to so vplivi na turistično industrijo, ali pa kot posredni vplivi, ko se na nekem območju zaradi turizma začne spreminjati struktura gospodarstva. S povečanjem turizma se poveča tudi interes nosilcev turizma zunaj lokalne skupnosti. Ko ima lokalna skupnost več denarja, prihaja posledično do večjega potrošništva, ki pa vpliva na celotno gospodarstvo. Največji problemi prihajajo zaradi sezonskega turizma, ko je v nekem obdobju prihod turistov povečan do te mere, da je obstoječa turistična infrastruktura preobremenjena in je potreba po večjih objektih, več zaposlenih ... Ko pa sezona turizma mine, ostanejo prazni objekti in prihaja do sezonske brezposelnosti.

5.2 SONARAVNI TURIZEM IN REKREACIJA

Sonaravnost pomeni rabo naravnih virov tako, da zraven omogoča izboljšanje kakovosti življenja lokalnega prebivalstva in ne zmanjšuje možnosti za kakršno koli življenje v prihodnosti ali pa sedanjosti. Za sonaravnost bi bilo potrebno prilagajanje človekovih dejavnosti zmogljivosti okolja in celotne narave. Ekonomski vidiki in izkoriščanje narave za turizem ne pomenijo sonaravnega turizma (Mrak 2009, str. 62).

Največja napaka je prilagajanje okolja potrebam turistov, ki v takem spremenjenem okolju ne bodo živeli, ampak ga bodo samo obiskali. Veliko bolj so pomembni lokalni prebivalci, ki v nekem okolju morajo živeti, in to skupaj z naravo. Če gre za razvoj nekega območja, pomeni spreminjanje naravnega okolja in naravnih virov, kar pa lahko traja le kratek čas, preden so negativni vplivi razvoja tako veliki, da se jih ne da več popraviti. Tako bi moralo biti vsakršno poseganje v naravo v širšem smislu sonaravno. Trajnostni sonaravni razvoj naj bi pomenil istočasno izboljševanje socialne, okoljske in materialne kakovosti življenja. V vsakem gorskem svetu naj bi bil vsak turizem sonaravni turizem. Območja, kjer človek še ni naredil večjih posegov v okolje in naravni procesi še niso spremenjeni, je treba ohranjati nedotaknjena. Za načrtovanje turizma v gorskem okolju je najprej potrebna ocena nosilne zmogljivosti okolja. Ta vključuje rabo obnovljivih naravnih virov, ki ne sme preseči stopnje obnavljanja, stopnja rabe neobnovljivih virov ne sme preseči stopnje zamenjave z obnovljivimi viri in antropogenizacija različnih emisij in odpadkov, ki ne sme preseči absorpcijske sposobnosti okolja, prav tako ne sme vpliv človeka pospeševati hitrosti naravnega izumiranja rastlinskih in živalskih vrst (Mrak 2009).

Gorništvo in turizem se že od nekdaj prepletata, je pa turizem starejša dejavnost kot gorništvo. Danes uporabljamo različne pojme za imenovanje obiskovalcev narave in gora, to so pohodniki, izletniki, športniki, turisti, gorniki, alpinisti ... Vendar nikoli ne moremo biti samo eno od tega. V resnici je turizem sestavni del vseh poimenovanj in ne glede na namen obiska narave moramo biti v nekem delu tudi turisti. Vsaka začetna in zaključna faza je v dolini. Težava nastane pri množičnem turizmu, ko se poti in vsi objekti obremenjujejo preveč, s tem pa spreminjamo tudi naravo okoli obljudenih destinacij. Vedno več je turistov, saj sta transport in celotna logistika potovanja danes enostavna in cenovno ugodna, ljudje imajo več prostega časa, ki ga preživijo v naravi, ali pa se ukvarjajo s športom. Tudi gorništvo je do neke mere šport, v vsakem športu obstajajo pravila, ki jih moramo upoštevati, sicer nastane kaos. V gorništvu ta pravila zamenjat etika in spoštovanje narave in sočloveka, veliko turistov tega ne razume in stremijo le k osvojitvi vrha, poti in na poti pustijo za sabo veliko sledi, ki pa obremenjujejo naravo, zaradi tega je treba gorski turizem omejiti in ga nadzorovati. Ker pa ima vsak pravico zahajati v gore, je treba turiste animirati tudi na druge koticke in tako razbremeniti gorski svet (Strojin 1999, str. 173–189).

Leta 2007 sta Anton Perpar in Andrej Udovč naredila raziskavo, kjer je bilo proučevano, kako prisotnost zavarovanega območja vpliva na prožnost in ranljivost širše regije ob upoštevanju različnih naravnih šokov in socialno-ekonomskih motnjah. Raziskava je bila narejena na območju Triglavskega narodnega parka (TNP) in Kozjanskega regijskega parka (KRP). Območji se razlikujeta v ponudbi raznolikosti turizma, ponudba v TNP je zelo raznolika, medtem ko v KPR dejavnost turizma še ni tako razvita in pestra. Namen je bil razumevanje medsebojnih razmerij med razvojem turizma na preiskovanih območjih in stabilnostjo, odpornostjo in celovitostjo širše regije.

Skozi raziskavo je bilo ugotovljeno, da je raznolikost socialnih vlog in aktivnosti udeležencev bistvenega pomena za stabilnost, prožnost, žilavost in celovitost družbene komponente upravljanja z naravnimi viri. V raziskavi je bilo ugotovljeno, da sprememba ekološkega režima ne pomeni nujno spremembe socialno-ekonomskega sistema. Ni nujno, da uspešno vodenje socialno-ekonomskega sistema pomeni stabilnost, prožnost, žilavost in celovitost takega sistema. Bilo pa je ugotovljeno, da različnost ponudbe in raznolikost turističnih aktivnosti ne vplivata na te lastnosti socialno-ekonomskega sistema (Perpar in Udovč 2007).

6 ZAVAROVANE PLEZALNE POTI V SLOVENIJI

V Sloveniji imamo trenutno sedem zavarovanih plezalnih poti, ki se nahajajo v vseh gorskih skupinah. Te poti so: Spodnji plot na Zelenici, poti v Mojstrani, Gonžarjeva peč v Vinski gori, pot na Češko kočo, Ožarjeni kamen, Lisca in Hvadnik.

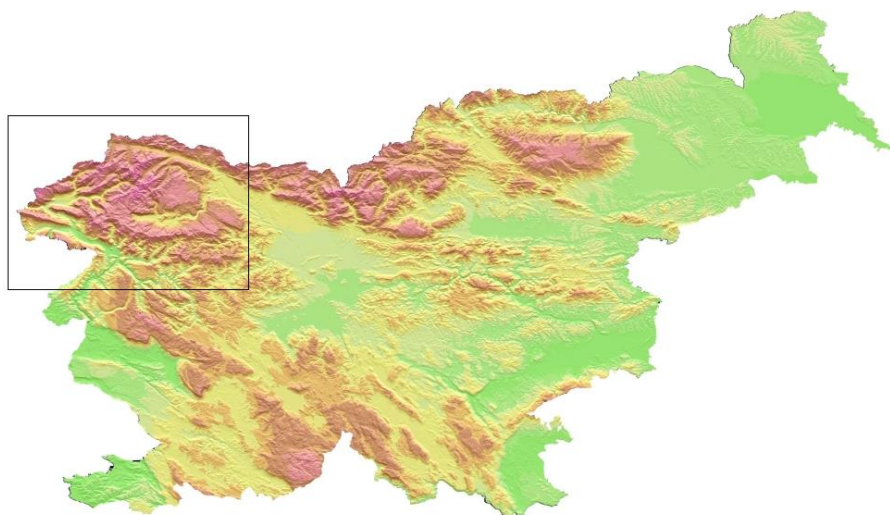
6.1 JULIJSKE ALPE

Julijske Alpe so največja gorska skupina v Sloveniji. V Sloveniji se nahajajo na severozahodu. Najvišji vrh je Triglav. Julijske Alpe segajo tudi na italijansko območje. Na območju Julijskih Alp je tudi Triglavski narodni park, ki je zavarovano območje. Triglavski narodni park obsega 840 km² in spada med najstarejše evropske parke. Narodni park je veliko območje, ki ima veliko naravnih vrednot in veliko biotsko raznovrstnost. Večji del parka je prvobitna narava, ki ima ohranjene ekosisteme in naravne procese. Na manjšem območju pa so lahko tudi mesta, kjer je občuten človeški vpliv, ki pa je skladen z naravo. Julijske Alpe in Triglavski narodni park sta bila leta 2003 vključena v mednarodno mrežo biosfernih območij MAB s Sklepom urada UNESCO. Prav tako je območje Triglavskega narodnega parka skoraj v celoti območje evropskega ekološkega omrežja Natura 2000 (Podatki o ... 2020).

Na območju Julijskih Alp imamo številne planinske poti, med njimi tudi zavarovane plezalne poti, prav tako pa je veliko vrhov, kamor ne vodijo označene poti. Na te vrhove je tudi prepovedano nadelovati nove poti, če je vrh možno doseči le s plezanjem. Ker je poti res veliko, smo se osredotočili le na zelo zahtevne označene poti (markirane, urejene z varovali, bolj izpostavljene).

Na območju Julijskih Alp v slovenskem prostoru je več kot 100 takih poti, ki vodijo na vrhove ali pa samo na izhodišča za plezalce. S Slike 5 je razvidno območje Julijskih Alp v Sloveniji.

V Julijskih Alpah se nahajajo tri zavarovane plezalne poti, in sicer poti v Mojstrani, Ožarjeni kamen in pot Hvadnik.

Slika 5: Lega Julijskih Alp v Sloveniji (Vir: Zemljevidi Republike ..., 2020)

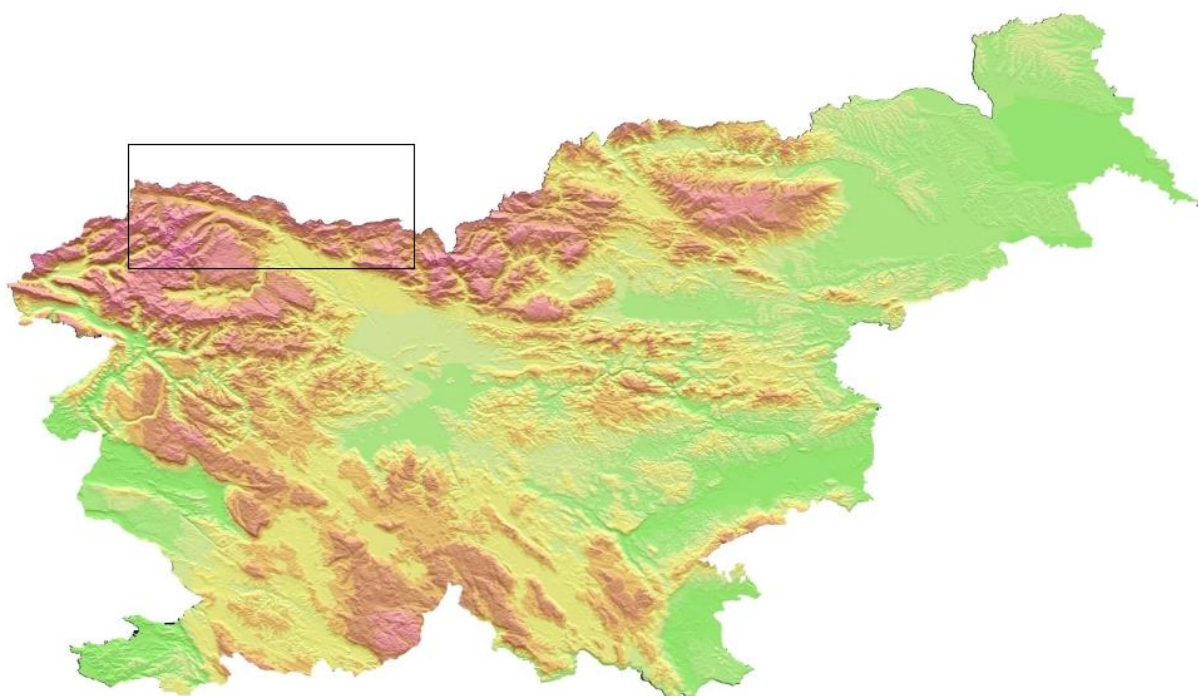
6.2 KARAVANKE

Kje najdemo Karavanke, nam kaže Slika 6. Najvišji vrh Karavank je Stol (2236 m n. v.), skupaj so dolge kar 120 km. Karavanke so na svoji severni strani dvojezično gorstvo. Zaradi svoje dolžine imajo Karavanke zelo pestre rastlinske in živalske vrste, prav tako pa veliko

naravnih vrednot. Uvrščajo se v območje Natura 2000. Gre za ohranjanje določenih rastlinskih in živalskih vrst in naravnih habitatov. Na območju Karavank je nekaj zavarovanih predelov, eden od teh je Krajinski park Topla. Imajo veliko naravnih spomenikov, to so Dovžanova soteska, Kislá (železna) voda pod Olševo, Klemenškov pekel, Golarjev pekel, in naravnih rezervatov, kot so Poden in Vrtača, Korte, Belska Kočna, Bekštanjsko barje, Dobilje in zaščiteno območje Baško jezero. V celotnem gorstvu je skupaj 170 naravnih vrednot (Varuj 2020).

Zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti je v Karavankah veliko manj kot v Julijskih Alpah, veliko jih poteka tudi z avstrijske strani na slovenske vrhove, saj so Karavanke s slovenske strani bolj travnate in tako lažje dostopne.

V Karavankah se nahajata dve zavarovani plezalni poti, to sta Spodnji plot na Zelenici in Gonžarjeva peč v Vinski gori.

Slika 6: Lega Karavank v Sloveniji (Vir: Zemljevidi Republike ..., 2020)

6.3 KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE

Kamniško-Savinjske Alpe (Slika 7) na severni strani mejijo na Karavanke, na zahodu in jugu pa segajo tudi do Tuhinjske doline in Ljubljanske kotline. Na vzhodni strani mejijo na Celje in Šaleško kotlino. Niso tako obsežne kot Julijske Alpe in so bolj strnjene in ne tako dolge kot Karavanke. Ime je novejše in je nastalo iz dveh delov, prvi del imena je po mestu Kamnik, drugo ime pa po Solčavi (Solčavske planine).

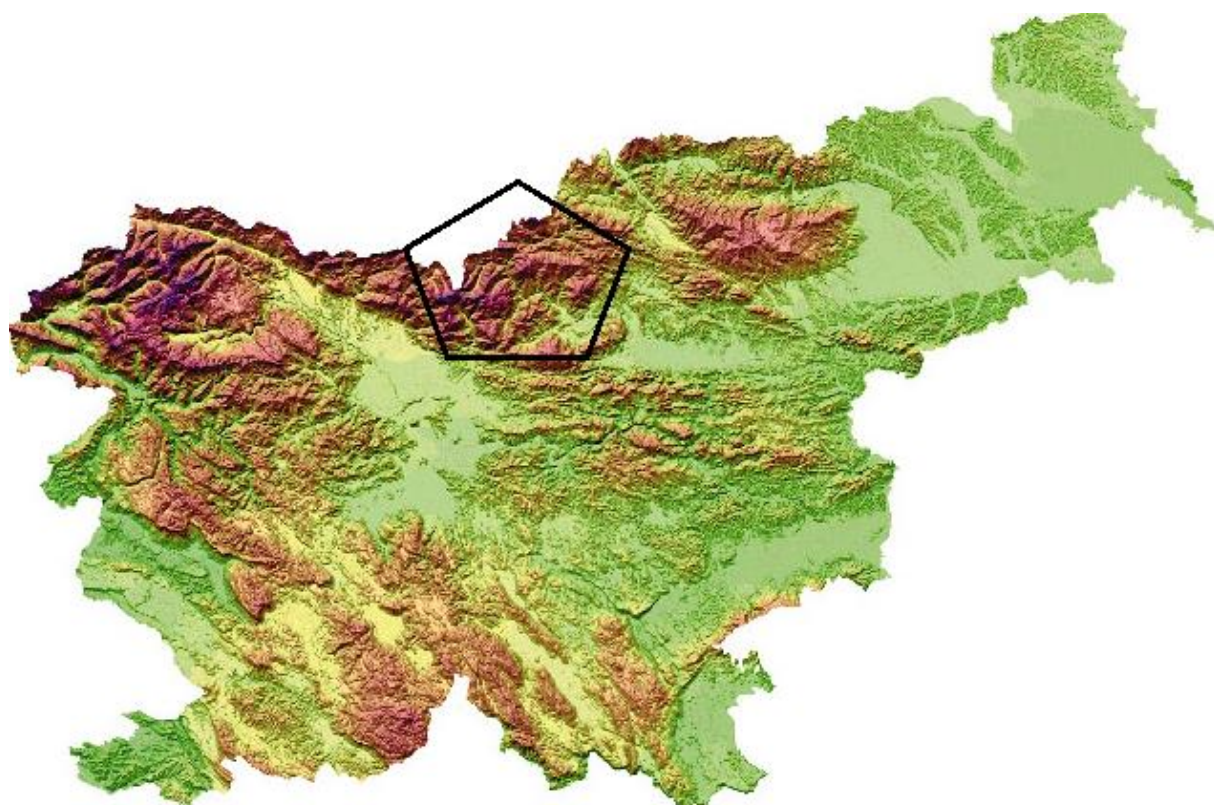
Kamniško-Savinjske Alpe so zelo razgibano gorovje, pretežno so zgrajene iz apnenca in od tod izhaja veliko kraških pojavov. Visoke vrhove, prepade, sedla in še mnogo drugih pojavov lahko opazimo v tem delu. Južne strani so navadno bolj travnate, s tem tudi manj strme, s severne strani pa lahko občudujemo strme stene in skalnate prepade.

Na območju Kamniško-Savinjskih Alp najdemo vse vrste naravnih pojavov, od kraških pojavov (npr. jame, podi po Skuto), ledeniške doline, morene, ledeniških balvanov ob planinskih poteh. Najdemo tudi sledi zadnje poledenitve v Matkovem kotu, kjer je v zatrepu doline znani Matkov Škof, to je v snežišče izdolbena luknja, kjer je sneg vse leto, slapovi

(najbolj poznani slap Rinka), na nekaterih delih pa najdemo tudi vulkanske kamnine. Prav zaradi razgibanosti in posebnosti so Kamniško-Savinjske Alpe vključene v naravovarstvena območja, kot so krajinski parki, naravni rezervati in naravni spomeniki, vse to je mogoče najti na tem območju. Območje je prav tako označeno kot območje Natura 2000 (Habjan in sod. 2004).

V Kamniško-Savinjskih Alpah je kar nekaj zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti. Potekajo z vseh strani, z Jezerskega, Logarske doline in Kamniške Bistrice, saj so skalnati predeli na večini vrhov.

V Kamniško-Savinjskih Alpah imamo le eno zavarovano plezalno pot in to je pot na Češko kočo.

Slika 7: Lega Kamniško-Savinjskih Alp v Sloveniji (Vir: Zemljevidi Republike ..., 2020)

6.4 POSAVSKO HRIBOVJE

Posavsko hribovje, v katerem se nahaja zavarovana plezalna pot Lisca, na severu meji na reke Nevljica, Motnišnica, Bolska, Voglajna, Šmarski potok in Mestinjščica. Na jugu pa ga omejujejo podolja, kjer je speljana tudi avtocesta Ljubljana–Zagreb (Posavsko hribovje 2020).

6.5 PRIMERI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V SLOVENIJI IN V SVETU

SPODNJI PLOT – ZELENICA

TEŽAVNOST: C/D in E
DOLŽINA: 113 m in 75 m
DOSTOP: 15 minut
ČAS PLEZANJA: 45 minut
SESTOP: 20 minut

Nad Zelenico v Karavankah je planinsko društvo Tržič v letu 2015 najprej predstavilo in nato uresničilo želje po zelo zahtevni plezalni poti. Planinsko društvo je tudi financiralo postavitev poti, prav tako pa jih tudi vzdržuje (Slika 8).

Pot je zaradi svojega izhodišča zelo obiskana, prav tako pa svoje obiskovalce vabi tudi zaradi svojih razgledov, saj je v bližini kar nekaj dvatisočakov. Najtežja plezalna pot v Spodnjem Plotu je označena z oceno E.

Poti so speljane na vrh Spodnji Plot, ki ima nadmorsko višino 1682 m.

Speljani sta dve plezalni poti, ena je na Sliki 8 označena z zeleno barvo, to je lažja plezalna pot, ki je namenjena učenju, usposabljanju in izvajanju programov Gorniškega učnega centra Zelenica in usposabljanju planincev, alpinistov, vodnikov, gorskih reševalcev ... Druga pot, označena z rdečo, se v spodnjem delu odcepi od učne poti in je speljana po bolj izpostavljenih mestih. Ta je namenjena že izkušenim gornikom in plezalcem, je tudi najtežja plezalna pot v Sloveniji (Ferata Spodnji ... 2020).

UČNA ZAVAROVANA PLEZALNA POT in
ŠPORTNA ZELO ZAHTEVNA FERATA

Spodnji plot – Zelenica
Klettersteig Zelenica / Via Ferata Zelenica

OBVEZNA OPREMA: čelada, plezalni pas, samovarovalni komplet, planinska obutev, za težji del priporočamo tudi dodatno popkovino in plezalno obutev.

OPIS POTE: začetni lažji del je primeren tudi za manj izkušene, po 20 metrih (ocena B/C) je pri klimu št. 7 možen zasloni izhod-izstop po policah proti desni do votline in povratek po stezi k vstopu v ferato (izpostavljena steza). V osrednjem spodnjem delu je največja zahtevnost v navpičnem, delno previsnem 8 metrskem steburu – ocena D. Takoj nad stebrom se zavarovana plezalna pot razdeli na levi – lažji del (ocena do B/C) in desni – težji/ ekstremno zahteven ter razgleden, značen in športni del (ocena E). Neizkušenim svetujemo, da vzpon opravijo v spremstvu planinskega ali gorskega vodnika, alpinista ali koga drugega, ki ima ustrezne izkušnje, ter da najprej svoje sposobnosti preverijo v levem zgornjem delu poti.

VIŠINSKA RAZLIKA: 90 m **ČAS VZPONA:** 45 min

DOLŽINA JEKLENICE: učna zavarovana plezalna pot – 113 m, D
športna zelo zahtevna ferata (desni odcepi) – 75 m, E

DOSTOP: 15 min po uhojeni stezi od doma na Zelenici v smeri SV, 1593 m, N 46°25.8'16 E 14°14.2'35

SESTOP: po uhojeni stezi z vrha Spodnjega plota v smeri SZ (20 min do doma na Zelenici)

TEŽAVNOST: spodnji del/untere teil D (težko) in zgornji levi izstopi oben links C (srednje težko)
zgornji desni izstop/variante oben rechts: E (zelo težko/vehr schwierig) – samo za izkušene/nur für Geübte/experienced climbers only

OPAZORILLO: Nevarnost padajočega kamenja! Nevarnost zdrsa!
Vstop dovoljen samo ob uporabi varovalne opreme in upoštevanju varnostnih pravil.
Vzpon na lastno odgovornost!
Beegehen auf eigene Gefahr!
Use at your own risk!

112 Klic v sili / Notruf / Emergency Call

Informacije, izposoja opreme, vodenje: Dom na Zelenici (1536 m) Gorniški učni center Zelenica T: +386 4 53 15 248 www.zelenica.info

Slika 8: Zavarovana plezalna pot Spodnji Plot (Vir: Ferata Spodnji ..., 2020)

MOJSTRANA

TEŽAVNOST: B in C/D

DOLŽINA: 250 m

DOSTOP: 10 minut

ČAS PLEZANJA: 1 ura
SESTOP: 30 minut

Nad vasjo Mojstrana je ostenje Grančišča, kjer potekata dve zahtevni plezalni poti; ena je lažja in se imenuje Aljaževa pot, s težavnostjo A in B, na Sliki 9 je označena z modro barvo, težja pot se imenuje Pot mojstranskih veveric, ki pa je speljana po naravnih prehodih in je vzpenjanje podobno prostemu plezanju. Na Sliki 9 je označena z rdečo barvo, s težavnostjo D/C (Šorn 2016).

Ferata Mojstrana

Lastnosti / Characteristics

- športna, zelo težka zavarovana plezalna pot, strmi in zahtevni odseki, mestoma velika izpostavljenost
- sport, very difficult and secured via ferrata, steep and demanding, some sections very exposed

višina / height: 180 m
dolžina poti / route length: 250 m
orientiranost stene / face orientation: SV/NE
dostop / access: 10 min
plezanje / climbing: 1 h
sestop / descent: 30 min
klic v sili / emergency call: 112

Uporaba na lastno odgovornost! Use at your own risk!

Težavnost / Grade
Aljaževa: Modra pot B / Blue route B
Pot mojstranskih veveric: Rdeča pot C, posamezna mesta D / Red route C, certain passages D

Izposoja opreme / Equipment Rental
Slovenski planinski muzej Slovenian Alpine Museum
Triglavska cesta 46, 4281 Mojstrana
T. +386 (0)8 380 67 30
E. info@planinskimuzej.si

Najem vodnika / Hire a Guide
Slovenski planinski muzej Slovenian Alpine Museum

Pomembno / Important

- Vstop na plezalno pot je prepovedan neizkušenim in mladoletnim brez spremljevalca polnoletne osebe. Ne vstopajte v primeru neviht, snega ali ponoči. Za sestop nikoli ne uporabljajte lažje zavarovane plezalne poti. Sestopajte po označeni gozdni poti.
- Entering via ferrata is prohibited for inexperienced persons and for the minors unaccompanied by adults. Do not enter via ferrata in stormy weather, during snow fall, or at night. Never use the easier via ferrata for a descent. Use a nice and easy forest trail instead.

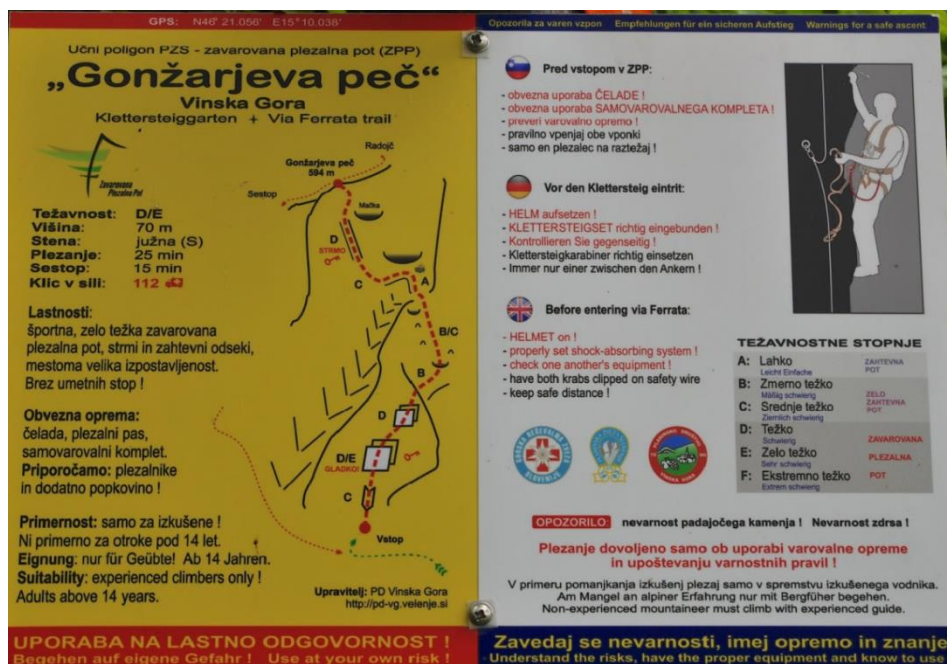
Ne oklevajte pri najemu vodnika! Do not hesitate to hire a guide!

Slika 9: Zavarovana plezalna pot Mojstrana (Vir: Šorn, 2016)

GOŃZARJEVA PEČ

TEŃZAVNOST: D/E
DOLŃINA: 70 m
DOSTOP: 5 minut
ČAS PLEZANJA: 25 minut
SESTOP: 15 minut

Gonžarjeva peč (Slika 10) se imenuje skalnata stena, čez katero je speljana zahtevna plezalna pot, ki se nahaja nad vasjo Vinska gora. Dostop je kratek in zaradi svoje lege v nižjih pobočjih je mogoč obisk poti v vseh letnih časih. Poti pa ni za podcenjevati, saj dosega zmerno težavnost D/E (Vodnik po ... 2020).

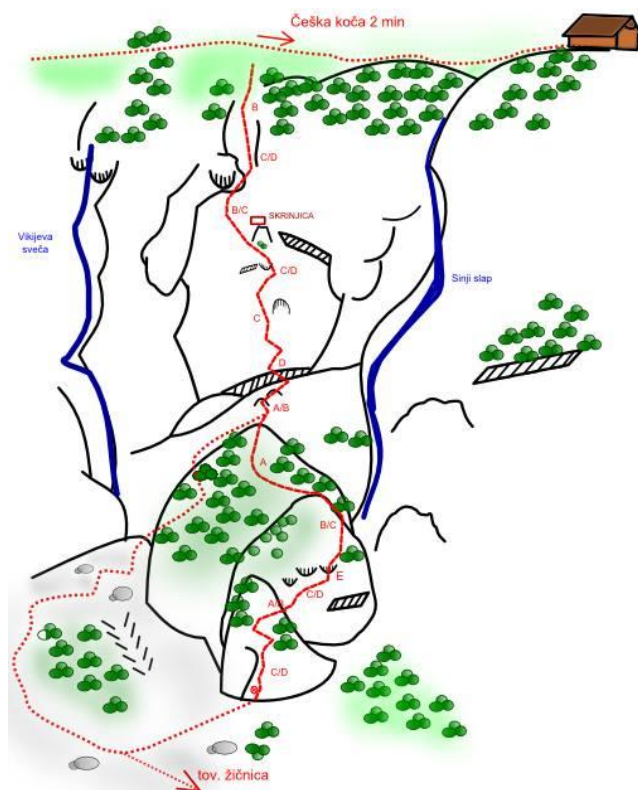

Slika 10: Zavarovana plezalna pot Gonžarjeva peč (foto: A. Prezel, 2019)

ZAVAROVANA PLEZALNA POT NA ČEŠKO KOČO

TEŽAVNOST: C/D
DOLŽINA: 300 m
DOSTOP: 30 minut
ČAS PLEZANJA: 90 minut
SESTOP: 60 minut

Pot na Češko kočo (Slika 11) je prva tako imenovana športna zavarovana plezalna pot v Sloveniji in poteka med že obstoječimi potmi. Pot navdihuje s svojimi razgledi in planinskim vzdušjem. Dolžina plezalne poti je 300 metrov. Še bolj je zanimiva za planince in plezalce zaradi planinske kočice, ki se nahaja tik ob vrhu plezalne poti. Težavnosti C/D (Vodnik po ... 2020).

Slika 11: Zavarovana plezalna pot na Češko kočico (Vir: Vodnik po ..., 2018)

ZAVAROVANA PLEZALNA POT OŽARJENI KAMEN

TEŽAVNOST: C/D

DOLŽINA: 300 m

DOSTOP: 30 minut

ČAS PLEZANJA: 60 minut

SESTOP: 60 minut

Pot Ožarjeni kamen (Slika 12) leži v steni tik ob Bohinjskem jezeru, to je stena Voketa. Izhodišče za zavarovano plezalno pot je pri opuščnem hotelu Zlatorog v Ukancu. Smer se drži raza in je dolga 300 višinskih metrov. Zmerna težavnost C, ki pa naraste tudi na težavnost D, nam omogoči bližje srečanje s poplezavanjem.

Slika 12: Zavarovana plezalna pot Ožarjeni kamen (Vir: Pikon, 2017)

ZAVAROVANA PLEZALNA POT LISCA

TEŽAVNOST: D/E
DOLŽINA: 123 m
DOSTOP: 20 minut
ČAS PLEZANJA: 45 minut
SESTOP: 60 minut

Izhodišče za zavarovano plezalno pot Lisca je v Cerjah. Pot je leta 2015 zgradilo Planinsko društvo Lisca Sevnica ob 110-letnici delovanja. Dolžina plezalne poti je 123 metrov, povprečna težavnost je B in C, proti vrhu pa doseže težavnost D/E, pot ima posebnost, kjer je možno iz stene varno sestopiti v lažji svet in tako obiti težje dele (Plezalna pot ... 2020).

ZAVAROVANA PLEZALNA POT HVADNIK

TEŽAVNOST: C
DOLŽINA: 250 m
DOSTOP: 10 minut
ČAS PLEZANJA: 120 minut
SESTOP: 30 minut

Pot Hvodnik (Slika 13) je nadaljevanje dela v Mojstrani, imenuje se po potoku, čez katerega poteka pot. Plezalna pot je speljana čez sotesko v Gozdu Martuljku. Po poti je 250 višinskih metrov in dolžine poti je pol kilometra. Zavarovana plezalna pot Hvodnik je namenjena tudi občudovanju vseh geoloških posebnosti potoka Hvodnik, kjer smo ves čas varovani. Pot je lažja kot nekatere druge v njeni skupini, saj je ocenjena s težavnostjo B, le na enem mestu doseže težavnost C (Ferata Hvodnik 2020).

Ferata Havadnik

Lastnosti / Characteristics

- sportna, zelo težka zavarovana plezalna pot, strmi in zahtevni odseki, velika izpostavljenost na nekaterih mestih
- sport, very difficult and secured via ferrata, steep and demanding, some sections are very exposed

višina / height: 250 m
 dolžina poti / route length: 500 m
 orientiranost stene / face orientation: J/S
 dostop / access: 10 min
 plezanje / climbing: 2 h
 sestop / descent: 30 min
 kliciv sili / emergency call: 112

Težavnost / Grade
 B, posamezna mesta C / B, certain passages C

Izposoja opreme / Equipment Rental
 Slovenski planinski muzej
 Slovenian Alpine Museum
 Triglavska cesta 46, 4301 Mojstana
 T. +386 (0)8 306 67 30
 E: info@spm.si

Najem vodnika / Hire a Guide
 Slovenski planinski muzej
 Slovenian Alpine Museum

Pomembno / Important

Ystop na plezalno pot je prepovedan neizkušenim in mladoletnim brez spremljevalca polnoletne osebe. Ne vstopajte v primerju neviht, snega ali poplavi. Nevarnost poplavi! Za sestop nikoli ne uporabljajte plezalne poti. Sestopajte po označeni gozdni poti.

Entering via ferrata is prohibited for inexperienced persons and for the minors unaccompanied by adults. Do not enter via ferrata in stormy weather, during snow fall, or at night. Flood risk! Never use via ferrata for a descent. Use a nice and easy forest trail instead.

Uporaba na lastno odgovornost! Use at your own risk!

Ne oklevajte pri najemu vodnika! Do not hesitate to hire a guide!

Slika 13: Zavarovana plezalna pot Havadnik (Vir: Ferata Havadnik, 2020)

ENA TEŽJIH ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V ITALIJI

Najtežje zavarovane plezalne poti v Italiji so doma pri Gardskem jezeru, kjer je raj za plezalce in uporabnike plezalnih poti. Najtežje nam ponuja tako imenovani feratarski park. Najtežje poti so La sTrega, Il Colpo della Strega in Arcobaleni, vse poti so na meji s težavnostjo F.

ENA TEŽJIH ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V AVSTRIJI

Najtežja zavarovana plezalna pot v Avstriji je Bürgeralm Klettersteig (Slika 14), ki z možnostjo Arena doseže oceno F/G. Pot je panoramska, vendar vseeno zahteva veliko fizičnega in psihičnega napora (Bürgeralm Panorama ... 2020).

Bürgeralm Klettersteig

100 Hm
 1,15 Std.
 Diff D, Var. F
 10 Min.

Arena-Variante
 Schwierigkeit F
 (ohne im KS-Set zu rasten evtl. F/G)

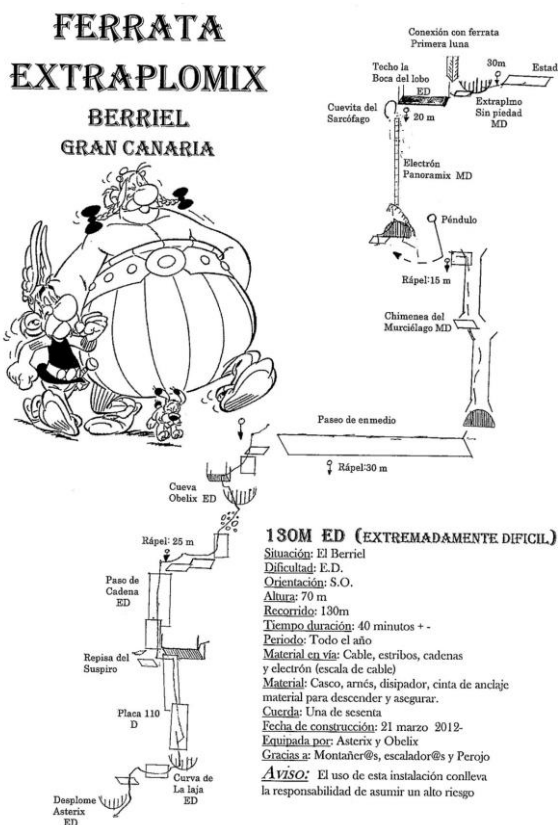
Legend:

A	leicht	Klettersteig handschuhe
A/B	mäßig	Helms!
B	mäßig	Rucksack mit Notfall-ausrüstung
B/C	schwierig	Klettersteigset!
C	schwierig	Klettergurt!
C/D	schwierig	
D	sehr	

Slika 14: Zavarovana plezalna pot Bürgeralm z možnostjo Arena (Vir: Bürgeralm Panorama ..., 2020)

DOMNEVNO NAJTEŽJA ZAVAROVANA PLEZALNA POT NA SVETU

Domnevno naj bi bila najtežje opremljena zavarovana plezalna pot na Kanarskih otokih (Slika 15), Španija. Imenuje se La Extraplomix, zgrajena je bila leta 2012 v dolžini 130 višinskih metrov. Doseže oceno F/G, kar zahteva že nekaj plezalskega znanja, da lahko uspešno preidemo težka mesta. Da potrebujemo veliko moči, nam pove že samo ime, saj izvira iz risanega sveta, po junakih Obelixu in Asterixu, ki sta znana po svojem čudežnem napoju za neustavljivo moč (Štupar 2014).

Slika 15: Domnevno najtežja zavarovana plezalna pot na svetu (Vir: Štupar, 2014)

7 RAZISKOVANJE VPLIVOV ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI NA OKOLJE

7.1 PRIMERJAVA

OBISK MONTAŽA IN ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

PRIMERJAVA ZAVAROVANE PLEZALNE IN TEŽJEGA BREZPOTJA

V oktobru 2018 smo obiskali vrh Montaža, to je gora v Julijskih Alpah, visoka 2753 metrov. Na vrh vodijo tri označene poti in kar nekaj alpinističnih smeri. Najbolj znana je pot, ki jo je leta 1881 odkril Giacomo di Brazza. Na poti se srečamo z znano Pipanovo lestvijo, ki pa jo lahko tudi obidem po lažji poti, ki je povsem brez varoval (Mašera 2014).

Za pot navzgor smo izbrali nezavarovano označeno pot, ki se imenuje Findeneggov ozebnik (Slika 16), po kateri je treba malo poplezavati. Med časom opazovanja, kar je bilo med 9. uro zjutraj in 14. uro popoldan, je po tej poti na vrh prišlo vsega skupaj pet ljudi. Na vrhu je bilo občutno veliko več ljudi, ki so morali izbrati neko drugo pot. Takoj je bilo jasno, po kateri poti je prispela večina ljudi, saj je ob povratku čez Pipanovo lestev nastal zastoj (Slika 17). V kratkem času med čakanjem smo našteali 43 ljudi, ki so se vzpenjali po tej dolgi lestvi.

Pot je označena kot zelo zahtevna, vendar večina poti poteka po prijetnih poteh, ki se strmo vzpenjajo pod sam vrh Montaža. Lestev je nameščena na skalnatem skoku, kot pomagalo. Vendar kljub tehnično lažji poti okoli lestve se večina planincev odloči za pot po lestvi, zgolj za adrenalinsko doživetje uporabnikov, med njimi so bili tudi uporabniki, ki niso znali uporabljati samovarovalnih kompletov ali pa se varno srečati z mimoidočimi. Zaradi tega bi lahko postalo tudi zelo nevarno za vse uporabnike te poti.

Pot navzgor je potekala varno. Kljub temu da na poti ni nameščenih kovinskih pomagal in varoval, sta se pokazala pazljivost vseh uporabnikov te poti in znanje, saj ni bilo proženja skal, vzpon je potekal mirno in v tišini.

Pot navzdol, prek Pipanove lestve, pa je bila povsem drugačna. Na poti se sreča veliko uporabnikov, ki z opremo za varen vzpon niso seznanjeni. Zastoj nad lestvijo in pod lestvijo je povzročil nekaj hrupa zaradi velike množice, prav tako pa je bilo veliko proženja skal in kamnov, ki so ogrozili varnost uporabnikov.

Slika 16: Pot čez Findeneggov ozebnik (foto: A. Prezel, 2018)

Slika 17: Gneča na Pipanovi lestvi (Vir: Montaž / Špik nad Policami / ..., 2020)

OBISK ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI NAD GARDSKIM JEZEROM

PRIMERJAVA DVEH ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Prva pot je opremljena z lestvami, pot ne teče čez naravne prehode, ampak čez gladke stene. Druga pot pa poteka po naravnih prehodih, ki se večinoma držijo grebena, pot je speljana lepo in se drži logičnih prehodov. Zaradi neznanja in nepripravljenosti uporabnikov in množic, ki obiskujejo te zavarovane plezalne poti, so kovinska varovala in jeklenice nameščeni tudi na mestih, kjer to ne bi bilo potrebno in je poseg v naravo nesmiseln (Sliki 18 in 19). Tu okoli je kar nekaj povojnih ostankov, tako nekaterih nadelanih poti kot mulatjer, tunelov, bunkerjev in podobnih vojaških objektov. Veliko zavarovanih plezalnih poti pa je nastalo s strani planinske skupnosti in ostalih ljubiteljev tovrstnih poti.

Slika 18: Jeklenica na poti Via del Amicizia, Cima SAT (foto: A. Prezel, 2019)

Slika 19: Jeklenica na gozdni poti na ZPP Fausto Susatti na Cima Capi (foto: A. Prezel, 2019)

1. POT PRIJATELJSTVA VIA DEL AMICIZIA NA CIMA SAT (1276 m)

Ta pot poteka po izrazitih skalnih skokih, ki so opremljeni z lestvami, poleg lestve na poti ni izpostavljenosti in je pot dobro uhojena. Na celotni dolžini poti se srečamo z osmimi lestvami, med katerimi je najdaljša 40 metrov. Pot spada med starejše v tem delu. Lestve so v steno pritrjene s klini in skobami. Večina jih poteka po skali, ki bi bila sicer težko prehodna samo z jeklenico. Če bi postavljavci te poti iskali lažje prehode, bolj naravne, bi jih z lahkoto dobili in bi za varovanje lahko uporabili veliko manj varoval. Na Slikah 20 in 21 sta dve od osmih lestev.

Slika 20: Prva lestev (foto: A. Prezel, 2019)

Slika 21: Najdaljša lestev na poti (foto: A. Prezel, 2019)

2. ZAVAROVANA PLEZALNA POT FAUSTO SUSATTI NA CIMA CAPI (909 m)

Cima Capi je nižji vrh kot Cima SAT, vendar tudi tu srečamo izpostavljenost in skalnat teren. Pot na začetku poteka po navadni planinski poti, ta pot se pri grebenu konča. Tu pa se začne vzpenjati po grebenu in teče po najlažjih prehodih, ki imajo dobro skalo za plezanje, oprimkov in stopov je kar nekaj, tu se znajde tudi manj večš planinec. Na Slikah 22 in 23 se vidi pot po grebenu in pa razgledi, ki privabljajo vse uporabnike/turiste na ta konec.

Slika 22: Naravni prehodi po grebenu (foto: A. Prezel, 2019)

Slika 23: Zavarovana plezalna pot na Cima Capi, pot po grebenu (foto: A. Prezel, 2019)

OBISK ZAVAROVANE PLEZALNE POTI HVADNIK IN ZAHTEVNE PLANINSKE POTI KOPINŠKOVA POT NA OJSTRICO

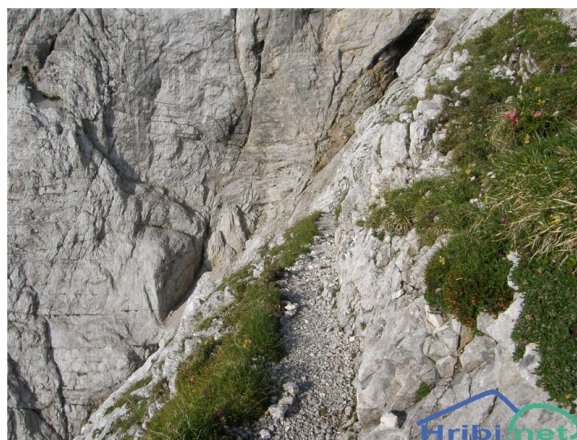
PRIMERJAVA ZAHTEVNE PLANINSKE POTI Z ZAVAROVANO PLEZALNO POTJO

1. ZAHTEVNA PLANINSKA POT: KOPINŠKOVA POT NA OJSTRICO

Kopinškovo pot na Ojstrico so leta 1940 zgradili člani savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva. Pot iz označene lahke poti preide v zavarovano pot, ki jo na začetku spremlja jeklenica, kasneje je pot varovana s klini in skobami, na izpostavljenih in najbolj navpičnih delih je pot opremljena tudi z jeklenico. Vmes pot teče tudi po lažjem svetu, ki je dobro uhojen. Pot je namenjena varnemu vzponu na vrh, težavnost je zmerna in je primerna tudi za manj veščce planince. Uporabniku daje občutek varnosti, saj je dobro vzdrževana in na pravih mestih zavarovana. Po njej tudi sestop ni težak in je lahko prijeten izlet. Na Slikah 24, 25 in 26 je razvidno, da pot teče po naravnih razčlembah.

Slika 24: Začetek poti (Vir: Na Razpotju ..., 2020)

Slika 25: Uhojena pot med skalnimi skoki (Vir: Na Razpotju ..., 2020)

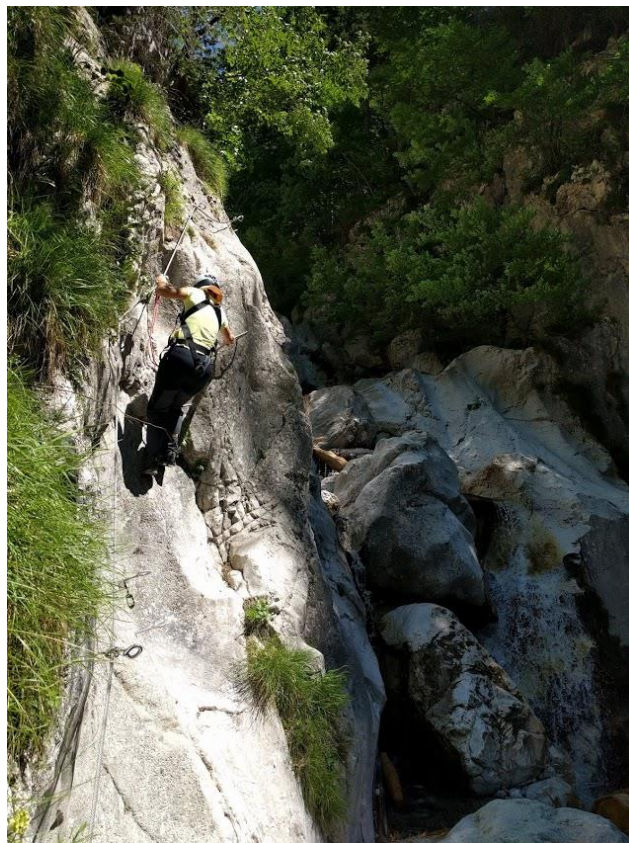
Slika 26: Naravni prehodi na poti (Vir: Na Razpotju ..., 2020)

2. ZAVAROVANA PLEZALNA POT HVADNIK

Pot Havadnik smo predstavili že v poglavju Novodobne zavarovane plezalne poti po Sloveniji. Pot je speljana čez sotesko v Gozd Martuljek in je tudi poimenovana po potoku, čez katerega pelje (Slika 27). Ker je pot speljana ob potoku, so tudi stene, po katerih je speljana jeklenica, kar dobro zglajene od vode, zaradi tega ni veliko naravnih stopov, kjer je skala. Tudi na trenje je težje zaupati čevljem, saj so skale gladke (Slika 28). Ker ni naravnih stopov, so v skalo pritrjeni klini in skobe za varno stopanje. V nekih trenutkih nas je ta pot spominjala na nekaj med zavarovano plezalno potjo in kanjoningom, le da je poseg v naravo veliko večji, saj je skoraj povsod na poti potrebno varovanje s samovarovalnim kompletom in jeklenico. Nekajkrat pot preči tudi potok, kjer sta čez celo širino soteske speljani dve jeklenici, po eni lahko hodimo, druga služi za varovanje in oprijem z rokami. Ker se pot nahaja bližje urbanemu svetu, je kar obiskana, uporabniki večinoma hodijo počasi, nekateri nepravilno uporabljajo opremo. Na tej poti ni veliko možnosti, obstaja le ta, ki je zavarovana in so si jo zamislili postavljalci. Po pogovoru z drugimi uporabniki poti na ta dan jim je bila pot všeč in bi obiskali še več takšnih poti, če bi bile na voljo. Veliko učinka ima tudi voda, saj v poletnih mesecih prijetno hladi uporabnike in imajo zaradi tega prijeten občutek.

Slika 27: Prehod čez vodo (foto: A. Prezel, 2019)

Slika 28: Gladka površina, kjer ni naravnih stopov in so zato nameščeni klini (foto: A. Prezel, 2019)

7.2 SLABO VZDRŽEVANE ZAVAROVANE PLEZALNE POTI, ZAHTEVNE IN ZELO ZAHTEVNE PLANINSKE POTI

Zanimalo nas je tudi stanje zavarovanih plezalnih poti in zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti, kako so vzdrževane. Večina uporabnikov je mišljenja, da so te poti dobro vzdrževane, mogoče celo bolje kot v tujini (razvidno iz intervjujev v Prilogi I). Pri nekaterih preplezanih zavarovanih plezalnih poteh so bile vmes tudi poti, kjer je bilo vidno slabo vzdrževanje. Ena takih zavarovanih plezalnih poti je Ožarjeni kamen (Sliki 29 in 30). Pot smo obiskali 12. avgusta, sezona plezalnih poti je bila tako že zelo na vrhuncu. Poti niso pregledali pred sezono plezanja, tako stanje je moralo biti že od zime, če ne že od kakšne sezone prej. Ko smo poskušali priti v stik z vzdrževalci, pa teh informacij nismo mogli pridobiti. Planinska zveza Slovenije je posredovala kontakt domnevnega postavljavca te poti. Ko smo jih klicali, pa niso ravno sodelovali. Po vprašanju, komu lahko prijavimo poškodbo poti in kdo opravlja vzdrževalna dela, je bil odgovor, da to opravljajo ljudje iz Bohinja, in nič drugega. Planinsko društvo Bohinjska Bistrica o vzdrževalcih ne ve nič. Pri Planinskem društvu Srednja vas v Bohinju pa so nas naslovili na alpinistični odsek Bohinj, ki pa tudi ni povezan s to potjo.

Slika 29: Neprimerno vzdrževanje poti Ožarjeni kamen nad Bohinjskim jezerom (foto: A. Prezel, 2019)

Slika 30: Nepritrjen svedrovec in obroč na poti Ožarjeni kamen (foto: A. Prezel, 2019)

Prav tako smo ob obhodih zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti opazili slabo stanje na poti Vršič–Zadnji Prisojnik čez Kajzljjevo škrbino. Tudi to pot smo obiskali v sredini sezone, 3. avgusta, tako je morala biti poškodovana že nekaj časa (Slika 31). Skrbnika te poti sta Planinsko društvo Pošte in Telekom Ljubljana. Glede poškodovane poti smo jih kontaktirali po e-pošti, kateri smo priložili slike poškodovane poti. Odgovor je bil pozitiven in so se zahvalili za informacije s terena. Ker se letošnja letna sezona zaključuje, so vse sanacije predvidevane v drugem letu spomladi (ko sneg skopni). Načeloma vse poti, za katere so odgovorni, v začetku pohodniške sezone pregledajo, vendar zaradi pomanjkanja strokovnega kadra lahko pride do napak ali pa do tega, da se kaj spregleda. Po pregledu teh poti se dogovorijo, kaj se lahko popravi s strani planinskega društva, nekatera vzdrževanja pa morajo poveriti Planinski zvezi Slovenije. Primer poti na Prisojnik je delo za Planinsko zvezo Slovenije in ne za društvo.

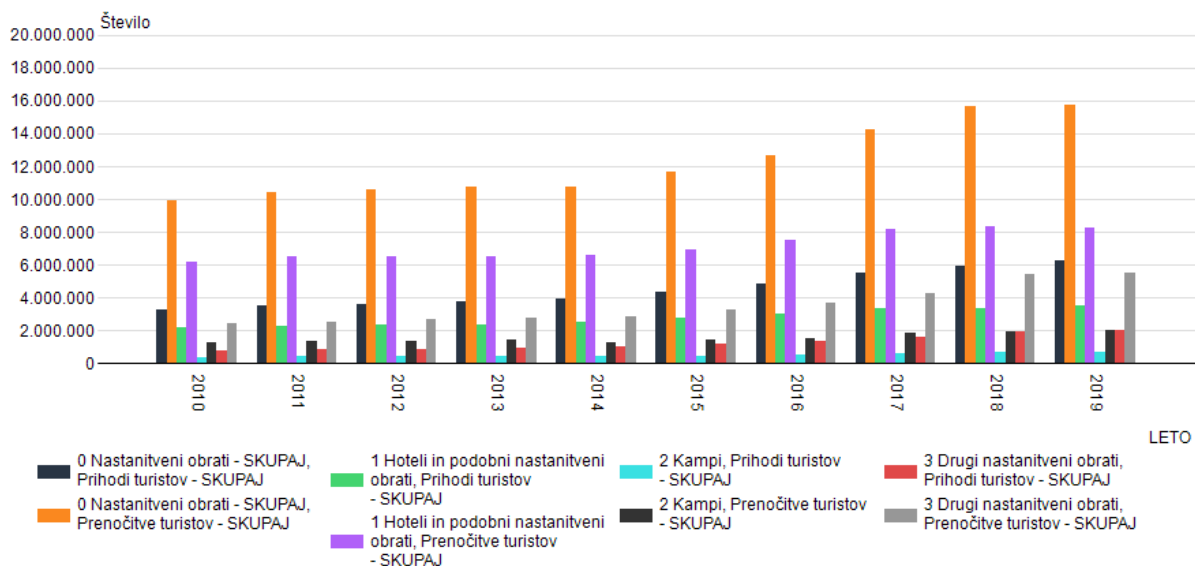
Slika 31: Pretrgana jeklenica na poti Čez Kajzlevo škrbino (foto: A. Prezel, 2019)

7.3 TURISTIČNI OBISK V SLOVENIJI

Statistične podatke smo pridobili iz publikacije, ki jo letno izda Slovenska turistična organizacija. Predvsem nas je zanimalo število turistov v Sloveniji, kakšni so trendi, katera območja so bolj obremenjena in po kakšnih storitvah posegajo turisti. V letu 2018 je bilo vseh turistov skupaj 5.933.267, kar je osem odstotna rast glede na prejšnje leto, povprečna doba bivanja je bila 2,6 dneva. Največ turistov prihaja iz Italije in Avstrije. Najbolj nas zanimajo številke iz Alpske Slovenije, saj se tu tudi nahaja večina novodobnih zavarovanih plezalnih poti. To zajema območje Kamniško-Savinjskih Alp, Karavanke in Julijske Alpe (celoten Triglavski narodni park). Število turistov za to območje je bilo v letu 2018 2.017.999, od tega skoraj 1/3 domačih turistov. V vseh letnih časih je največ prenočitev tujih turistov prav v gorskih občinah. Tudi v drugih državah Evropske unije je viden trend velikega obiska gorskih

občin, saj ponekod skoraj polovica nočitev v celotnem letu 2018 prihaja iz gorskih občin (Turizem v ... 2018).

Obisk turistov v Sloveniji narašča, to nam povejo podatki o prihodih in nočitvah skozi leta (Slika 32).

Slika 32: Prihodi in prenočitve turistov po letih (Vir: Turizem, 2020)

ŠTEVILO ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V SLOVENIJI

Za vir podatkov smo uporabili portal Hribi.net, kjer smo pod kategorijo zahtevnost poti izbrali izjemno zahtevna označena pot.

Preglednica 8: Število ZPP v Sloveniji (Vir: Seznam gora, 2020)

Gorvje/območje/gora	Število zavarovanih plezalnih poti
JULIJSKE ALPE	3
KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE	1
KARAVANKE	2
POSAVSKO HRIBOVJE	1
SKUPAJ	7

ŠTEVILO ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V AVSTRIJI

Preglednica 9: Število ZPP v Avstriji (Vir: Rezultat iskanja, 2020)

Gorvje/območje/gora	Število zavarovanih plezalnih poti
KARAVANKE	3
KARNIJSKE ALPE	4
KRŠKE ALPE	2
LAVANTTALSKE ALPE	1
LIENSKI DOLOMITI	4
SEVERNE APNENIŠKE ALPE	7
DOLINA MALTATAL	1
SÄULECK	1
VELIKI KLEK/GROßGLOCKNER	1
ZILJSKE ALPE	1
SKUPAJ	25

Slika 33: Primer označitve pred zavarovano plezalno potjo v Avstriji (Vir: Pot, 2020)

ŠTEVILO ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI V ITALIJI

Preglednica 10: Število ZPP v Italiji (Vir: Dolomiti, 2020)

Gorovje/območje/gora	Število zavarovanih plezalnih poti
DOLOMITI	24
JULIJSKE ALPE	3
KARNIJSKE ALPE	5
SKUPAJ	32

ŠTEVILO VODNIKOV V SLOVENIJI

Preglednica 11: Število planinskih in gorskih vodnikov v Sloveniji v letu 2019 (Vir: Seznam registriranih ..., 2019)

Vrsta vodnika	Število vodnikov
GORSKI VODNIKI*	81
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE A**	1323
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE B***	805
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE C****	48
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE D*****	503
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE G*****	68
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE E*****	20
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE H*****	6
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE I*****	0
PLANINSKI VODNIK KATEGORIJE F*****	0

* **Gorski vodniki**

Kandidati za gorske vodnike so alpinisti, ki morajo opraviti posebno usposabljanje, po uspešnem usposabljanju pa jih čaka nekaj let pripravništva, ki ga lahko uspešno zaključijo in postanejo gorski vodniki. Poleg prvega usposabljanja morajo licenco tudi obnavljati. Usposobljeni so za vodenje tur vseh kategorij, tudi alpinističnega plezanja (Pravilnik vodnikov ... 2015).

** **Lahke kopne ture – kategorija A**

Vodnik lahko vodi lahke označene in neoznačene poti. Uporablja se hoja, nobeno tehnično znanje ni potrebno (prav tam).

*** **Zahtevne kopne ture – kategorija B**

Tako kot pri vodniku kategorije A ima vodnik kategorije B znanje uporabe vrvi in varovalnih pripomočkov za varovanje udeležencev, prav tako mora znati uporabljati cepin. Vodi lahko lahke označene in neoznačene poti, zahtevne in zelo zahtevne označene poti, vmes so lahko posamezna snežišča, lahka brezpotja in zahtevne neoznačene poti, lahko vodi zahtevne zavarovane poti (po avstrijski lestvici težavnosti sta to oceni A in B) (prav tam).

**** **Zelo zahtevne kopne ture – kategorija C**

Opis: k znanju, potrebnemu za kategorijo B, se doda še znanje gibanja naveze, varovanje vodenega na krajših plezalnih odsekih in posebna orientacijska znanja. Vodenje: vse iz kategorije B, poleg tega pa še vodenje po zelo zahtevnih neoznačenih poteh, zahtevnih in zelo zahtevnih plezalnih poteh ter zahtevnih in zelo zahtevnih brezpotjih ter izjemno zahtevnih zavarovanih poteh (ferate, klettersteige), vključno s četrto težavnostno stopnjo (ocene A, B, C in D po avstrijski težavnosti lestvici) (prav tam).

***** **Lahke snežne ture – kategorija D**

Opis: osnovno zimsko vodništvo, uporaba cepina in derez, palic in krpelj. Vodenje: vse iz kategorije A, lahke označene in lahke neoznačene poti v snegu, zimsko markirane poti ter organizirani in varovani zimski pohodi (prav tam).

***** **Zahtevne snežne ture – kategorija E**

Opis: k znanju, potrebnemu za kategoriji C in D, se doda še znanje uporabe vrvi in varovanje vodenih na krajših odsekih v zimskem brezpotju ter posebno orientacijsko znanje. Vodenje: vse iz kategorij C in D, zahtevne in zelo zahtevne označene poti v snegu ter lahko in zahtevno brezpotje v snegu (prav tam).

***** **Lahki turni smuki – kategorija G**

Opis: k znanju za kategorijo D se doda še obvladovanje smučanja in tehnika hoje s smučmi ter posebno orientacijsko znanje. Vodenje: vse iz kategorij A in D ter lahki turni smuki (prav tam).

***** **Zahtevni turni smuki – kategorija H**

Opis: k znanju za kategoriji E in G se doda še popolno obvladovanje smučanja in tehnike hoje s smučmi na različnih terenih, potrebno je posebno orientacijsko znanje in obvladovanje zavarovanja poti v zimskih razmerah. Vodenje: vse iz kategorij E in G ter zahtevni in zelo zahtevni turni smuki (prav tam).

******* Lahke ledeniške ture – kategorija I**

Opis: hoja z derezami in cepinom po ledeniku, varovanje na ledeniku, reševanje iz ledeniških razpok in posebno orientacijsko znanje. Vodenje: vse iz kategorij C in E, lahke označene in delno neoznačene poti po ledeniku, lahke ledeniško brezpotje in kombinirane poti (led, skala) do zahtevnih neoznačenih poti. Ledeniški turni smuki – kategorija K (prav tam).

Opis: k znanju za kategorijo I se doda še popolno obvladovanje smučanja in tehnike hoje s smučmi na ledenikih ter posebno orientacijsko znanje. Vodenje: vse iz kategorij H in I ter ledeniški turni smuki (prav tam).

******* Plezalni vzponi – kategorija F**

Opis: poleg vsega iz kategorij C, E in I še znanje za vodenje v plezalnih smereh, pomoč soplezalcu na kopnem, v snegu, ledu, kombiniranem svetu, zaledenelih slapovih, reševanje, orientacija. Vodenje: vse iz kategorij C, E in I ter plezalne smeri v plezališčih in visokih stenah, na kopnem, v snegu in ledu do IV. težavnostne stopnje po lestvici Mednarodne zveze planinskih organizacij (UIAA) (prav tam).

ŠTEVILO INTERVENCIJ GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE

Pregled intervencij za leto 2019 in za leto 2009, razlika je očitna, saj je v desetih letih število intervencij naraslo za več kot 200 intervencij na leto. Pregled vseh intervencij kažeta Preglednici 12 in 13. Preglednici 14 in 15 pa kažeta število intervencij po dejavnosti za leti 2009 in 2019, največ intervencij je potrebnih na poteh (lahka, zahtevna in zelo zahtevna planinska pot) in brezpotjih. Reševanje v zavarovanih plezalnih poteh je vodeno pod dejavnost plezanje.

Po definiciji PZS je plezalna smer, smer, ki je daljša od 100 m in ima v smeri vsaj 60 % mest višine najmanj I. težavnostne stopnje po lestvici UIAA. Sem spadajo tudi zavarovane plezalne poti (Definicije težavnosti ... 2010).

Preglednica 12: Število intervencij 2019 (Vir: Statistika nesreč, 2020)

Društvo GRZS	Število vseh intervencij
BOHINJ	98
BOVEC	63
CELJE	26
JESENICE	5
JEZERSKO	16
KAMNIK	38
KOROŠKE	13
KRANJ	27
KRANJSKA GORA	36
LJUBLJANA	38
MARIBOR	11
MOJSTRANA	47
RADOVLJICA	43
RETEČE	15
ŠKOFJA LOKA	12
TOLMIN	88
TRŽIČ	28
SKUPAJ	604

Preglednica 13: Število intervencij 2009 (Vir: Statistika nesreč, 2020)

Društvo GRZS	Število vseh intervencij
BOHINJ	62
BOVEC	34
CELJE	18
JESENICE	8
JEZERSKO	12
KAMNIK	24
KOROŠKE	16
KRANJ	12
KRANJSKA GORA	12
LJUBLJANA	26
MARIBOR	14
MOJSTRANA	24
RADOVLJICA	17
RETEČE	8
ŠKOFJA LOKA	20
TOLMIN	69
TRŽIČ	16
SKUPAJ	392

Preglednica 14: Število intervencij po dejavnostih 2019 (Vir: Statistika nesreč, 2020)

Društvo GRZS	Hoja po poti	Hoja po brezpotju	Plezanje	Turno smučanje	Gorsko kolesarjenje	Delo	Aktivnosti v zraku	Alpsko smučanje	Vodne aktivnosti	Druge aktivnosti
BOHINJ	55	15	0	7	3	4	0	2	1	2
BOVEC	28	8	4	1	0	0	3	1	13	4
CELJE	9	3	4	2	0	2	2	0	0	1
JESENICE	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JEZERSKO	11	1	2	0	0	1	0	1	0	0
KAMNIK	19	7	1	0	0	1	0	0	0	5
KOROŠKE	7	1	0	0	0	1	0	0	0	2
KRANJ	13	2	0	1	3	0	2	2	0	3
KRANJSKA GORA	20	3	2	0	3	1	0	0	0	4
LJUBLJANA	22	3	1	0	1	2	2	0	0	0
MARIBOR	6	0	0	0	0	1	2	0	0	0
MOJSTRANA	29	5	9	2	1	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	24	5	0	1	0	5	0	0	0	0
RETEČE	5	2	2	0	1	0	0	0	0	3
ŠKOFJA LOKA	5	0	0	1	0	3	0	0	0	2
TOLMIN	17	3	2	0	4	5	42	0	1	4
TRŽIČ	13	6	0	0	0	0	4	0	0	2
SKUPAJ	287	64	27	15	16	26	57	6	15	32

Preglednica 15: Število intervencij po dejavnostih 2009 (Vir: Statistika nesreč, 2020)

Društvo GRZS	Hoj a po poti	Hoja po brezpotju	Plezanje	Turno smučanje	Gorsko kolesarjenje	Delo	Aktivnosti v zraku	Alpsko smučanje	Vodne aktivnosti	Druge aktivnosti
BOHINJ	36	3	2	2	0	2	5	1	0	3
BOVEC	17	5	3	2	0	0	0	0	3	1
CELJE	12	1	2	0	0	1	1	0	0	0
JESENICE	3	2	0	0	0	0	1	0	0	0
JEZERSKO	5	2	3	0	0	0	0	0	0	1
KAMNIK	7	4	2	0	0	1	1	1	0	2
KOROŠKE	7	0	1	0	1	0	0	0	0	1
KRANJ	6	0	0	0	1	0	2	0	0	0
KRANJSKA GORA	5	3	0	1	1	1	0	0	0	0
LJUBLJANA	12	1	6	0	0	0	2	0	0	3
MARIBOR	5	0	0	0	0	3	0	0	0	3
MOJSTRANA	14	0	6	0	0	0	0	0	0	0
RADOVLJICA	8	0	0	0	0	0	0	0	0	2
RETEČE	4	1	1	0	0	0	0	0	0	1
ŠKOFJALOKA	6	3	1	0	0	4	1	0	0	0
TOLMIN	12	2	2	0	7	2	32	0	1	0
TRŽIČ	10	1	3	0	0	0	0	0	0	1
SKUPAJ	169	28	32	6	10	14	54	2	4	18

7.4 INTERVJUJI S KLJUČNIMI DELEŽNIKI RABE ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

Intervjuje smo opravili z nekaj investitorji in vzdrževalci zavarovanih plezalnih poti, pobudniki zavarovanih plezalnih poti in z društvom, kjer so pobudo za zavarovano plezalno pot zavrnili. Intervjuji so sestavljeni iz niza vprašanj, ki so posebej prilagojena za vprašanca, intervjuji so se izvedli individualno s posamezniki. Prav tako smo intervjuje naredili z ljudmi, ki živijo v neposredni bližini novejših plezalnih poti, z namenom ugotavljanja pozitivnih in negativnih posledic (z gostinci, ponudniki nastanitev, pridelovalci domačih izdelkov in z ljudmi, ki ne živijo od turizma). Intervjuji so sestavljeni iz zelo podobnih vprašanj, tako da so med seboj lahko primerljivi. Potekali so individualno s ključnimi deležniki rabe zavarovanih poti.

INTERVJU Z GORSKIM VODNIKOM – GREGOR KOFLER (KOFLER ŠPORT)

Mnenje gorskih vodnikov v Sloveniji je pomembno, saj imajo veliko izkušenj in na obstoječe probleme gledajo drugače kot posamezniki, ki sami zahajajo v gore. Intervju smo opravili z gorskim vodnikom Gregorjem Koflerjem, ki je s svojo potjo med gorske vodnike začel leta 2016, v tem času je že prepoznal določene vzorce obiskovalcev gora in pa povpraševanja po vodenju v gore. Kot gorski vodnik lahko vodi posameznike ali skupine tudi na najbolj zahtevnih poteh (ledeniki, ledno plezanje, alpinistično plezanje ...). Vprašani zaznava vedno večje povpraševanje po vodenih izletih v gore, predvsem po težjih poteh. Starost posameznikov se giblje od 10 do 70 let, medtem ko se tujci običajno odločajo za osvojitve Triglava in pri tem uporabijo pristope po zavarovanih poteh. Starost tujcev je v povprečju od 20 do 60 let. Slovenci gorskega vodnika največkrat najamejo za plezalne alpinistične smeri v severni steni Triglava, starost Slovencev pa je od 10 do 70 let. Največ povpraševanja pa je

ravno za Triglav in zavarovano plezalno pot v Mojstrani. Pravi, da so klasične zavarovane poti povečini tudi dobro vzdrževane. Gospod Kofler opaža tudi vedno večje število posameznikov, ki se sami odločijo za zavarovano plezalno pot v Mojstrani. Opaža pa razliko med tujimi zavarovanimi plezalnimi potmi in potmi v Sloveniji. V Avstriji so te poti speljane čez previsne stene, kjer je naravnih stopov in prijemov zelo malo. V Sloveniji pa tudi zavarovane plezalne poti še vedno potekajo po nekih naravnih prehodih, tudi če je kje malo bolj izpostavljeno, je vedno na voljo kakšno naravno pomagalo pri vzpenjanju. Glede zavarovanih plezalnih poti, ki so nadelane, ima mnenje, da jih v večini uporabljajo posamezniki, ki imajo malo časa, pa bi vendar želeli okusiti malo adrenalina. Potrebe po učnih poligonih kot gorski vodnik ne vidi, opozarja pa, da je potrebno napredovanje iz lažjih zavarovanih poti proti težjim in tako lahko varno napredujemo. Veliko ljudi pa se najprej odloči za težjo zavarovano plezalno pot in šele potem preide na lažje zavarovane poti. V zadnjih 10 letih opaža večji obisk gora in zanimanje za vodene ture. V tem ne vidi težav, če se pri izbiri svojih izletov in tur posamezniki zavedajo, kam odhajajo, in so za to primerno opremljeni in izurjeni (kondicija, vrvne tehnike ...). Problem ostaja pri enodnevnih izletih, kjer posamezniki ali majhne skupine želijo osvojiti nek vrh, za katerega pa niso pripravljene, in jim je to cilj zgolj zaradi popularnosti vrha ali pa celotnega pohodništva, ki se je razvil v zadnjih letih (Povzetek intervjuja, celoten intervju je v prilogi D).

INTERVJU S PLANINSKIM DRUŠTVOM TRŽIČ (PD je nadelalo nekaj zavarovanih plezalnih poti)

PD Tržič je nadelalo dve zavarovani plezalni poti, nadelali so ju nad svojim Domom na Zelenici. Intervju smo opravili z vodjo Gorniškega učnega centra (GUC) Zelenica Stankom Koblarjem. Na začetku smo govorili o društvu, ki na tem območju dela že od leta 1908 in ima 432 članov. V društvu imajo letno veliko izletov na zavarovane plezalne poti. Usposabljanje za zavarovane plezalne poti in brezpotja pa enkrat letno opravijo v okviru GUC Zelenica. GUC Zelenica ima dve zavarovani plezalni poti, ki sta različnih težavnosti. Gospod Koblar pravi, da so uporabniki zadovoljni, da imajo izbiro težavnosti. Večinoma sta zavarovani plezalni poti namenjeni potrebam GUC in tako poti izpolnjujeta pričakovanja. Obisk Doma na Zelenici se je le malo povečal (cca 5 %), kar bi lahko pripisali zavarovanim plezalnim potem nad domom. Gospod Koblar pravi, da uporabniki zavarovanih plezalnih poti skoraj vedno poskrbijo za svoje odpadke in jih odnašajo s seboj v dolino. Gospod Koblar se zaveda problematike množičnega turizma in vpliva tega na naravo, zato zelo poudarja, da so zavarovane plezalne poti najprej namenjene usposabljanju in izobraževanju skupin in posameznikov. Zato v prihodnje načrtujejo izdelavo otroške zavarovane plezalne poti, s tem bi omogočili učenje varnega gibanja tudi mlajšim uporabnikom, ki se lahko v visokogorju velikokrat srečajo s takimi potmi (Povzetek intervjuja, celoten intervju se nahaja v prilogi F).

INTERVJU S PLANINSKIM DRUŠTVOM ZA SELŠKO DOLINO ŽELEZNIKI (PD je zavrnilo idejo o zavarovani plezalni poti na pobočju Ratitovec)

Zanimalo nas je tudi mnenje Planinskega društva za Selško dolino Železniki, ki je idejo o zavarovani plezalni poti ovrglo. Intervju smo opravili s predsednikom društva Alojzom Lotričem. Društvo je aktivno že od leta 1907 in ima 511 članov, kar je največ v zadnjih 20 letih. Trend povečanja članov je pozitiven, saj je bilo leta 2004 v društvu registriranih okoli 200 članov. Društvo ima v lasti eno kočjo in to je Krekova kočja na Ratitovcu. Pokriva pa celotno Selško dolino, nekaj članov imajo tudi iz Škofje Loke. Obisk kočje beležijo z vpisi v knjigo, ki se nahaja v kočji ali v bivaku pod kočjo, predsednik društva vodi tudi svojo evidenco prihodov v kočjo. Za leto 2018 je bilo v knjigo vpisanih kar 25.000 ljudi (te imenujejo Prijatelji Ratitovca), vseh obiskovalcev pa je bilo okoli 52.000, kar pomeni, da je veliko ljudi, ki niso člani planinskega društva, pa vendarle zahajajo na ta lokalni hrib. Planinsko društvo ima največ izletov kategorij A in B, so pa tudi posamezni izleti D, ki potekajo po lažjih zimskih poteh. Pravi, da je želja po težavnosti zavarovanih poti povezana s starostjo članov, mlajši si želijo bolj adrenalinskih izletov. V društvu imajo štiri vodnike, ki lahko vodijo kategorijo B, za

kategorijo C nimajo vodnika, zato takih izletov ne morejo nuditi. Na območju Selške doline ni nikjer zavarovane plezalne poti. Društvo pa je razmišljalo o trendu postavljanja zavarovanih plezalnih poti, imeli so izbrano in tudi že lokacijo, kjer naj bi potekala zavarovana plezalna pot. Idejo so ovrgli po ovrednotenju narave in naravnih procesov v tem delu Ratitovca, kjer naj bi pot potekala, saj je to eden redkih delov na tem pobočju, kjer ima tako živalski kot rastlinski del nemoten razvoj in obstoj. Veliko poti vodi na sam vrh Ratitovca, Altemaver, in so ugotovili, da ni potrebe po še eni poti. Planinsko društvo izvaja tudi letne čistilne akcije (spomladansko in jesensko), opažajo, da smeti ni veliko in se je stanje v zadnjih 30 letih izboljšalo ter so ljudje bolj ozaveščeni. Opozarja pa na robčke ob poti, ki so posledica fizioloških potreb ljudi. Ti so sicer razgradljivi, pa vendar uničijo videz narave. Veliko smeti v gozdnatih predelih pa je posledica gozdarskih delavcev (Povzetek intervjuja, celoten intervju se nahaja v prilogi E).

INTERVJU Z LJUDMI, KI ZAHAJAJO V GORE PO RAZLIČNIH POTEH

Intervjuje smo opravili s člani Planinskega društva za Selško dolino, kjer imajo tudi nekaj vodnikov, ki so usposobljeni za vodenje po lažjih in težjih zavarovanih poteh. V društvu imajo na letni ravni kar nekaj izletov, kjer je predvideno gibanje po jeklenicah in drugih pomagalih v skali, tako v Sloveniji kot v tujini. Intervju smo opravili s šestimi člani Planinskega društva za Selško dolino. Na vprašanja so odgovarjali individualno, vsi intervjuji se nahajajo v Prilogi A.

Vsi intervjuvanci so opisali svoje zahajanje v gore kot pogosto, nekateri celo večkrat tedensko, vsak od njih pa zaide v gore vsaj enkrat tedensko. Vsi sogovorniki imajo veliko izkušenj v gorah, tako nižjih kot višjih, in so se srečali z vsemi vrstami poti. Skoraj vsi sogovorniki so izpostavili, da v gorah radi srečajo težave, vendar samo kadar so te obvladljive. Izražajo željo po zahtevnih poteh, ampak brez varoval, kjer je prosto plezanje potrebno, in da je to lahko in ugodno tudi za manj izkušenega gornika. Znanje za gibanje po zahtevnem svetu v gorah so vprašani pridobili na raznih tečajih, nekateri na alpinističnih tečajih, tečajih za vodnike ... Veliko pa je samoukov in takih, ki so znanje nabrali od bolj izkušenih prijateljev in vodnikov. Vprašani imajo radi raznovrstnost poti in tako tudi izbirajo ter jim v večini primerov ni pomembna težavnost poti. Sogovorci so bile osebe, ki ljubijo gore, ne glede na težavnost jim je pomemben stik z naravo. Nekateri pa večkrat posežejo po težjih poteh, saj so bolj izkušeni in iščejo zanimivosti tudi na poti in ne na samem vrhu. Najbolj je vsem pomembna varnost, vsi se zavedajo nevarnosti, pa čeprav si skoraj vedno pripet na jeklenico. Vendar to ni vse, pomembni so tudi razgledi, atraktivnost, nekateri imajo radi prisotnost vode (popolna je zavarovana plezalna pot Hvadnik, lažja pot, ki je na mestih zavarovana, je markirana pot na Okrešelj). Vprašani se kar pogosto odločijo tudi za brezpotja, nekateri po brezpotjih hodijo samo z bolj izkušenimi, saj se zavedajo svojega neznanja v gibanju. Vsi vprašani so mnenja, da je poti dovolj in da je brez smisla posegati v naravo. Nikomur poti ne more kar zmanjkati, pravijo. Kljub temu da so to gorniki, ki zahajajo redno v gore, imajo še vsi dovolj poti, da jih obišejo v prihodnosti. Nekateri imajo radi visokogorje in redno zahajajo na dolge ture, na poti, do katerih je dostop daljši in težji. Mnenja pa so, da to, kam se odločijo oditi na izlet, ni povezano s težavnostjo dostopa, ampak s časom, koliko ga imajo na razpolago, in kam so pripravljeni iti, predvsem kondicijsko. Velikokrat imamo tujino kot nekakšen vzor za vsako stvar, predvsem za stvari, ki jih pri nas še nimamo ali pa je teh zelo malo. Tako smo tudi pri intervjujih spraševali po razlikah, ki jih vprašani opazijo. Nekateri sogovorniki še niso obiskali zavarovanih plezalnih poti v tujini in tako niso podali mnenja. Ostali so mnenja, da se poti ne razlikujejo veliko od slovenskih. Slovenske zavarovane plezalne poti se jim zdijo še bolj »varne«, več varoval, manjša razdalja med klini. Občutki med vzpenjanjem po zavarovani plezalni poti so različni in doživljanje je odvisno od posameznika. Pri nekaterih prevladuje adrenalin, saj so poti izpostavljene in je strah pričakujoč. Veliko se jih počuti tudi svobodne. V tistem trenutku je pomembno samo to, kam boš stopil, kaj boš prijel, drugo takrat ne obstaja. Vsak doživlja plezanje po zavarovanih poteh malo drugače in tako tudi vsak povezuje te občutke z nečim drugim. Veliko jih povezuje občutke gibanja po zavarovani plezalni poti s svojimi drugimi

hobiji, fotografijo, ostalimi aktivnostmi v naravi ... Sogovorniki so mnenja, da so zavarovane plezalne poti pri nas dobro vzdrževane. Kakršno koli poseganje v naravo ni idealno, vendar če vedno več ljudi išče sproščanje v naravi, pomeni, da se ljudje zavedamo svojega pretežno sedečega življenja in s tem ko gremo na izlete, skrbimo za dobro počutje. Vsi se zavedajo problema, ki ga prinaša množični turizem, predvsem pri neodgovornih in nepodučenih turistih, ki onesnažujejo gorsko naravo. Mnenja so, da je treba ljudi ozaveščati in jim pomagati razumeti naravo. Sogovornica je omenila tudi omejitve, ki pa niso tako nesmiselne glede na naraščanje obiska naših gora. Kljub temu da so sogovorniki dokaj pozitivni do turizma v gorah, iščejo samotne vrhove, kjer ni veliko ljudi in kjer resnično spoznamo naravo.

INTERVJU Z LASTNIKI GOSTINSKIH OBJEKTOV V BLIŽINI ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI

NA PRELAZU LJUBELJ (zavarovana plezalna pot nad Domom na Zelenici)

Na Ljubelju je poleg Doma nad Zelenico le nekaj gostinskih ponudnikov, najbližji je Gostišče Karavla Koren – Damo Catering, katere lastnik in vodja je gospod Damjan Štefe. V gostišču ponujajo predvsem hrano in pijačo, hrana temelji na domačih jedeh in sezonskih sestavinah. Prav tako imajo možnosti za zaključne družbe do 35 oseb. Lastnik in vodja gostišča ne zahaja v gore, je pa pred leti obiskal nekaj zavarovanih plezalnih poti. Ideja o teh poteh mu je všeč, veliko da tudi na varnost na takih poteh. Zavarovane plezalne poti nad Zelenico ni preizkusil, zato je v intervjuju govoril predvsem o vplivu uporabnikov teh poti na njegovo podjetje in okolico, kjer tudi sam živi. Opaža vedno več turistov, veliko njih posega po njihovi ponudbi, te poti zanj in njegovo podjetje pomenijo dodatno ponudbo za obiskovalce tega območja Tržič–prelaz Ljubelj. Opaža spremembe tudi v prometu, ki ga je vedno več, to je verjetno posledica tudi mimoidočih, ki niso uporabniki zavarovanih plezalnih poti. S povečanjem števila turistov ali obiskovalcev gora in teh poti pa gospod Damjan opaža tudi več smeti v okolici, kjer se obiskovalci tega območja zadržujejo. Tako kot uporabniki zavarovanih plezalnih poti je tudi on mnenja, da je treba razmišljati o omejitvah gibanja po naravnem okolju, kljub temu da je trenutno stanje še vzdržno. Celoten intervju se nahaja v Prilogi B.

V VINSKI GORI (zavarovana plezalna pot na Gonžarjeva peč)

Vinska Gora je malo naselje v občini Velenje, nad naseljem poteka zavarovana plezalna pot na Gonžarjevo peč. Intervju smo opravili z lastnico in direktorico gostilne Hren v naselju z gospo Nino Mikša. Gostilna obiskovalcem nudi hrano in pijačo. Lastnica ne hodi v gore, prav tako še nikoli ni obiskala nobene zavarovane plezalne poti. Pot nad naseljem je obiskala samo do vznožja, videla je, kako je vse skupaj urejeno, celotne poti pa ni preplezala. Kot lastnica gostilne in domačinka ne opazi sprememb v vsakodnevem življenju, tudi na posel pravi, da skoraj ni vpliva. Uporabnike in turiste opazi le v trgovini v naselju, predvsem v poletnem času. Sogovornica pravi, da uporabniki parkirajo na urejenih parkiriščih v naselju in ne puščajo vidnih sledi za sabo, kot so odpadki. Mnenje o množičnem turizmu v gorah ima zelo podobno kot ostali intervjuvanci, poudarek daje na ozaveščenost uporabnikov in pravilno uporabljeno opremo za tovrstne poti. Celoten intervju se nahaja v Prilogi C.

7.5 ANKETA

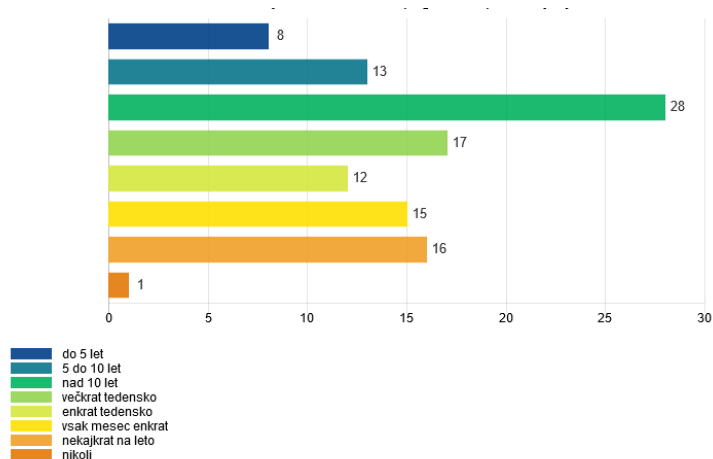
Anketo smo izvedli med ljubitelji gora na družbenih omrežjih in med znanci, ki zahajajo v gore. Vseh anketirancev je bilo 110, povprečna starost anketiranca je 36,9 leta. Starost anketirancev je bila od 17 do 61 let. Ciljna skupina so bili posamezniki, ki so se udeležili katerega koli tečaja pri društvu Jeti.

Anketa je vsebovala 10 vprašanj, ki so se nanašala na obisk gora in obisk zavarovanih plezalnih poti. Cilj ankete je bil dobiti vpogled v stanje, ki trenutno vlada med planinci

(anketiranci), koliko je obiska zavarovanih plezalnih poti med njimi in kakšne poti so jim ljubše. Anketna vprašanja so v Prilogi G.

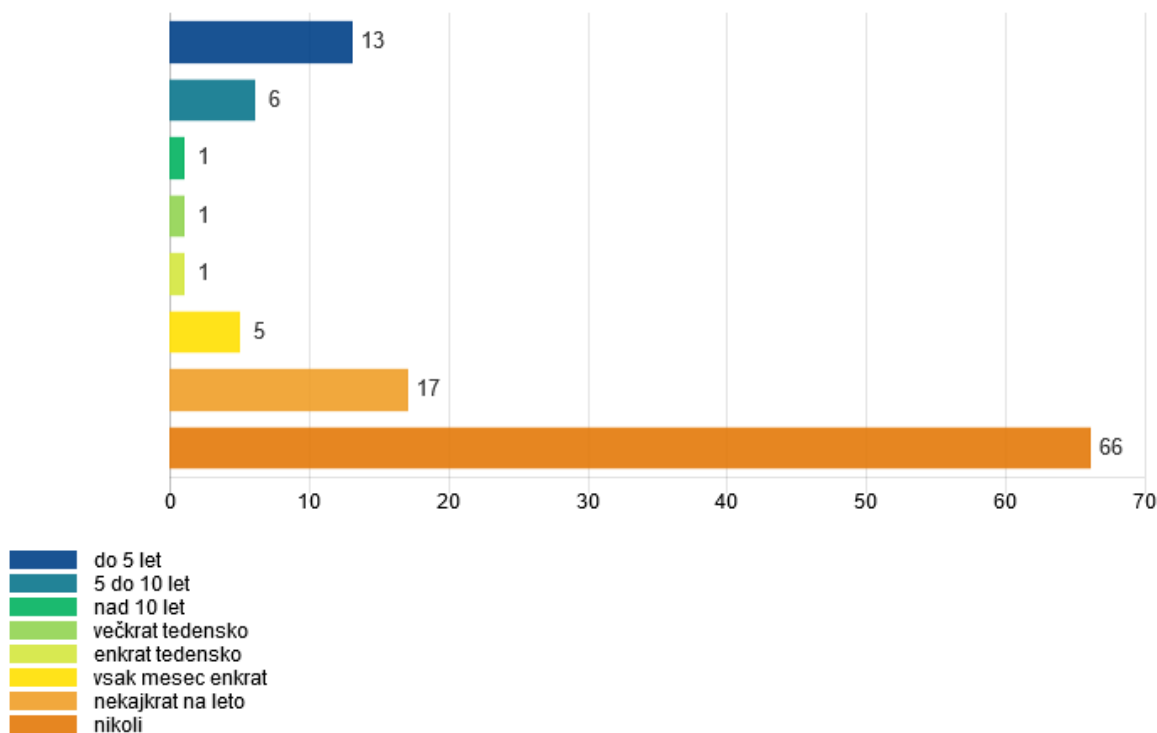
Največ vprašanih se ukvarja s planinarjenjem in to kar zelo pogosto, večkrat tedensko. So pa tudi posamezniki, ki zahajajo v gore le nekajkrat na leto. Večina vprašanih se s planinarjenjem ukvarja že dalj časa, več kot pet pa do več deset let. Iz tega je razvidno, da je to način življenja in ne zgolj šport. Z drugimi dejavnostmi (alpinizmom, turnim smučanjem, gorskim kolesarstvom in drugimi dejavnostmi) se večina nikoli ni ukvarjala. Je pa druga najbolj priljubljena dejavnost alpinizem, od 110 vprašanih se kar 44 ljudi ukvarja z alpinizmom (Slike 34–38).

Planinarjenje

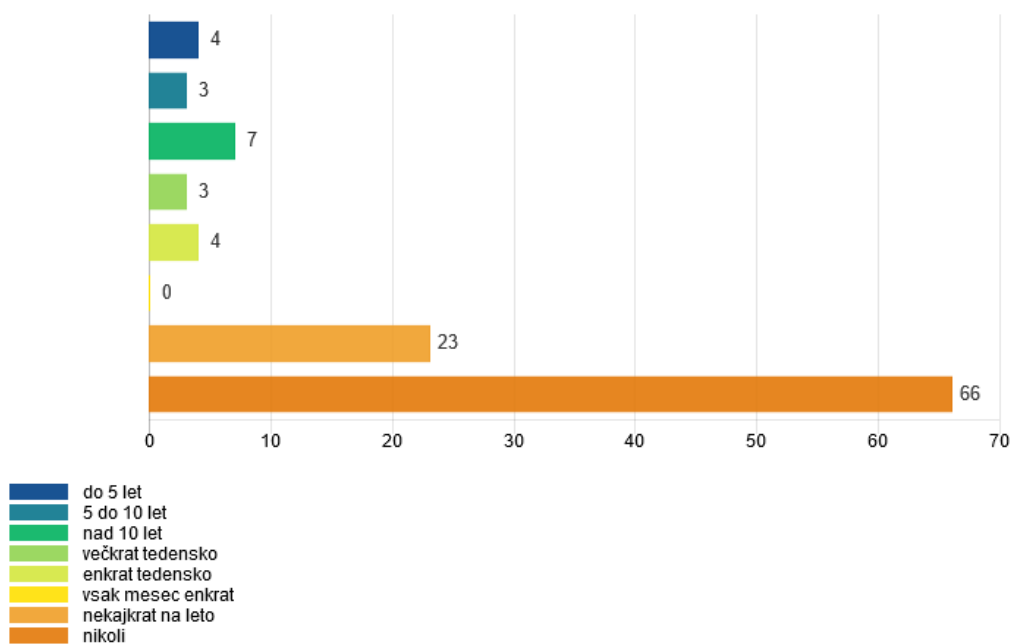
Slika 34: Odzivi vprašanih na planinarjenje

Alpinizem

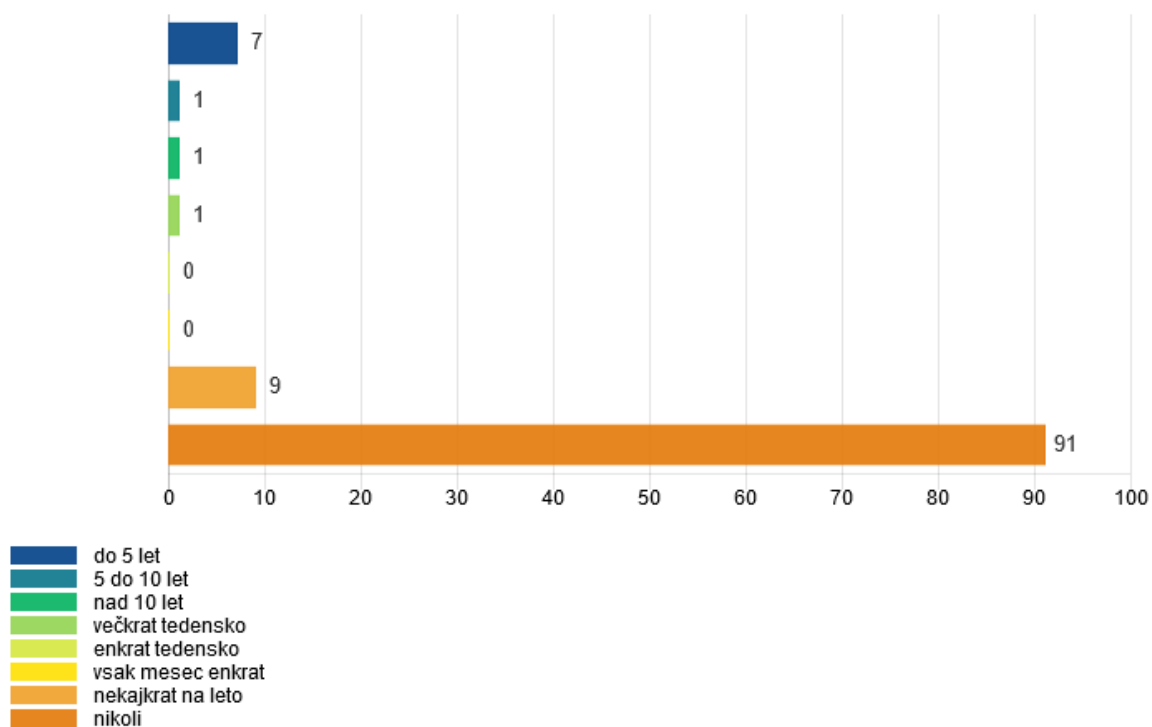
Slika 35: Odzivi vprašanih na alpinizem

Gorsko kolesarstvo

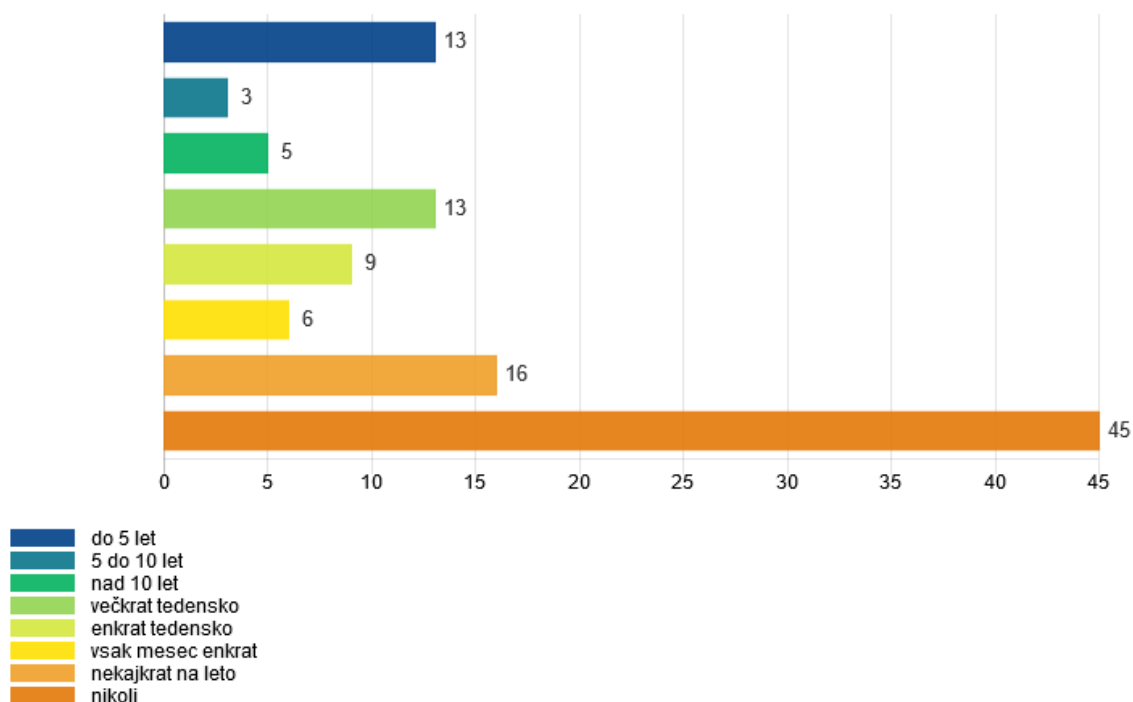
Slika 36: Odzivi vprašanih na gorsko kolesarjenje

Turno smučanje

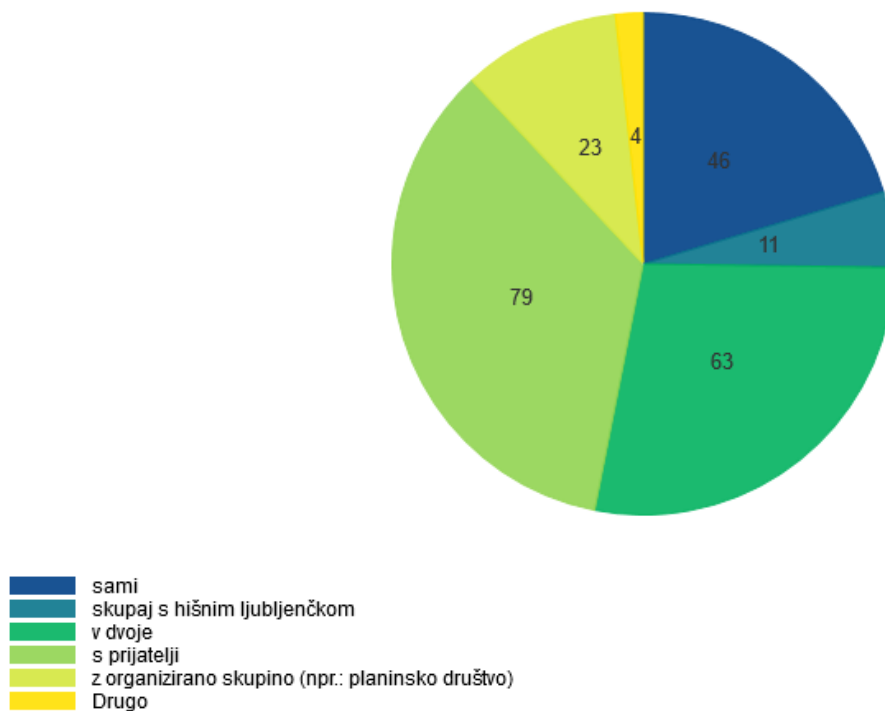
Slika 37: Odzivi vprašanih na turno smučanje

Drugo

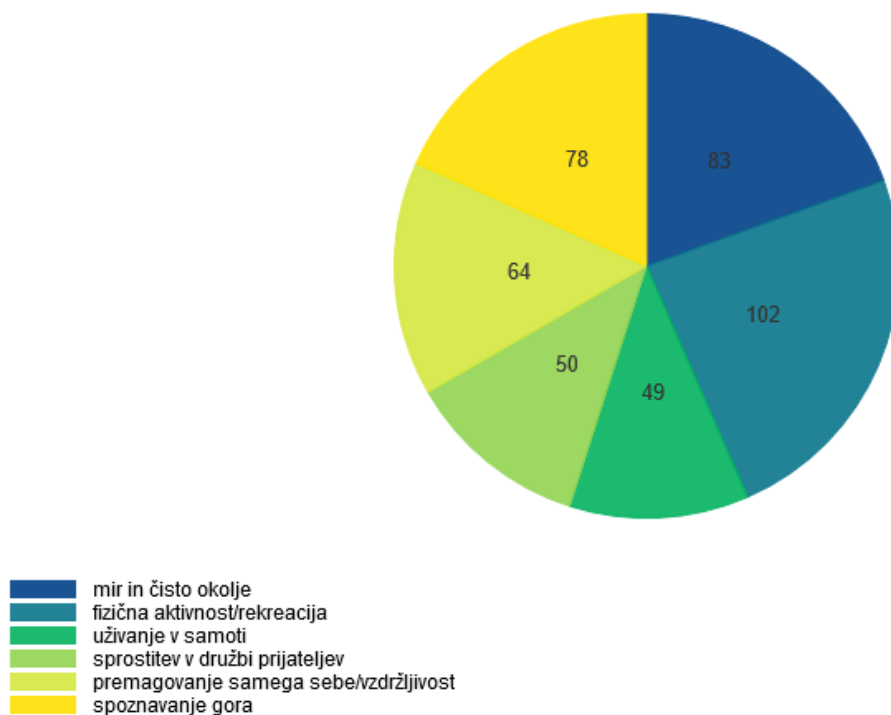
Slika 38: Odzivi vprašanih na drugo

Vprašani največ v gore zahajajo z organiziranimi skupinami in pa v dvoje. Tretji najpogostejši odgovor je bil, da v gore zahajajo sami. Pod drugo so anketiranci v večini označili družino (Slika 39).

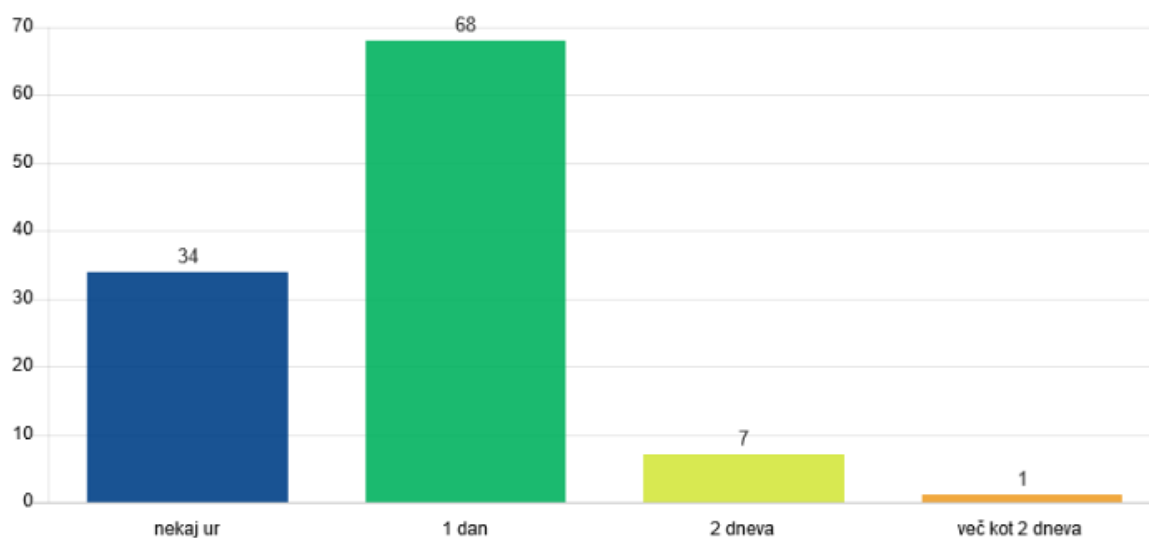
Slika 39: S kom anketiranci zahajajo v gore

Anketiranci v gore zahajajo zaradi rekreacije ter mirnega in čistega okolja (Slika 40).

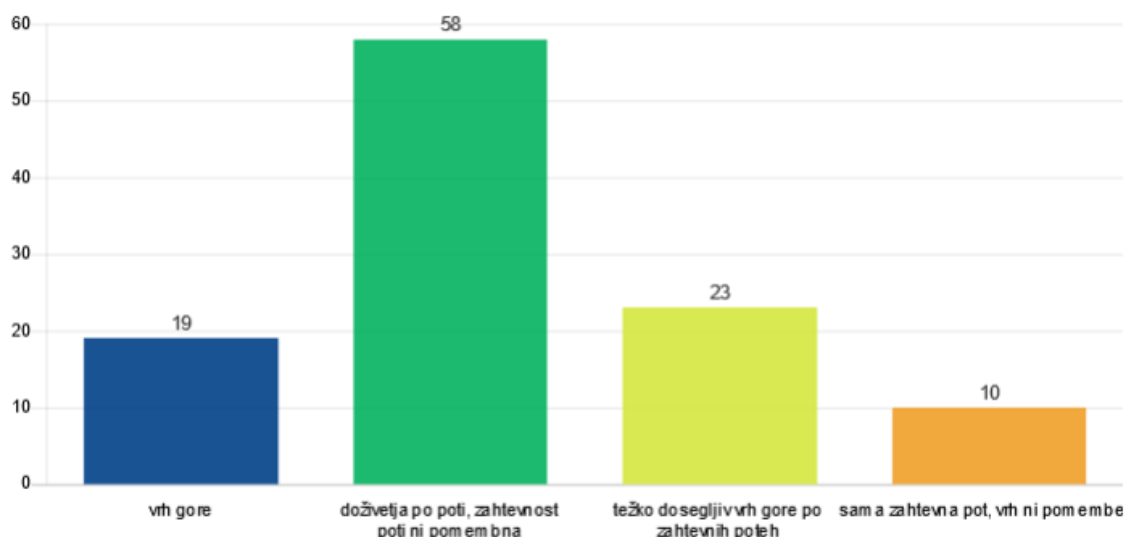
Slika 40: Zakaj anketiranci zahajajo v gore

Večina vprašanih se zadrži v gorah od nekaj ur do enega dneva (Slika 41).

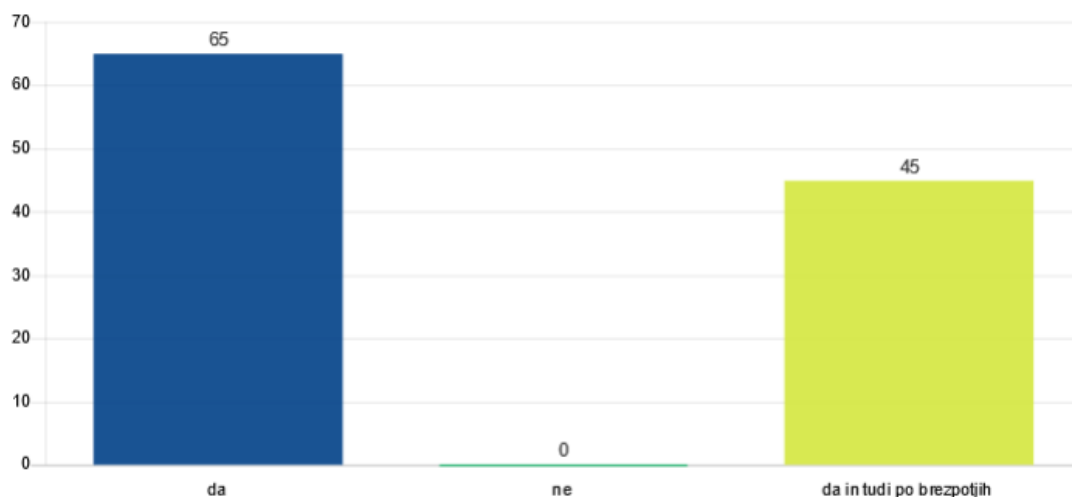
Slika 41: Koliko časa se anketiranci zadržujejo v gorah

Večini pohodnikov so pomembna doživetja po poti in ne toliko zahtevnost poti, pomemben pa jim je tudi vrh (Slika 42).

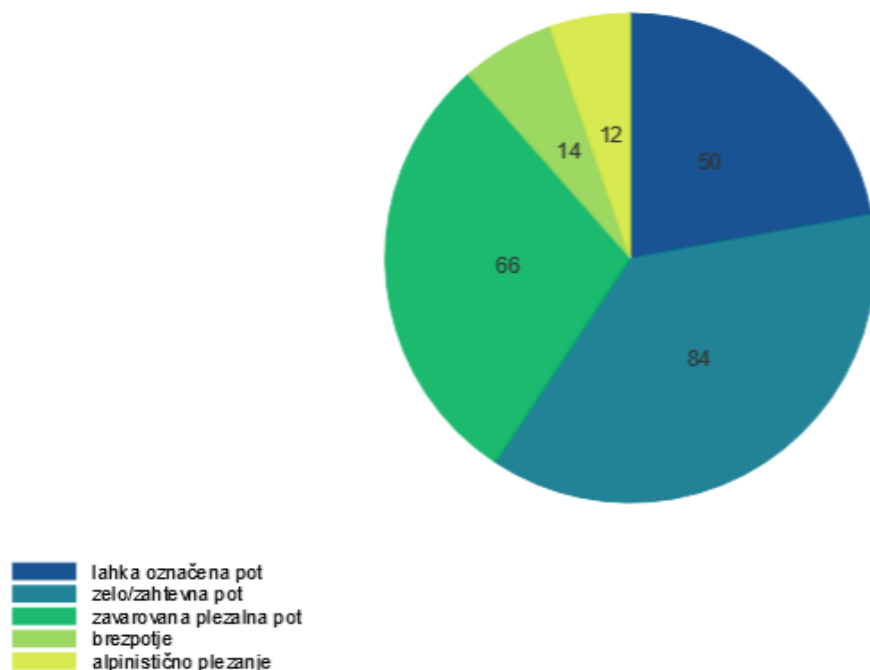
Slika 42: Kaj je anketirancem pomembno pri obisku gora

Ali se vprašani poslužujejo markiranih poti ali tistih, ki niso markirane? Markirane poti so še vedno najbolj aktualne, vendar je več kot ena tretjina anketirancev odgovorila, da hodijo tudi po brezpotjih (Slika 43).

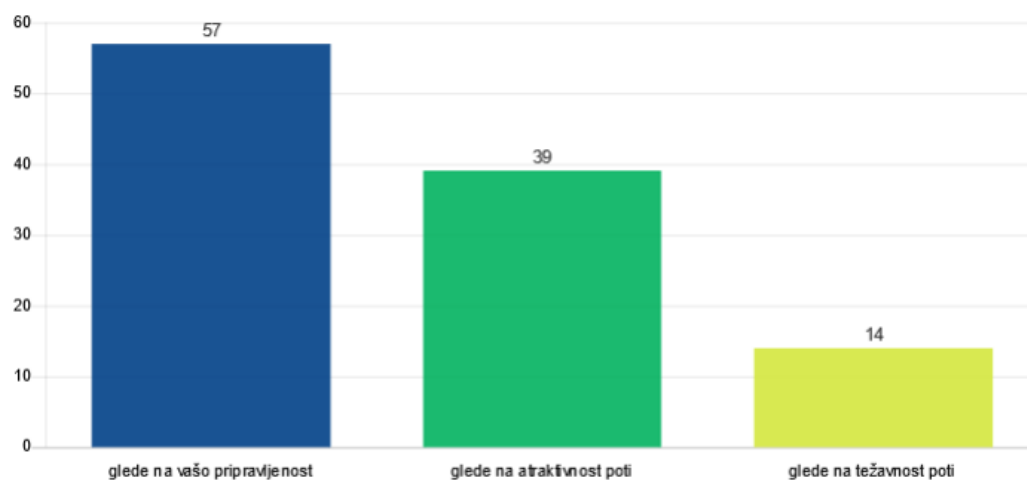
Slika 43: Kakšne poti izbirajo anketiranci

Pri vprašanjih o težavnosti izbiri poti je bilo zaradi ciljne skupine pričakovano največ odgovorov zelo zahtevne poti, drugi odgovor pa zavarovana plezalna pot, šele na tretjem mestu je bil odgovor lahke označene poti (Slika 44).

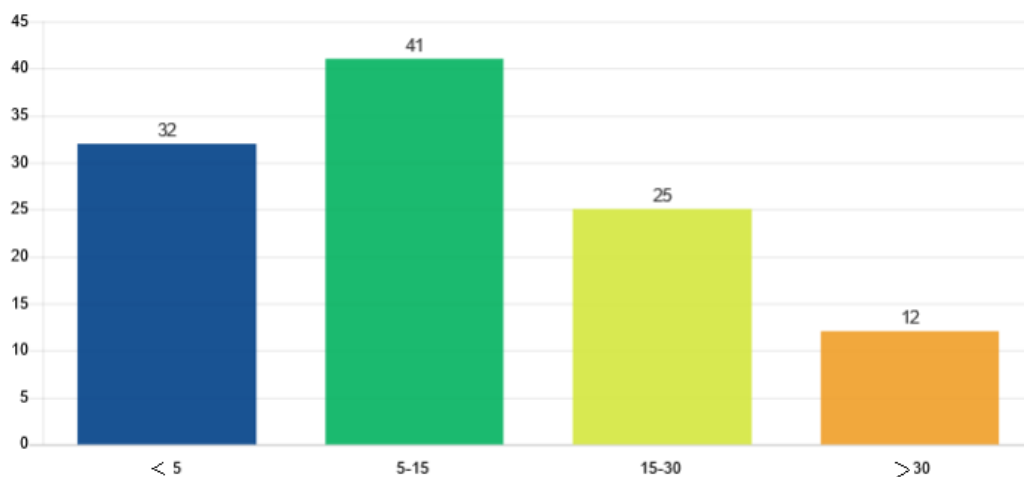
Slika 44: Kakšne poti izbirajo anketiranci

Zanimivi so bili tudi odgovori pri vprašanju, kako izbirajo poti, samo polovica jih pot izbere glede na svojo pripravljenost, ostalim pa sta bolj pomembni atraktivnost poti in težavnost. Na to težavo opozarjajo tudi pri planinskih društvih in gorski vodniki, da se ljudje velikokrat podajo na pot, na katero niso pripravljeni in pravilno opremljeni (Slika 45).

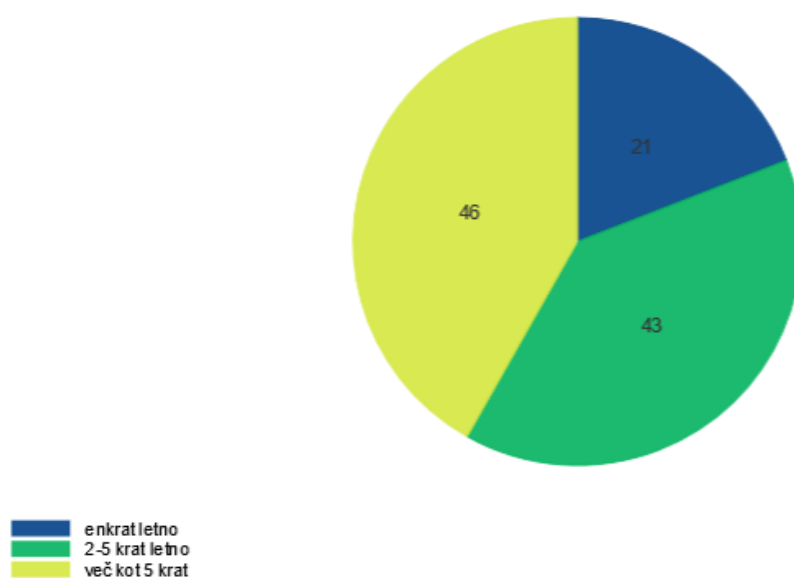
Slika 45: Kako anketiranci zbirajo poti

Kar dve tretjini anketirancev sta se v življenju podali na do 15 ZPP, ostali pa na več. Gre za kar visoke številke (Slika 46).

Slika 46: Koliko ZPP so obiskali anketiranci

Poti obiskujejo večkrat na leto, le 21 odgovorov je bilo enkrat na leto (Slika 47).

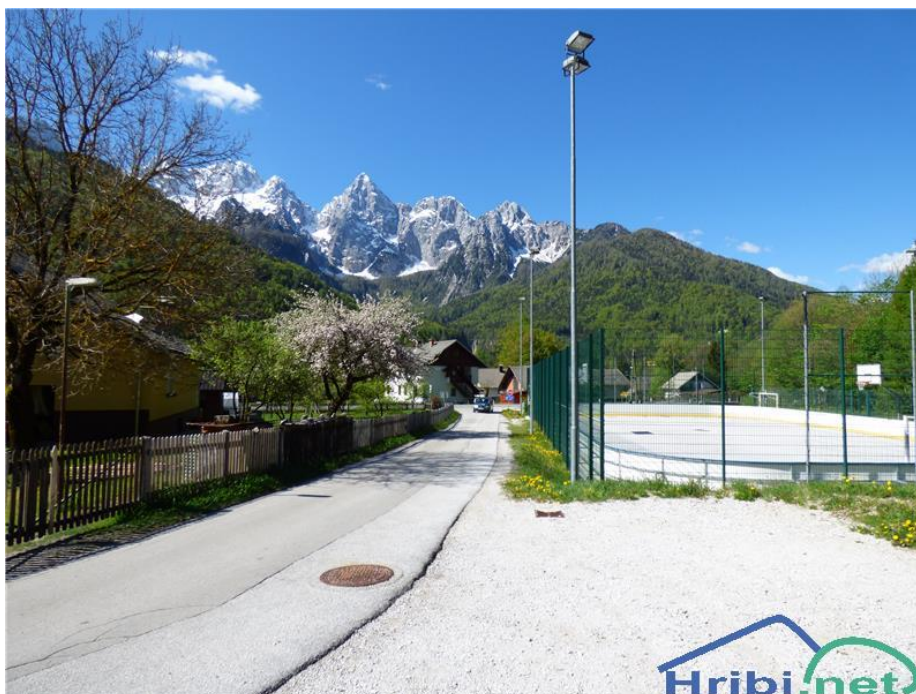
Slika 47: Kolikokrat anketiranci obiskujejo ZPP

Iz ankete je razvidno, da veliko ljudi potrebuje adrenalinska doživetja in za to tudi trenirajo ter večkrat zahajajo v gore. Planinarstvo pa že dolgo ni več edina aktivnost v gorskem okolju, kar potrjujejo tudi anketiranci (Slika 47).

8 ANALIZA VPLIVOV ZAVAROVANIH PLEZALNIH POTI NA OKOLJE

8.1 VPLIVI NA NARAVNO OKOLJE

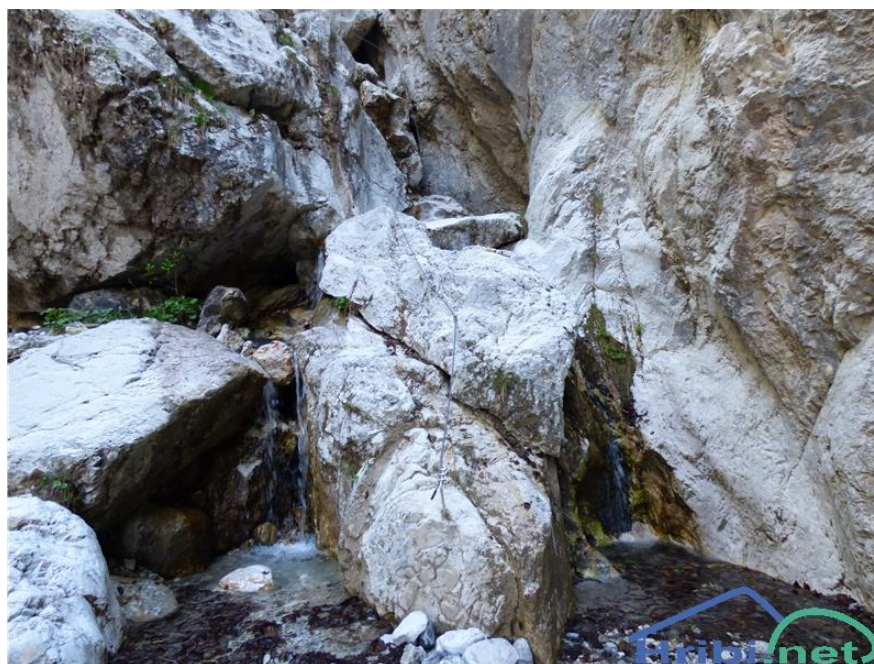
Vplivov zavarovanih plezalnih poti na okolje je več, saj se neka pot ne šteje od tam, kjer smo začeli plezati, ampak že veliko prej, naša pot se začne na parkirišču, kjer parkiramo avto. Poglejmo vplive okolja na primeru zavarovane plezalne poti Havadnik. Parkirišče je urejeno poleg otroškega igrišča in dopušča uporabo še drugim obiskovalcem tega območja (Slika 48). Sledi dostopna pot, ki je navadno speljana skozi gozd, kjer so gozdna tla mehka in se tako lažje oblikujejo v pot. Ta pot s povečanjem obiska postaja vedno večja in posledično je negativen vpliv na mikroorganizme v tleh večji (Slika 49). Ko stopimo s poti v skalnato pobočje, kjer poteka zavarovana plezalna pot, se pripravimo na jeklenice, ki so vsem uporabnikom pomembne, saj gre za varnost. Jeklenice je treba pritrditi v skalo, tudi tukaj pride do negativnega vplivanja na naravno okolje, skalo lahko oblikujemo, vendar je ne moremo obnoviti, ko enkrat posegamo vanjo. Med našim doživljanjem adrenalina v nekem skalnatem svetu pa lahko pri tem motimo živalski svet, ki ima neko ostenje, ali pa potok v našem primeru, za svoj dom (Slika 50). Tako negativno vplivajo zavarovane plezalne poti na naravno okolje. Več je uporabnikov, večja bo erozija poti. Uporabniki pa lahko tudi zmanjšamo naše negativne vplive na okolje, če ne odlagamo odpadkov na poti, če ne hodimo po bližnjicah ali vzporedno samo zaradi pogovora, puščamo robcev po opravljanju male ali velike potrebe ... Povečanja odpadkov na območjih novodobnih zavarovanih plezalnih poti niso opazili. Večina uporabnikov teh poti so izkušeni gorniki, ki so že razvili odgovoren odnos do naravnega okolja v gorah. Uporabniki uporabljajo parkirišča, ki so namenjena za neko zavarovano plezalno pot, in odpadke ob vrnitvi ločijo. Opazi pa se odlaganje robcev na območjih, kjer so zavarovane plezalne poti (prav tako tudi ob drugih planinskih poteh).

Slika 48: Parkirišče za zavarovano plezalno pot Havadnik (Vir: Iskanje izletov, 2020)

Slika 49: Dostopna pot skozi gozd, ki nima drugega namena (Vir: Vzpon po ..., 2020)

Slika 50: Začetek zavarovane plezalne poti v potoku (Vir: Začetek zavarovane ..., 2020)

8.2 VPLIVI NA GOSPODARSTVO

Turizem blagodejno deluje na gospodarstvo nekega okolja. Če pomeni zavarovana plezalna pot dodatno ponudbo za turiste in se lahko odločijo za obisk nekega območja, potem se lahko tudi to šteje kot blagodejen vpliv na gospodarstvo. V Sloveniji je bilo leta 2018 v turizmu zaposlenih 6,5 % prebivalcev (Turizem v ... 2018). Pa vendar po pogovoru s ponudniki gostinskih storitev na območjih nekaterih zavarovanih plezalnih poti nimajo bistveno več prometa zaradi nadelane poti. Lahko se sklepa, da so gorniki, ki so zdaj postali tudi uporabniki zavarovanih plezalnih poti, tudi že pred nadelano potjo uporabljali storitve v bližini in se zaradi tega vpliv poti ne pozna veliko. Planinski dom na Zelenici zaznava

povečanje prometa za 5 %, težko je predvidevati, ali se je obisk povečal linearno zaradi večjega obiska gor v okolici ali pa je to resnično posledica nadelane zavarovane plezalne poti v neposredni bližini. Še vedno pa se ne beleži števila obiskovalcev gora, katere poti se izbira, koliko odpadkov je pridelanih na račun obiskovalcev gora.

Za prihod turistov na neko območje ali regijo je potrebna dobra ponudba, zanimivosti, ki jih drugje ne morejo videti, športne aktivnosti, kulinarika, prenočišča in več kot je ponudbe, bolj verjetno je, da bo več ljudi zadovoljnih in se bodo odločili za obisk tega območja. Tako postane vasica, kjer je življenje domačinov teklo nedotaknjeno, kar naenkrat zanimiva tudi za turiste, in to je lahko pozitivna posledica zavarovanih plezalnih poti. Medtem ko nekdo za popoln oddih potrebuje le mir in dobro knjigo, drugi iščejo adrenalinske dogodivščine. Tako lahko zavarovane plezalne poti zelo dobro vplivajo na turizem in turistično ponudbo nekega kraja in tako se lahko neko območje razvija ter nudi vedno več in bolj zanimivih stvari.

Vsekakor več ponudbe privabi več turistov v Slovenijo in na kraje, kjer so zavarovane plezalne poti urejene, vendar pa samo obiski teh poti ne vplivajo na gospodarstvo.

8.3 VPLIVI NA LOKALNE SKUPNOSTI

Vsak turizem ima vplive na lokalne skupnosti. Če turisti in obiskovalci ne motijo vsakdanjika domačinov, so zelo dobrodošli, saj v družbo prinašajo raznolikost, odprtost, različnost, možnost za razvoj turističnih območij. Kjer so zavarovane plezalne poti, je navadno v neposredni bližini neka vas. Domačini teh vasi, s katerimi smo govorili, niso opazili posebej povečanega obiska samo zaradi zavarovane plezalne poti in s tem tudi ne pretirane množice turistov. Domačini, ponudniki storitev in tudi uporabniki zavarovanih plezalnih poti mislijo, da trenutno še ni preveč ljudi na teh območjih in da tudi poseganje v naravo in družbo še ni veliko, pa vendar se vsi zavedajo, da te številke lahko rastejo, kakor kažejo vsi trendi v turizmu, in bi bilo smiselno razmišljati o nekakšnih omejitvah na določenih območjih, ki so še ranljiva.

9 PREVERJANJE HIPOTEZ

Preverili bomo tri zadane hipoteze.

Hipoteza 1: Nameščanje zavarovanih plezalnih poti je posledica razvijajoče se turistične ponudbe v Sloveniji, kjer lokalne skupnosti tovrstne poti spodbujajo.

Število obiskovalcev gora strmo narašča, kot naraščajo tudi reševalne akcije Gorske reševalne zveze Slovenije. Iz raziskav sklepamo, da nove zavarovane plezalne poti niso nujne za razvoj turizma, saj je že tako gorsko okolje preobremenjeno, vodnikov za vodenje po takih zahtevnih poteh in plezalnih poteh pa ni dovolj, da bi pokrili vse obiskovalce. Gorski vodniki opažajo tudi nepripravljenost planincev in plezalcev, posledica pa je več intervencij. Obiskovalci gora v večini niso še pripravljene na take poti, ki zahtevajo poleg drugih zadev tudi fizično pripravljenost, za katero pa je treba trenirati in je ne moremo kupiti. Drugi del hipoteze vključuje mnenja planinskih društev, nekatera imajo pozitivne misli o zavarovanih plezalnih poteh, saj v tem vidijo možnost učenja svojih članov in jih s tem pripraviti na bolj zahtevne poti tudi v tujini. Planinska društva, s katerimi smo govorili, so nadelala ali pa so nameravala nadelati zavarovano plezalno pot za svoje člane in nikoli ni bil razlog zaradi povečanja turizma. Dober primer je tudi Dom na Zelenici, kjer se zaradi zavarovane plezalne poti ni pretirano povečal obisk doma. Tako hipotezo delno ovržemo, nameščanje nekatera planinska društva spodbujajo, vendar se zaradi teh poti turizem ne povečuje, služijo le kot dodatna ponudba.

Hipoteza 2: Uporabniki zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti nimajo potrebe po novih zavarovanih plezalnih poteh.

Zahtevne in zelo zahtevne planinske poti so prisotne že kar nekaj časa, najprej so bile bolj namensko izdelane za krajšanje poti pastirjev, vojakov ... Z nadelavo zavarovanih plezalnih poti pa je to postalo šport, veliko planincev hodi večkrat tedensko v gore zgolj zaradi rekreacije in treninga. Vendar pa trend kaže, da gre večina uporabnikov le nekajkrat na leto na zahtevne in zelo zahtevne planinske poti in v večini so mnenja, da je teh poti veliko in ni potrebe po novih zavarovanih plezalnih poteh. Večina uporabnikov se zaveda posega v okolje pri takih projektih in so mnenja, da je dovolj obstoječih zavarovanih plezalnih poti. To hipotezo v celoti potrdimo.

Hipoteza 3: Zavarovane plezalne poti predstavljajo večjo obremenitev okolja v primerjavi z zahtevnimi in zelo zahtevnimi planinskimi potmi, saj so zaradi nižje ležečih lokacij v rabi večji del leta, zahtevne in zelo zahtevne planinske poti, ki so večinoma prisotne v visokogorju, pa so v rabi krajši čas (poletni čas). Pri umeščanju zavarovanih plezalnih poti je potrebnih več varoval kot pri zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, kar predstavlja večji poseg v izbrano skalno pobočje/ostenje.

Skozi raziskavo smo pokazali, da je okolje obremenjeno, kjer se zadržuje človek. Bolj priljubljene poti so tako bolj izpostavljene, kljub solidni ozaveščenosti obiskovalcev gora, še vedno je veliko vidnih sledi človeka ob poteh. Pred izdelavo je neko okolje neobremenjeno in tam lahko potekajo naravni procesi. Ko posežemo v tako okolje, zmotimo te procese, čez čas, ko se obiskanost poti povečuje, pa sledi še vse ostalo (smeti, avtomobili, papirnati robčki, cigaretni ogorki ...). Zavarovane plezalne poti, ki so lažje dostopne in za njih potrebujemo manj časa, se navadno nahajajo tudi na območjih, kjer so dosegljive uporabnikom večino leta (manj snega kot v visokogorju, kjer se nahajajo zavarovane planinske poti) zaradi bolj ugodnih razmer. Tako so te poti obremenjene skoraj celo leto in se narava nikoli resnično ne odpočije od vpliva ljudi. Visokogorje je dostopno povprečnemu planincu le nekaj mesecev v letu, vendar tudi ko je to dostopno, niso vedno ugodne razmere za vzpon na vrh, s tem je okolje manj obremenjeno. Tako lahko hipotezo 3 potrdimo.

10 ZAKLJUČEK

Motivi za obisk gora so se skozi čas spreminjali, tako so bili tudi objekti temu prilagojeni. V času pastirjev je bilo veliko hlevov in malih lesenih hišic, še danes jih lahko vidimo na manj obljudenih pašnikih. Čas vojskovanja je za sabo pustil veliko podzemnih tunelov, opazovalnic in bunkerjev, kasneje se je razvil alpinizem, ki so mu sledili bivaki, kot zavetje pred slabim vremenom ali nočjo. Vedno več je bilo oskrbovalnih postojank, kjer so se planinci lahko okrepcali. Tako je vsak čas pustil svoje sledi v naravi. V današnjem času pa zahajamo v gore predvsem zaradi športa, nekateri imajo želje po adrenalinskih izletih, spet drugi se raje držijo lažjih poti, ob katerih imajo čas za fotografijo in opazovanje okolice. Ravno tako puščamo za sabo sledi, ki pa se malo razlikujejo od sledi prednikov. Danes v naravo umeščamo objekte, ki nam služijo zgolj za zabavo in nimajo druge funkcije. Gibanje v naravi deluje pozitivno na posameznika in težko je nadzorovati množice, ki jih je vedno več v gorskem okolju. Poseg v skalo pa je trajen in ko poškodujemo nek del skale, tega ne moremo popraviti s polnili. Zavarovane plezalne poti imajo en vhod v pot in en izhod, smer plezanja je določena in zelo težko posamezni uporabnik zaide izven poti. To se je začelo kazati z obrabljenostjo skale, kjer je priljubljenost večja. Nihče ne predvideva take obrabljenosti skale, da bi morali pot zapreti in jo nadelati nekje drugje, pa vendarle je to neizbežno. Zavarovane plezalne poti pa lahko služijo kot dodatna turistična ponudba in ima lahko blagodejen vpliv na turizem v nekem okolju. Postanejo lahko vsakodnevni kruh lokalnim vodnikom, ki vodijo posameznike čez zavarovane plezalne poti. Po raziskavi to lahko vodijo gorski vodniki in posebno izurjeni vodniki, ti pa imajo v svojih ponudbah veliko večjo izbiro kot samo nekaj zavarovanih plezalnih poti, tako se v Sloveniji to še ne kaže kot edini vir zaslužka. Je pa tak trend prepoznan pri sosedih v Italiji, kjer ob Gardskem jezeru veliko vodnikov živi na račun zavarovanih plezalnih poti. Gorski vodniki predvsem izpostavljajo neopremljenost in neizkušenost uporabnikov zavarovanih plezalnih poti, to pa lahko vodi do nesreč, ki pa se iz leta v leto povečujejo. Ko se načrtuje neka zavarovana plezalna pot, je postavitve šele začetek, sledi pa spremljanje stanja, vzdrževanje, ozaveščanje uporabnikov in ob tem vzdrževanje naravnega ravnovesja. Ključno vprašanje, ki bi si ga morali pred izdelavo zavarovane plezalne poti zastaviti, je, ali je smiselno zaradi zabave ljudi posegati v čisto vsak konček narave, ki je še neizkoriščen. Nekateri vrhovi so zelo priljubljeni (npr. Triglav), to je zelo težko spremeniti, lahko pa bi množice odtegnili od skritih koticov, kot so soteske in mala ostenja, in bi vsaj na nekaterih delih pustili naravne procese. Zavarovane plezalne poti navadno potekajo ravno po nekem »neizkoriščenem« terenu, ki bi ga lahko človek izkoristil za svojo zabavo in posledično tudi za dobiček.

11 POVZETEK

Zavarovane plezalne poti so prisotne že kar nekaj časa, dlje v tujini kot v Sloveniji, in ta oblika gibanja v naravi je vedno bolj priljubljena. Za te poti ne skrbi PZS, ampak različni idejni nosilci teh poti, investitorji ali pa posamezniki. Zavarovane plezalne poti niso označene s Knafeljčevo markacijo. PZS je izdala priporočila za nadelavo zavarovanih plezalnih poti, ki tako izdelovalcem pomagajo, da s posegi čim manj uničujejo območja teh poti. Na teh poteh se srečujemo z veliko strmino in težjimi sklanimi skoki, ki imajo naravnih oprijemov zelo malo, tako si pri napredovanju pomagamo z različnimi pomagali, kot so jeklenica, klini ... Največkrat se te poti nahajajo v dolinah, tako so hitro dostopne in niso potrebni večji napori, da pristopimo na zavarovano plezalno pot. Te poti so pogosto cilj tudi manj izkušenih gornikov in tako število obiskovalcev strmo narašča. Obiskovalci pa za seboj puščajo razne sledi, ki so tako pozitivne kot negativne.

Kljub povečevanju obiska zavarovanih plezalnih poti je to področje še zelo neraziskano. V sklopu magistrskega dela smo zbrali kar nekaj mnenj ljudi, ki vplivajo na to področje, to so uporabniki, ponudniki gostinskih storitev, gorski vodniki, planinska društva in člani planinskih društev. Raziskavo smo opravili s pomočjo intervjujev, ankete, statističnih podatkov in opazovanja na terenu. Ugotovili smo, da nadelava teh poti ne pripomore k večjemu obisku turistov, ampak služi le kot dodatna ponudba, ki pa jo nekatera PD spodbujajo, ponekod pa so mnenja, da je turistov v gorah že tako preveč in ne potrebujejo tovrstnih poti. Turisti ali uporabniki zavarovanih plezalnih poti nimajo potreb po novih zavarovanih plezalnih poteh, tako je vsaka nadelava zavarovane plezalne poti nepotrebna, saj te predstavljajo večjo obremenitev na okolje.

12 SUMMARY

Protected climbing trails have been present for many years – for a longer time in other countries than in Slovenia – and this type of outdoor physical activity is gaining in popularity. The trails are not maintained by the Alpine Association of Slovenia, but by different establishers, investors and individuals. Protected climbing trails are not marked with the Knafelc orientation mark. The Alpine Association of Slovenia published recommendations on how to lay out protected climbing trails to help the establishers decrease the damaging impact on the surroundings of these trails. The trails have a very steep slope and demanding rocky stages, which have only few natural grips; in order to progress further, we have to use different aids, such as wire cables or pegs. These trails are most frequently located in the valleys, so they are quickly accessible and facilitate the access to protected climbing trails. As a result, the trails are often visited by less experienced alpinists, which is why the number of visitors rises steeply. The visitors, however, leave behind different traces, both positive and negative.

Despite the increased visit of protected climbing trails, this field remains little studied. As part of our master's thesis, we gathered views of people, affecting this area: its users, catering providers, Alpine guides, Alpine clubs and members of Alpine clubs. The research was conducted through interviews, surveys, reviews of statistical data and field observation. We determined that laying out protected climbing trails does not attract more tourists, but it only acts as additional offer that is encouraged by some Alpine clubs and discouraged by others, as they believe that there are already too many tourists in the mountains and that such trails are not needed. Tourists and users of protected climbing trails neither feel the need for new protected climbing trails; laying out such trails is thus unnecessary, as it presents a great pressure on the environment.

13 LITERATURA IN VIRI

Bobovnik, J. (2016). *Vodniški učbenik*. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 478 str.

Bressan, G., Melchiorri, C. Via Ferrata: A short introduction. Medmrežje: <https://www.theuiaa.org/documents/sport/Via-Ferrata-Brief-History-and-Difficulties.pdf> (20. 7. 2020).

Bürgeralm Panorama Klettersteig. Medmrežje: <https://www.bergfex.at/sommer/steiermark/touren/klettersteig/27743,buergeralm-panorama-klettersteig/> (20. 7. 2020).

Cigale, D. (ur.). (2014). *Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 228 str.

Definicije težavnosti tur v kopnem in v snegu. 2010. Medmrežje: http://www.pzs.si/javno/vk_besedila/definicije_primeri.pdf (20. 7. 2020).

Dolomiti. Medmrežje: <http://www.hribi.net/goreiskanjerezultat.asp?drzavaid=2&gorovjeid=&goraime=&VisinaMIN=&VisinaMAX=&CasMIN=&CasMAX=&izhodisce=&izhodisceMIN=&izhodisceMAX=&VisinskaRazlikaMIN=&VisinskaRazlikaMAX=&zahtevnostid=13&zahtevnostSmucanjeid=&IzhodisceMinOddaljenost=&IzhodisceMAXOddaljenost=&GoraMinOddaljenost=&GoraMaxOddaljenost=&mojaSirina=0&mojaDolzina=0> (20. 7. 2020).

Ferata Havadnik. Medmrežje: <https://www.kranjska-gora.si/sl/aktivnosti/adrenalin/ferata-havadnik> (20. 7. 2020).

Ferata Spodnji plot – Zelenica. Medmrežje: <https://www.zelenica.info/ferata-spodnji-plot-zelenica.html> (20. 7. 2020).

Ferate: kako se lotiti plezanja po feratah? 2018. Medmrežje: <https://www.aktivni.si/ostali-sporti/hoja-in-pohodnistvo/ferate-kako-se-lotiti-plezanja-po-feratah/> (20. 7. 2020).

Habjan, V., Drab, J., Poljanec, A., Stritar, A. (2004). *Kamniško-Savinjske Alpe: planinski vodnik*. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 296 str.

Hrastar, M. A. 2014: Nepalske oblasti uvedle nov ukrep. Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.net/novosti/104206/> (20. 7. 2020).

Iskanje izletov. Medmrežje: <https://www.hribi.net/goreiskanje.asp> (20. 7. 2020).

Kublak, T. (2014). *Mountaineering methodology – part 4 – the mountains*. Prague, MMPublishing, 194 str.

Leskovšek, T. (2015). Zavarovane plezalne poti. *Planinski vestnik*. Ljubljana, junij 2015, str. 4–15.

Mašera, A. (2011a). Ekstremne ferate so tu. *Planinski vestnik*. Ljubljana, april 2011, str. 1.

Mašera, A. (2011b). Plezalne poti včeraj in danes. *Planinski vestnik*. Ljubljana, april 2011, str. 4–7.

Mašera, A. (2014). Montaž-Kugyeva gora. *Planinski vestnik*. Ljubljana, januar 2014, str. 28–36.

Montaž / Špik nad Policami / Poliški Špik / Bojec. Medmrežje: <http://www.naizlet.si/montaz/> (20. 7. 2020).

Mrak, I. (2009). *Sonaravni razvoj turizma in rekreacije v visokogorju* (doktorsko delo). Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 203 str.

Na Razpotju - Ojstrica (Kopinškova pot). Medmrežje: http://www.hribi.net/izlet/na_razpotju_ojstrica_kopinškova_pot/3/146/1725 (20. 7. 2020).

Perpar, A., Udovč, A. (2007). Rural tourism and protected areas-factors to increase resilience of rural areas. *Acta agriculturae Slovenica*. Ljubljana, 89, št. 1, str. 115–128.

Pikon, J. 2017: Ferata Ožarjeni kamen. Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.net/novosti/137275/> (20. 7. 2020).

Plezalna pot na Lisco. Medmrežje: <https://pd-lisca.si/index.asp?Page=PlezalnaPotNaLisco> (20. 7. 2020).

Podatki o parku. Medmrežje: <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/podatki-o-parku-2/> (20. 7. 2020).

Posavsko hribovje. Medmrežje: https://sl.wikipedia.org/wiki/Posavsko_hribovje (20. 7. 2020).

Pot. Medmrežje: <https://www.hribi.net/slika.asp?pot=99780> (20. 7. 2020).

Pravilnik o označevanju in opremljanju planinskih poti. *Ur. l. RS*, št. 80/08.

Pravilnik vodnikov Planinske zveze Slovenije. 2015. Medmrežje: https://www.pzs.si/javno/vk_besedila/PVPZS-CISTOPIS-2015.pdf (20. 7. 2020).

Priporočila Planinske zveze Slovenije za gradnjo, vzdrževanje in obnovo zavarovanih plezalnih poti. 2016. Medmrežje: https://www.pzs.si/javno/Poti/pzs-priporocila_gradnja_vzdrvanje_obnovo_plezalnih_poti_2016.pdf (20. 7. 2020).

Rehberger, S. 2019: Najtežja ferata ima oceno F. Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.net/novosti/67236/> (20. 7. 2020).

Rezultat iskanja. Medmrežje: <http://www.hribi.net/goreiskanjerezultat.asp?drzavaid=3&gorovjeid=&goraime=&VisinaMIN=&VisinaMAX=&CasMIN=&CasMAX=&izhodisce=&izhodi sceMIN=&izhodisceMAX=&VisinskaRazlikaMIN=&VisinskaRazlikaMAX=&zahtevnostid=13&zahtevnostSmucanjeid=&IzhodisceMinOddaljenost=&IzhodisceMAXOddaljenost=&GoraMinOddaljenost=&GoraMaxOddaljenost=&mojaSirina=0&mojaDolzina=0> (20. 7. 2020).

Seznam gora. Medmrežje: <https://www.hribi.net/goreiskanjerezultat.asp?drzavaid=1&gorovjeid=&goraime=&VisinaMIN=&VisinaMAX=&CasMIN=&CasMAX=&izhodisce=&izhodi sceMIN=&izhodisceMAX=&VisinskaRazlikaMIN=&VisinskaRazlikaMAX=&zahtevnostid=13&zahtevnostSmucanjeid=&IzhodisceMinOddaljenost> (20. 7. 2020).

Seznam registriranih vodnikov PZS za leto 2019. 2019. Medmrežje: https://www.pzs.si/javno/vk_pzs/20190510-pzs_vk-Seznam_registriranih_VPZS-2019.pdf (20. 7. 2020).

Statistika nesreč. Medmrežje: https://www.grzs.si/statistika_nesrec.php (20. 7. 2020).

Strojin, T. (1999). *Gornišтво: izbrana dela iz sociologije gornišťva*. Ljubljana, Tuma, 250 str.

Stvarnopravni zakonik. *Ur. l. RS*, št. 23/20.

Šorn, M. 2016: Ferata Grančišče. Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.net/novosti/126112/> (20. 7. 2020).

Štupar, B. 2014: La Extraplomix, verjetno najtežja ferata na svetu. Medmrežje: <https://www.gore-ljudje.net/novosti/109159/> (20. 7. 2020).

Turizem v številkah 2018. 2018. Medmrežje: https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/tvs_2018/tvs_interactive.pdf (20. 7. 2020).

Turizem. Medmrežje: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2164518S.px/chart/chartViewColumn/> (20. 7. 2020).

Uredba o razvrščanju objektov. *Ur. l. RS*, št. 37/18.

Varuj. Medmrežje: <http://www.karavanke.eu/varuj> (20. 7. 2020).

Vodnik po slovenskih športnih feratah. 2018. Medmrežje: <http://onger.org/?mode=novica&menu=0&id=3094> (20. 7. 2020).

Vodnik po slovenskih športnih feratah. Medmrežje: <https://www.jeti.si/single-post/vodnik-po-slovenskih-feratah> (20. 7. 2020).

Vzpon po stezi ob potoku. Medmrežje: <https://www.hribi.net/slika.asp?pot=481376> (20. 7. 2020).

Začetek zavarovane poti. Medmrežje: <https://www.hribi.net/slika.asp?pot=481382> (20. 7. 2020).

Zakon o gozdovih. *Ur. l. RS*, št. 77/16.

Zakon o graditvi objektov. *Ur. l. RS*, št. 102/04.

Zakon o ohranjanju narave. *Ur. l. RS*, št. 96/04.

Zakon o planinskih poteh. *Ur. l. RS*, št. 61/07.

Zakon o prostorskem načrtovanju. *Ur. l. RS*, št. 61/17.

Zakon o Triglavskem narodnem parku. *Ur. l. RS*, št. 82/20.

Zavarovane plezalne poti v naravi in krajini. 2017: Medmrežje: https://www.pzs.si/javno/besedila/caa-stalisce-zavarovane_plezalne_poti-2017.pdf (20. 7. 2020).

Zemljevidi Republike Slovenije. Medmrežje: http://www.hervardi.com/zemljevidi_slovenije.php (20. 7. 2020).

14 PRILOGE

Priloga A: Intervjuji članov Planinskega društva za Selško dolino

INTERVJU 1

Kolikokrat zahajate v gore?

Tri- do štirikrat tedensko.

Kakšne poti so najbolj atraktivne v gorskem svetu za vas?

Prosto plezanje II–III.

Kdo vas je izučil za gibanje po ZPP?

Večinoma sem samouk, po visokogorju pa je bil moj učitelj Silvo Babič.

Ali vedno izbirate najtežje poti?

Ovisno, če sem sam, da, če pa v družbi, se pa prilagajam najšibkejšemu členu.

Kaj vam je pri zahtevnih plezalnih poteh pomembno?

Da so jeklenice v dobrem stanju oziroma je pot vzdrževana.

Ali se kdaj odločite za brezpotje?

Da.

Kaj, ko zmanjka vseh ZPP, bi nadelovali nove?

Ne, mislim, da je teh poti že toliko, da jih normalen gornik težko vse prehodi.

Ali raje zahajate v lažje dostopne ZPP ali v gorskem svetu, kjer je dostop daljši in težji?

Nikoli ne razmišljam o tem, o nekem cilju se odločim naključno.

Kakšne se vam zdijo zavarovane plezalne poti v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami?

Da so večinoma dobro vzdrževane, da na nekaterih še ni pretirane gneče.

Kako se počutite med zavarovano plezalno potjo?

Večinoma adrenalinsko, sploh na težjih.

Bi lahko te občutke podoživeli tudi drugače?

Če v tem uživaš, potem si srečen, če pa je kak drug razlog, potem pa verjetno ni vse v redu.

Ali so ZPP v Sloveniji dobro vzdrževane?

Da.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?

Se bomo morali tudi na to privaditi, ker vedno več ljudi se želi gibati, kar je prav. Me pa veseli, da še vedno obstajajo neobljudeni vrhovi, kjer lahko uživaš v samoti.

INTERVJU 2

Kolikokrat zahajate v gore?

Enkrat tedensko.

Kakšne poti so najbolj atraktivne v gorskem svetu za vas?

Označene, neoznačene, zavarovane planinske poti.

Kdo vas je izučil za gibanje po ZPP?
Inštruktorji na tečaju.

Ali vedno izbirate najtežje poti?
Ne.

Kaj vam je pri zahtevnih plezalnih poteh pomembno?
Varnost.

Ali se kdaj odločite za brezpotje?
Občasno.

Kaj, ko zmanjka vseh ZPP, bi nadelovali nove?
Ne v narodnem parku.

Ali raje zahajate v lažje dostopne ZPP ali v gorskem svetu, kjer je dostop daljši in težji?
V gorskem svetu.

Kakšne se vam zdijo zavarovane plezalne poti v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami?

Ne vidim razlike, razen da jih je v tujini veliko več.

Kako se počutite med zavarovano plezalno potjo?
Odlično.

Bi lahko te občutke podoživeli tudi kako drugače?
Niti ne.

Ali so ZPP v Sloveniji dobro vzdrževane?
Da.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?
Sprejeti določene omejitve.

INTERVJU 3

Kolikokrat zahajate v gore?
Večkrat na mesec.

Kakšne poti so najbolj atraktivne v gorskem svetu za vas?
Zahtevne – zavarovane poti.

Kdo vas je izučil za gibanje po ZPP?
Prijatelji in znanci ter udeležba na alpinističnem tečaju in obiskovanje šole za planinskega vodnika.

Ali vedno izbirate najtežje poti?
Ne.

Kaj vam je pri zahtevnih plezalnih poteh pomembno?
Najbolj varnost, potem pa atraktivnost poti, izpostavljenost, dobri razgledi ...

Ali se kdaj odločite za brezpotje?
Da.

Kaj, ko zmanjka vseh ZPP, bi nadelovali nove?
Zame je še dovolj obstoječih poti, ki jih še nisem obiskala.

Ali raje zahajate v lažje dostopne ZPP ali v gorskem svetu, kjer je dostop daljši in težji?
Včasih eno, drugič drugo, krajši pristopi so običajno povezani s krajšo turo, dolgi pa z bolj intenzivnim doživljanjem gora.

Kakšne se vam zdijo zavarovane plezalne poti v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami?

Sama hodim predvsem po lažjih zavarovanih poteh, ki se mi v Sloveniji ne zdijo bistveno drugačne kot v tujini.

Kako se počutite med zavarovano plezalno potjo?
Svobodno, občutek prisotnosti.

Bi lahko te občutke podoživeli tudi kako drugače?
Pri drugem gibanju v naravi.

Ali so ZPP v Sloveniji dobro vzdrževane?
Da.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?
Hoja v gore dobro vpliva na počutje in spodbuja druženje, zato množičnost odobravam, pomembno se mi zdi, da pri tem ne posegamo preveč v naravo in se v gorah obnašamo odgovorno, da upoštevamo pravila varne hoje in varovanja okolja – potrebno je stalno ozaveščanje in izobraževanje obiskovalcev gora.

INTERVJU 4

Kolikokrat zahajate v gore?
Najmanj enkrat tedensko.

Kakšne poti so najbolj atraktivne v gorskem svetu za vas?
Markirane v srednjegorju in visokogorju.

Kdo vas je izučil za gibanje po ZPP?
Vodniki pri planinskem društvu.

Ali vedno izbirate najtežje poti?
Ne.

Kaj vam je pri zahtevnih plezalnih poteh pomembno?
Najbolj pogovor z nekom, ki je to že za njim (vodniki) in mi zna svetovati, ali je pot primerna zame.

Ali se kdaj odločite za brezpotje?
Sama ne.

Kaj, ko zmanjka vseh ZPP, bi nadelovali nove?
Poti nam ne bo kar zmanjkalo, saj hodimo tudi v tujino.

Ali raje zahajate v lažje dostopne ZPP ali v gorskem svetu, kjer je dostop daljši in težji?
Raje se gibam v lažjem skalnatem svetu, ki je zame bolj obvladljiv. ZPP zame niso aktualne.

Kakšne se vam zdijo ZPP v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami?
Ne poznam veliko tujih, da bi primerjala. Tudi domačih ne veliko.

Kako se počutite med zavarovano plezalno potjo?
Ob jeklenicah se počutim varno, brez jeklenic verjetno ne bi zahajal na ta območja.

Bi lahko te občutke podoživeli tudi kako drugače?
Verjetno da, vendar so to zame edinstvena doživetja.

Ali so ZPP v Sloveniji dobro vzdrževane?
Mislim da.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?
Množice v gorah mi niso prijetne. Se jih izogibam, kolikor se da, razen ko grem organizirano (planinska društva).

INTERVJU 5

Kolikokrat zahajate v gore?
Več kot stokrat na leto.

Kakšne poti so najbolj atraktivne v gorskem svetu za vas?
Meni so najljubše poti, ki niso pretirano opremljene z raznimi varovali in ki zahtevajo že nekaj znanja prostega plezanja.

Kdo vas je izučil za gibanje po ZPP?
Nikoli nisem hodil na kakšne tečaje. Z leti se je nabralo kar nekaj izkušenj za gibanje v hribih tako poleti kot tudi pozimi. Je pa priporočljivo udeležiti se raznih predavanj in praktičnih prikazov gibanja v gorah.

Ali vedno izbirate najtežje poti?
Če se le da in da se na njih počutim varnega in da sem kos vsem težavnim delom na poti.

Kaj vam je pri zahtevnih plezalnih poteh pomembno?
Da ni gneče, ker se s tem varnost zmanjša, in da so zavarovane samo tam, kjer je to nujno potrebno.

Ali se kdaj odločite za brezpotje?
Rad imam brezpotja, ampak do te meje zahtevnosti, da ne pride do prevelikih težav.

Kaj, ko zmanjka vseh ZPP, bi nadelovali nove?
Sem za nove poti, ampak ne vse povprek. Vedno več je zahtevnih športnih ferat, ki so speljane po gladkih stenah in s tem onemogočajo vzpon z naravnimi oprimki, ampak se je treba vleči po jeklenici, kar pa mi ni všeč.

Ali raje zahajate v lažje dostopne ZPP ali v gorskem svetu, kjer je dostop daljši in težji?
Povsod je lepo, tako da se za izbiro poti odločam glede na vreme, družbo in trenutno razpoloženje.

Kakšne se vam zdijo zavarovane plezalne poti v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami?
Mislim, da so naše morda celo boljše zavarovane oz. nekatere celo preveč, in zato se na njih sreča od celo pretirano opremljenih do drugih, ki mislijo, da gredo na plažo.

Kako se počutite med zavarovano plezalno potjo?
Popolnoma varno.

Bi lahko te občutke podoživeli tudi kako drugače?
Med hojo v hribe veliko fotografiram, tako da s fotografijami delim svoje občutke tudi z drugimi.

Ali so ZPP v Sloveniji dobro vzdrževane?
Mislim, da so.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?
Množičen obisk je zaenkrat omejen na določene vrhove in teh se v glavni sezoni izogibam, saj je gneča res postala problem. Je veliko vrhov, ki so morda še lepši kot najbolj oblegani, in na njih cel dan komaj srečaš nekaj obiskovalcev.

INTERVJU 6

Kolikokrat zahajate v gore?
Srednje pogosto.

Kakšne poti so najbolj atraktivne v gorskem svetu za vas?
Varne in slikovite. Všeč mi je prisotnost vode – grape.

Kdo vas je izučil za gibanje po ZPP?
Bolj izkušeni prijatelji.

Ali vedno izbirate najtežje poti?
Ne.

Kaj vam je pri zahtevnih plezalnih poteh pomembno?
Varnost.

Ali se kdaj odločite za brezpotje?
Ne.

Kaj, ko zmanjka vseh ZPP, bi nadaljevali nove?
Ne.

Ali raje zahajate v lažje dostopne ZPP ali v gorskem svetu, kjer je dostop daljši in težji?
Bolj so mi všeč lažje dostopne ZPP.

Kakšne se vam zdijo zavarovane plezalne poti v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami?
V sosednjih državah še nisem plezala.

Kako se počutite med zavarovano plezalno potjo?
Če se lahko varujem, se počutim varno.

Bi lahko te občutke podoživeli tudi kako drugače?
Prav gotovo.

Ali so ZPP v Sloveniji dobro vzdrževane?
Da.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?
Všeč mi je, ker vedno več ljudi sprostitve in veselje išče v naravi, za naravo pa je to prav gotovo obremenjujoče.

Priloga B: Intervju z gostinci, Damjan Štefe

Ali sami hodite v gore?

Sam ne hodim v gore.

Ste kdaj hodili/plezali po ZPP?

Že dolgo časa ne.

Kaj menite o ZPP?

Meni se te poti zdijo super za ljudi, ki potrebujejo več adrenalina.

Ali ste pot nad vašim krajem že obiskali? DA – Kakšne imate vtise? NE – Zakaj ne?

ZPP nad Zelenico nisem obiskal, saj me je z leti postalo strah višine in gibanja v skali.

Ali se vam kakor koli pozna v vsakdanjem življenju, da je v bližini nadelana taka pot?

V zasebnem življenju ne zaznavam sprememb. Najbolj pa opazim v poslovnem življenju, v moji gostilni.

Ali opazite več turistov zaradi plezalne poti?

Turistov je na splošno vedno več, težko je razbrati, kdo je plezal po ZPP in kdo je samo prišel mimo.

Kakšne storitve nudite turistom?

Našim gostom nudimo domačo pripravljeno hrano in pijačo.

Ali uporabniki poti (turisti) uporabljajo tudi vaše storitve v naselju? Kako to vpliva na posel?

Mislím, da je dodatna ponudba dobrodošla in lahko pripelje v naše kraje več ljudi, ki bodo posegli tudi po naši ponudbi.

Opažate več prometa? In kako lahko uporabniki ZPP parkirajo avtomobile?

Prometa je občutno več, saj se nahajamo tudi pod prelazom Ljubelj, ki pa je povezava z Avstrijo. Parkirišč je dovolj, vendar še vedno opažam, da nekateri parkirajo nepravilno.

Opažate več odpadkov na območju zaradi ZPP?

Sam ne hodim v hribe, da bi lahko opazil odpadke na tem območju, vendar na splošno se je onesnaževanje povečalo, verjetno zaradi povečanega števila ljudi, ki zahaja v gore.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?

V Sloveniji nismo še preko meja zmožnosti, pa vendar bi bilo treba razmišljati o varnostnih ukrepih.

Priloga C: Intervju z gostinci – Nina Mikša

Ali sami hodite v gore?

Ne hodim v hribe.

Ste kdaj hodili/plezali po ZPP?

Tudi ne.

Kaj menite o ZPP?

Če je predel težko prehodan, je zavarovana pot edini način za varen prehod.

Ali ste pot nad vašim krajem že obiskali? DA – Kakšne imate vtise? NE – Zakaj ne?

Pot sem obiskala od spodaj, iz radovednosti, kako to izgleda. Preplezala je nisem.

Ali se vam kakor koli pozna v vsakdanjem življenju, da je v bližini nadelana taka pot?

V osebem življenju ne občutim te poti.

Ali opazite več turistov na tem območju, kot posledica te ZPP?

Občasno opazim več ljudi, predvsem poleti.

Kakšne storitve nudite turistom?

V ponudbi imamo strežbo hrane in pijače.

Ali uporabniki poti (turisti) uporabljajo tudi vaše storitve v naselju? Kako to vpliva na posel?

V naselju koristijo večinoma trgovino, na naš posel skoraj ni vpliva.

Opažate več prometa? In kako lahko uporabniki ZPP parkirajo avtomobile?

Zaradi uporabnikov ZPP ni več prometa, parkirišča pa so urejena pri cerkvi.

Opažate več odpadkov na območju zaradi ZPP?

Ne.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?

Gibanja v naravi ne moremo preprečiti in tudi dobro je za ljudi, pa vendar opažam, da so obiskovalci gora slabo opremljeni in imajo premalo znanja o gibanju po gorah.

Priloga D: Intervju z gorskim vodnikom – Gregor Kofler

Koliko časa že delujete kot gorski vodnik?

Kot pripravnik za IFMGA gorskega vodnika – aspirant sem delal od leta 2016, kot IFMGA gorski vodnik pa od letošnjega julija.

Kakšno območje kot gorski vodnik pokrivate?

Vodimo lahko praktično povsod.

Kakšno je povpraševanje po vodenju ljudi v gore?

Vedno večje. Predvsem tujci so navajeni najeti gorskega vodnika za stene ali vrhove v deželi pa tudi pri njih. Slovenci zaenkrat najemajo predvsem za plezalne vzpone poleti v severni steni Triglava ali za najvišje vrhove v Avstriji, Italiji, Švici ...

Kakšen je profil vaših najpogostejših strank (starost, tujci, domačini, zahtevnost poti ...)?

Kot rečeno, tujci za plezalne vzpone, starost med 20 in 60 let, za vrh Triglava starost med 20 in 70 let. Slovenci za plezalne vzpone od 10 do 70 let. Odvisno, kaj.

Tujci – Triglav in ferate.

Slovenci – plezalne smeri v Triglavu, manj ferat.

Je kakšen vrh ali pot, po kateri je bistveno več povpraševanja?

Triglav, ferata Mojstrana.

Ali imate kakšno povpraševanje za vodenje po ekstremnih/športnih ZPP (npr. ferate nad Zelenico, Mojstrana)?

Največje je povpraševanje po feratah v Mojstrani in Gozdu Martuljku ter na Vršiču.

Ali opažate več uporabnikov ZPP v Mojstrani, odkar so nadelane nove poti (ZPP)?

Absolutno da.

Kako se vam zdi urejeno območje Slovenije s planinskimi potmi in zavarovanimi plezalnimi potmi? So ZPP dobro vzdrževane?

ZPP so klasične v gorah in te večinoma dobro vzdržujejo.

Opazate kakšne razlike med nadelanimi potmi (predvsem razlika pri športnih ZPP) v Sloveniji in pri sosednjih državah (Italija, Avstrija, Hrvaška)?

Če govorimo o feratah – ki so umetno nadelane oz. je to postal nek športni objekt, potem so razlike predvsem v načinu postavljanja jeklenic. Avstrijske so velikokrat malo na silo narejene in je več ali manj že kar vlečenje samo za jeklenice. Slovenija zaenkrat uporablja še naravne prehode, ampak so tudi že nadelane ferate pri nas.

Ali po vašem mnenju potrebujemo še več športnih ZPP, v kakšne namene?

To je sedaj popularna zadeva in če bi se še kakšno naredilo, nimam nič proti. Gre pa za namene ljudi, ki imajo manj časa za dejavnosti brez dolgih dostopov, pa vendarle adrenalinsko.

Bi mogoče bolj potrebovali poligone za učenje posameznikov (npr. v zapuščenih kamnolomih, umetne stene)?

Mislím, da ne. Nekaj učnih že imamo, večinoma pa je potem treba začeti z lažjimi in nadaljevati na težje. In ne obratno, kot jih veliko dela.

Ali opažate spremembe v gorskem okolju v zadnjih 10 letih?

Povečanje obiskovalcev, predvsem enodnevnih sprehajalcev, ki bi velikokrat morali ostati v dolini, pa rinejo v visoke gore nepripravljeni, neopremljeni in mišljenja, da grejo na sprehod!

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?

Z obiskom gora ni nič narobe, če se zavedamo, kam gremo. Kot rečeno, je obvezna primerna oprema in kondicija ter zavedanje tega, kam gremo. Problem je nastal prav zaradi tega, ker, kot rečeno, enodnevne muhe morajo v gore, ker je to pač IN.

Priloga E: Intervju s PD za Selško dolino Železniki – Alojz Lotrič

Koliko časa že deluje vaše društvo?

112 let.

Koliko članov je trenutno vpisanih v planinsko društvo?

V letu 2019 je vpisanih 511 članov, kar je največ v zadnjih 20 letih (leta 2004 jih je bilo okoli 200).

Katero območje pokriva planinsko društvo Železniki?

PD pokriva Selško dolino, nekaj članov prihaja tudi iz Škofje Loke. Ker pa ima planinsko društvo tudi druge aktivnosti (padalstvo), so posamezni člani tudi iz drugod. Edina koča, ki je v lasti planinskega društva, je Krekova koča na Ratitovcu.

Kakšen obisk ljudi v koči na Ratitovcu beležite?

Evidenco vodim sam, po tej evidenci je bilo v letu 2018 52.000 obiskovalcev. Od tega je bilo 25.000 vpisanih v knjigo, ki se nahaja v koči in se vanjo vpisujejo vzponi, te ljudi imenujemo Prijatelji Ratitovca.

Kakšne izlete nudite svojim članom?

Največ izletov je kategorij A in B. Imamo pa tudi zimske pohode, ki spadajo pod kategorijo D.

Ali je zanimanje za ZPP veliko v vašem društvu?

Ne veliko, v društvu je največ zanimanja za lažje zavarovane poti (kategorija B). Za ZPP mora biti pa tudi član zelo dobro pripravljen in se takega izleta ne more lotiti vsak. Je pa starost članov pomembna pri izbiri izletov.

Koliko imate vodnikov, ki lahko vodijo take izlete (kategoriji B in C)?

V PD imamo štiri vodnike za kategorijo B, za kategorijo C nimamo nobenega, tako takih izletov ne nudimo.

Ali je na tem območju kakšna ZPP?

Ne.

Ali ste kdaj razmišljali, da bi naredili zavarovano plezalno pot?

Da.

Imeli ste že pobudnika za tako pot, zakaj tega niste uresničili?

Zaradi posega v neokrnjeno naravo Ratitovca, preveč bi omejili prostor živalstvu in rastlinstvu. Že tako je veliko poti, ki vodijo na vrh, in potrebe po novi poti načeloma ni.

Kakšno je vaše mnenje o ZPP?

Sam raje grem na lažje zavarovane poti, ki so izpostavljene, in pri tem doživim ves potreben adrenalin. Je pa to povezano s starostjo, mladi planinci težijo k težjim pristopom in izzivom.

Kakšne so vaše želje v prihodnosti za planinsko društvo?

Radi bi povečali število članov, v društvo je včlanjenih 511 ljudi, v knjigo vzponov na vrhu pa se jih vpisuje kar 25.000, tukaj je veliko neopredeljenih planincev, ki bi se lahko tudi včlanili v naše društvo. Pritegnili bi pa radi tudi mlade vodnike, ki bi posledično privabili tudi več mladih v društvo.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?

Da ljudje obiskujejo gore, me ne moti, saj je le dobro, da se ljudje zavedajo svojega telesa in mu nudijo tudi več športa v naravi. Je pa težava, ker je večina obiskovalcev med vikendom in je takrat pobočje Ratitovca resnično obremenjeno. Če bi se lahko ljudje malo razporedili na

vse dni v letu, ne bi opazili takega pritiska. V koči pa poskrbimo za vse odpadke in odpadne vode, imamo čistilno napravo, smeti pa odnašamo v dolino in jih ločujemo. V koči nič ne sežigamo in ne odlagamo v naravo.

Priloga F: Intervju s PD Tržič – Stane Koblar

Koliko časa že deluje vaše društvo?
Od leta 1908.

Koliko članov je vpisanih trenutno?
432.

Katero območje pokriva Planinsko društvo Tržič?
Tržič in okolico.

Kakšne izlete nudite svojim članom?
Vse vrste, od turističnih do izjemno zahtevnih.

Ali je zanimanje za zavarovane plezalne poti veliko v vašem društvu?
Je. Vsako leto v okviru GUC Zelenica organiziramo tudi tečaj za ferate in brezpotja, ki je vedno dobro obiskan.

Koliko imate vodnikov, ki lahko vodijo take izlete (kategoriji B in C)?
Šest.

Pred kratkim ste naredili dve zelo zahtevni plezalni poti v Spodnjem plotu. Ali opazite povečan obisk v Domu na Zelenici zaradi novih poti?
Nekaj obiska se je povečalo, morda 5 %.

Kakšna so bila vaša pričakovanja oziroma nameni ob izdelavi teh poti?
Te poti smo izdelali za potrebe Gorniško-učnega centra, pričakovanja so se v celoti izpolnila.

Kako sta plezalni poti vplivali na vašo društvo in Dom na Zelenici?
V smislu dodatne ponudbe.

Ali je vzdrževanje poti v skladu s pričakovanji?
Poti so bile že v začetku izdelane odlično in z najboljšimi materiali, zato večjih vzdrževanj ni.

Ali uporabniki teh poti skrbijo za svoje odpadke, jih odnašajo s seboj?
Skoraj vedno.

Kakšni so odzivi uporabnikov?
Do sedaj odlični. Dobro je, da imamo dve, različnih težavnosti, se pravi, da nihče ne odide razočaran.

Imate v prihodnosti namen še kakšno zahtevno plezalno pot?
Imamo. Radi bi naredili še otroško zavarovano plezalno pot.

Kako dosegate namene in cilje ZPP?
Seveda najprej z izobraževanjem/usposabljanjem, potem pa tudi z vodenjem prek teh poti z zainteresiranim uporabnikom.

Kakšno je vaše mnenje o množičnem obiskovanju/turizmu v slovenskih gorah?
Seveda, mislim, da bi bilo najbolje narediti po vzorcu, ki ga imajo v Tatrah. Določena območja popolnoma zapreti, druga območja samo s spremstvom lokalnih vodnikov in tretja območja odprta za vse.

Priloga G: Anketa

1. S katero od spodaj naštetih dejavnosti v gorah se ukvarjate? Koliko časa/let se ukvarjate s temi dejavnostmi in kako pogosto?

PLANINARJENJE

- a) Do 5 let
- b) Do 10 let
- c) Nad 10 let
- d) Večkrat tedensko
- e) Enkrat tedensko
- f) Vsak mesec enkrat
- g) Nekajkrat na leto
- h) Nikoli

ALPINIZEM

- a) Do 5 let
- b) Do 10 let
- c) Nad 10 let
- d) Večkrat tedensko
- e) Enkrat tedensko
- f) Vsak mesec enkrat
- g) Nekajkrat na leto
- h) Nikoli

GORSKO KOLESARSTVO

- a) Do 5 let
- b) Do 10 let
- c) Nad 10 let
- d) Večkrat tedensko
- e) Enkrat tedensko
- f) Vsak mesec enkrat
- g) Nekajkrat na leto
- h) Nikoli

TURNO SMUČANJE

- a) Do 5 let
- b) Do 10 let
- c) Nad 10 let
- d) Večkrat tedensko
- e) Enkrat tedensko
- f) Vsak mesec enkrat
- g) Nekajkrat na leto
- h) Nikoli

DRUGO

- a) Do 5 let
- b) Do 10 let
- c) Nad 10 let
- d) Večkrat tedensko
- e) Enkrat tedensko
- f) Vsak mesec enkrat
- g) Nekajkrat na leto
- h) Nikoli

2. Ali v gore zahajate (s kom) (možnih je več odgovorov):
 - a) Sami
 - b) Skupaj s hišnim ljubljencem
 - c) V dvoje
 - d) S prijatelji
 - e) Z organizirano skupino (planinsko društvo)
 - f) Drugo

3. Iz kakšnih razlogov zahajate v gore (možnih je več odgovorov)?
 - 1) Mir in čisto okolje
 - 2) Fizična aktivnost/rekreacija
 - 3) Uživanje v samoti
 - 4) Sprostitev v družbi prijateljev
 - 5) Premagovanje samega sebe/vzdržljivost
 - 6) Spoznavanje gor

4. Kako dolgo se običajno zadržite v gorah?
 - a) Nekaj ur
 - b) 1 dan
 - c) 2 dneva
 - d) Več kot 2 dneva

5. Kaj vam je najbolj pomembno ?
 - a) Vrh gora
 - b) Doživetja po poti, zahtevnost poti ni pomembna
 - c) Težko dosegljiv vrh gore po zahtevnih poteh
 - d) Sama zahtevnost poti, vrh ni pomemben

6. Ali hodite po markiranih poteh?
 - a) Da
 - b) Ne
 - c) Da in tudi po brezpotjih

7. Po kakšnih težavnostnih poteh največkrat hodite?
 - a) Lahka označena pot
 - b) Zelo/zahtevna pot
 - c) Zavarovana plezalna pot
 - d) Brezpotje
 - e) Alpinistično plezanje

8. Kako izbirate poti?
 - a) Glede na vašo pripravljenost
 - b) Glede na atraktivnost poti
 - c) Glede na težavnost poti

9. Koliko ZPP ste že obiskali?
 - a) <5
 - b) 5–15
 - c) 15–30
 - d) >30

10. Kolikokrat na leto obiščete ZPP?
 - a) Enkrat letno
 - b) 2–5-krat letno
 - c) Več kot 5-krat